

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไหล้ง
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ปริญญาโท
ของ
ภาวนี อินทวิวัฒน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
มิถุนายน 2555

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไหล้ง
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ปริญญาโท
ของ
ภาวินี อินทวิวัฒน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศึกษา

มิถุนายน 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไหล้ง
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

บทคัดย่อ
ของ
ภาวิณี อินทวิวัฒน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
มิถุนายน 2555

ภาวินี อินทวิวัฒน์. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมือง จังหวัดแพร่. ปริญญาโท. กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุมรองศาสตราจารย์พฤทธิ์ สุภเศรษฐศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รวิเทพ มุสิกะปาน.

การวิจัยครั้งนี้ มี จุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนหมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ จำนวน 307 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.81 และ 2) แนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independent และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one - way ANOVA) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้มากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนตามลำดับ
2. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ทั้งภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันตามเพศอายุ อาชีพ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบล ทุ่งไธ้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับจากมากไป น้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาและธำรงไว้ ตามลำดับ
4. แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้า หม้อห้อม ได้แก่ 1) ควรสร้างความตระหนักและปลุกฝังค่านิยมในเรื่องของกาอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน 2) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ3) ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับงบประมาณดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้เป็นที่รู้จักระดับชาติและระดับสากล

COMMUNITY PARTICIPATION IN CONSERVATION OF MORHOM CLOTH:
ACASE STUDY OF TAMBON TUNGHONG, CITY DISTRICT, PHRAE PROVINCE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
June 2012

Pawinee Intawiwat. (2012). *Community Participation in Conservation of Morhom Cloth: A Case Study Tambon Tunghong, City District, Phrae Province*. Master thesis, M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor committee: Assoc. Prof. Prit Supasetsiri, Assist. Prof. Dr. Ravitep Musikapan.

The purposes of this research are: 1) To study the levels of community participation, the problems and the obstacles of community participation in conservation of Morhom cloth in Tambon Tunghong, City District, Phrae Province and 2) To propose the guidelines of community participation in conservation of Morhom cloth in Tambon Tunghong, City District, Phrae Province. The samples were 307 people of the population in Moo 6, Tambon Tunghong, City District, Phrae Province. The research was conducted using two research instruments: 1) The Five-point Likert scale questionnaires with the reliability rate of 0.81 and 2) the Focus Group Method which analyzes the quantitative data using Mean, Standard Deviation, t-test for Independent and One - way ANOVA , and analyzes the qualitative data using the content analysis.

The research finding revealed that:

1. The community participation in conservation of Morhom cloth in Tambon Tunghong in overall was at the average level with the highest rate of the participation in preservation aspect, followed by the participation in dissemination aspect and the participation in planning aspect, respectively
2. No significant differences at the 0.05 level were found in the participation in conservation of Morhom cloth in Tambon Tunghong according to sex, age, occupation and duration of dwelling in both overall and each aspect
3. Problems and obstacles in the community participation in conservation of Morhom cloth in Tambon Tunghong in overall were at high level with the highest rate in the participation in planning aspect, followed by the participation in dissemination aspect and the participation in preservation aspect, respectively.
4. The appropriate guidelines to promote the community participation in conservation of Morhom cloth are: 1) The recognition and the values of Morhom cloth conservation should be instilled to the community in order to inspire them to preserve the identity of their community. 2) Several trainings should be conducted to provide the knowledge and skills about the participation in conservation of Morhom cloth by the experts to the community. 3) There should be the budget allocated for the dissemination and the advertisement of Morhom cloth in both national and international levels.

ปริญญาบัตร

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไฉ้ง
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ของ
ภาวินี อินทวิวัฒน์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์พุทธศุภเศรษฐศิริ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาริต ทิมวัฒนาบรรเทิง)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. รวิเทพ มุสิกะปาน)

(รองศาสตราจารย์พุทธศุภเศรษฐศิริ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร รวิเทพ มุสิกะปาน)

..... กรรมการ

(ดร.ชาติชาย))

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดีโดยได้รับความกรุณาจากรองศาสตราจารย์พฤทธิศุภเศรษฐศิริ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รวิเทพ มุสิกะปาน กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านทั้งสองได้ให้ความรู้ ท่านทั้งสองได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการทำงานวิจัยทุกขั้นตอน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำวิจัยอย่างลึกซึ้ง รู้หลักการเขียนงานวิจัยที่ดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่มีประโยชน์ส่งผลให้ งานวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์อย่างยิ่ง และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริยุภา พูลสุวรรณ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย รวมถึงให้คำแนะนำในการแก้ไขเครื่องมือให้มีคุณภาพ รวมทั้งขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ชุมชนตำบลทุ่งไฉ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีขอขอบพระคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ สาขาศิลปศึกษา ที่คอยให้คำปรึกษา และคำแนะนำให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้กำลังใจอันยิ่งใหญ่ คุณค่าและประโยชน์อันใดที่พึงได้จากปริญญานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในการอบรมสั่งสอนผู้วิจัยมา ตั้งแต่เล็กจนกระทั่งประสบความสำเร็จในปัจจุบัน

ภาวินี อินทวิวัฒน์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย.....	14
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไ้้ง.....	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	38
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	38
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	48
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
สรุปผลการวิจัย.....	73
อภิปรายผลการวิจัย.....	76
ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้.....	80
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป.....	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก.....	86
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ	87
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	89
ประวัติย่อผู้วิจัย	98

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 โครงสร้างเนื้อหา นำหนัก และจำนวนข้อของระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	42
2 โครงสร้างเนื้อหา นำหนัก และจำนวนข้อของระดับปัญหาและอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม.....	43
3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่.....	49
4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง โดยภาพรวม.....	51
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการวางแผน.....	51
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการรักษาธำรงไว้.....	52
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการเผยแพร่.....	53
8 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามเพศ.....	55
9 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามอายุ.....	55
10 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามระดับการศึกษา.....	56
11 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามอาชีพ.....	57
12 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่.....	58
13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง โดยภาพรวม.....	59
14 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการวางแผน.....	59
15 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการรักษาธำรงไว้.....	60
16 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง ด้านการเผยแพร่.....	61

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ผ้า เป็นวัสดุสำหรับทำเครื่องนุ่งห่ม นับว่าเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ควบคู่ไปกับอาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่ม 21. 2540) การผลิตผ้าเป็นวัฒนธรรมโบราณที่สตรีมีบทบาทอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นภาระหน้าที่โดยตรง เนื่องจากเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มถือเป็นสิ่งที่บ่งบอกสถานภาพทางฐานะของผู้สวมใส่ได้อย่างเด่นชัด อีกทั้งยังเป็นเครื่องหมายบอกสถานภาพที่แตกต่างกันโดยเฉพาะสตรีโสด และสตรีที่แต่งงานแล้ว เป็นสัญลักษณ์ของชนเผ่าต่างๆ ลวดลายบนผ้ายังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดต่อความเป็นไปของสภาพสังคมในแต่ละท้องถิ่น (ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ. 2534) นอกจากนี้ผ้ายังมีความผูกพัน และเกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา และวิถีชีวิตมานานนับศตวรรษ จนอาจเรียกได้ว่าเป็นมรดกทางสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาในอดีต การย้ายถิ่น โคร่งสร้างสังคม ระบบการค้า ตลอดจนแนวความคิดทางนามธรรม ซึ่งกลั่นกรองมาจากการสังเกตปรากฏการณ์รอบตัว เปรียบเสมือนเป็นบันทึกเรื่องราวของสังคมโดยสะท้อนความคิดความอ่านของคนทอ (ทรงศักดิ์ ปรารังค์วัฒนากุล ; และ แพทรีเซีย ซีสมแมน แน่นหนา. 2536: 45)

ผ้าพื้นเมืองของไทย เป็นผ้าประเภทหนึ่งที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชนต่างๆ ที่กระจายอยู่หลายท้องถิ่นในทุกภาคของประเทศ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2530: 34) จึงจัดเป็นงานศิลปะท้องถิ่นที่สามารถบ่งบอกถึงความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมประจำชาติ และความคิดสร้างสรรค์ของคนในชาติ เจกเช่นเดียวกับการทอผ้าหม้อห้อมของชาวไทยพวน ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ การทำผ้าหม้อห้อมในจังหวัดแพร่ได้สืบทอดกันมานานกว่า 100 ปี เนื่องจากชาวไทยพวนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้ได้อพยพมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในแขวงเชียงขวาง หรือเรียกกันว่าลาวพวน เมื่อมาอยู่ในประเทศไทยจึงเรียกตัวเองว่าไทยพวนมาจนทุกวันนี้ และได้นำความรู้เรื่องการทำผ้าหม้อห้อมเข้ามาด้วย เมื่อประมาณ พ.ศ. 2340-2350 แม้ว่าในระยะแรกจะผลิตผ้าขึ้นเพื่อใช้ในครัวเรือน ต่อมาได้นำไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน จนกระทั่งปัจจุบันผ้าหม้อห้อมได้กลายเป็นสินค้าที่ระลึก หรือของฝากจากผู้คนต่างถิ่นที่แวะเวียนเดินทางไปท่องเที่ยวที่จังหวัดแพร่ จนกลายเป็นสินค้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง และส่งขายทั่วประเทศไทย โดยมีการแข่งขันในตลาดว่าหม้อห้อมที่แท้ต้องมาจาก จังหวัดแพร่ เท่านั้น (จารุวรรณ ขำเพชร; และรวิญา พนาพฤกษ์ไพโร. 2536: 47)

ผ้าหม้อห้อม เป็นชื่อของผ้าย้อมพื้นเมืองสีกรมท่า ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมของชาวล้านนา ในอดีตผ้าหม้อห้อมเป็นผ้าฝ้ายทอมือที่นำดอกฝ้ายสีขาวมาทำเป็นเส้นด้ายแล้วทอด้วยที่เป็นผ้าพื้นสีขาว จากนั้นจึงนำไปตัดเย็บให้เป็นเสื้อผ้าแล้วนำมาย้อมในน้ำหม้อมที่ได้จากการหมักต้นหม้อไว้ในหม้อ (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. ม.ป.ป.)

ผ้าหม้อห้อม ซึ่งเป็นผ้าพื้นเมืองที่นิยมสวมใส่กันในทุกภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือ ทั้งนี้ชาวเมืองต่างๆ ในภาคเหนือ และอีกหลายจังหวัดในประเทศไทย นิยมสวมใส่เสื้อหม้อห้อมที่ผลิตมาจากจังหวัดแพร่เพราะมีชื่อเสียงโด่งดัง อีกทั้งเสื้อหม้อห้อมเมืองแพร่ยังเป็นที่รู้จักและยอมรับกันโดยทั่วไป เนื่องจากความมีคุณภาพ ความคงทนของเนื้อผ้า สีห้อมที่ช้ย้อมผ้าตลอดจนมีรูปแบบที่เรียบง่าย สะดวกสบายแก่การสวมใส่ การผลิตเสื้อหม้อห้อมทำกันเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำผ้าหม้อห้อมโดยวิธีการย้อมแบบดั้งเดิมมาจากบรรพบุรุษ ถือได้ว่าผ้าหม้อห้อมเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เก่าแก่ และเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ เป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งที่สร้างชื่อเสียง และมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดแพร่ โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้ผลิต และตัดเย็บเสื้อหม้อห้อมในจังหวัดแพร่ ได้แก่ ตำบลทุ่งโฮ้ง ตำบลเหมืองหม้อ ตำบลกาญจนนา อำเภอเมืองแพร่ ตำบลเวียงทอง และตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น โดยมีแหล่งผลิต และจำหน่ายที่สำคัญมีชื่อเสียง และใหญ่ที่สุดตั้งอยู่ในตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่

เนื่องจากในปัจจุบันสภาพตลาดในการผลิต และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมมีความคล่องตัวในการประกอบธุรกิจ ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุน และมีการรณรงค์อนุรักษ์ พื้นฟูการแต่งกายแบบพื้นเมือง และมีกรส่งเสริมการใช้สินค้าไทย ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมจึงเป็นสินค้าที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ทำให้ผ้าห้อมมีราคาแพงขึ้น และมีสืวิทยาศาสตร์ซึ่งติดผ้าได้ง่ายกว่าสีห้อมธรรมชาติ ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงนิยมใช้ผ้าหม้อห้อมที่ผลิตจากโรงงานผลิตผ้าในกรุงเทพฯ หรือใช้ผ้าดิบแล้วนำมาย้อมสืวิทยาศาสตร์ แทนการทำผ้าหม้อห้อมโดยวิธีการย้อมแบบดั้งเดิม นอกจากนั้นเสื้อหม้อห้อมยังได้มีการผลิตหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งจะเห็นได้จากเสื้อหม้อห้อมที่ผลิตในปัจจุบันมีหลากหลายแบบ เช่น เสื้อกุยเฮง เสื้อหม้อห้อมคอจีน เสื้อเชิ้ต เสื้อซาฟารี เสื้อหม้อห้อมแพ้นสำหรับสุขภาพสตรี และสุขภาพบุรุษ นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนา และประยุกต์เสื้อหม้อห้อมโดยการนำผ้าปักมาตกแต่งกับผ้าหม้อห้อม ทำการเขียนลายบนผ้า การพิมพ์ลายบนผ้า แต่เสื้อหม้อห้อมแบบดั้งเดิมโดยเฉพาะเสื้อหม้อห้อมแบบกุยเฮงยังคงได้รับความนิยมอยู่ เนื่องจากสวมใส่สบาย และใส่ได้หลายโอกาส ซึ่งยังคงมีการผลิต และจำหน่ายในตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ นอกจากนั้นในปัจจุบันยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าหม้อห้อมที่แตกต่างไปจากเดิม กลายเป็นสินค้าอื่นๆ อาทิ ของตกแต่งบ้าน กระเป๋า รองเท้า หมวก ผ้าคลุมไหล่ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมเตียง หมอนอิง เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งมีประวัติของการประดิษฐ์คิดค้นรังสรรค์ผ้าที่ทรงคุณค่ามาเป็น ระยะเวลาอันยาวนาน จนกระทั่งปัจจุบันผ้าหม้อห้อมได้กลายเป็นสินค้าที่ระลึกหรือของฝากจากผู้คนที่แวะเวียนเดินทางไปท่องเที่ยวที่จังหวัดแพร่ จนกลายเป็นสินค้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง และส่งขายทั่วประเทศไทย โดยมีการแข่งขันในตลาดว่าหม้อห้อมที่แท้ต้องมาจาก จังหวัดแพร่ เท่านั้น (จารุวรรณ ขำเพชร; และรวิญา พนาพฤษไพโร. 2536)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดว่าการที่สินค้าบางชนิดที่มีเพียงหนึ่งเดียวแหล่งเดียวจนคนทั่วไปยอมรับได้ และหาที่ใดเหมือนได้ยากนั้น กลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ ชุมชน ตำบลทุ่งไ้รง นั้นเอง เพราะหากชุมชนไม่เข้มแข็งพอก็ไม่สามารถที่จะอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองที่เรียกว่า “ผ้าหม้อห้อม” ได้มาจนถึงปัจจุบันนี้ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดที่มาของวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไ้รง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ” เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบสำหรับผู้ที่สนใจในทุกๆระดับ ประชาชนทั่วไป หรือองค์กรต่างๆ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าของผ้าพื้นเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมผ้าหม้อห้อม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองในระดับครัวเรือน และชุมชน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป อีกทั้งการรู้ในคุณค่าของงานศิลปประจำชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสม ไว้อย่างต่อเนื่องให้สืบทอดต่อไปแก่เยาวชนรุ่นลูกหลานอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้รง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
2. เพื่อนำเสนอแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้รง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้สารสนเทศเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม อันจะเป็นประโยชน์เชิงนโยบาย กับกลุ่มผู้อนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองในท้องถิ่น หน่วยงานงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้ประกอบการ ด้านหัตถศิลป์เกี่ยวกับ ผ้าหม้อห้อม อีกทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงผ้าหม้อห้อมให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นภายใต้ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สืบทอดมาแต่โบราณ
2. ได้แนวทางและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้รง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ อันเป็นแนวทาง สำหรับกลุ่มผู้อนุรักษ์นิยมนและผู้มีอำนาจในการวางแผนหรือกำหนดนโยบาย ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องใช้ในการอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 6,293 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน 307 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1967)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. **ตัวแปรอิสระ (independent variable)** ได้แก่ สถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 ระดับการศึกษา
 - 1.4 อาชีพ
 - 1.5 ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่
2. **ตัวแปรตาม (dependent variable)** ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม โดยศึกษาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมจาก 3 ด้านต่อไปนี้
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และ
 - 2.3 การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ชุมชน** หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ อายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป
2. **ผ้าหม้อห้อม** หมายถึง ผ้าย้อมพื้นเมืองสีกรมท่า ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของชาวล้านนา ซึ่งเป็นผ้าฝ้ายทอมือที่นำดอกฝ้ายสีขาวมาทำเป็นเส้นด้ายแล้วทอด้วยก็เป็นผ้าพื้นสีขาว จากนั้นจึงนำไปตัดเย็บให้เป็นเสื้อผ้าแล้วนำมาย้อมในน้ำหม้อมที่ได้จากการหมักต้นหม้อไว้ในหม้อ
3. **การอนุรักษ์** หมายถึง การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมอันเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและทรงคุณค่าของชาวตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอันเป็นหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าให้คงอยู่สืบชั่วลูกชั่วหลานต่อไป โดยศึกษาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

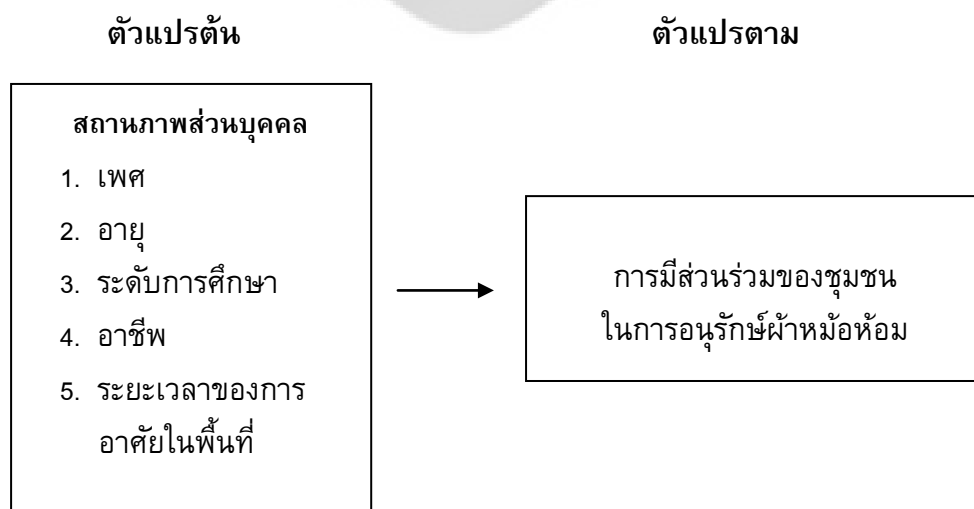
4.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย เช่น การเข้าร่วมประชุม หรือวางแผนงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม

4.2 การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาผ้าหม้อห้อมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สร้างสรรค์เพื่อให้คงสืบต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน โดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือรับเอากรรมวิธีแบบใหม่มาดัดแปลงจนทำลายแบบดั้งเดิม ตลอดจนการสอดส่องดูแลผู้ที่ปฏิบัติตนในทาง ลบต่อการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา

4.3 การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้หรือถ่ายทอดกรรมวิธีในการผลิตเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการปฏิบัติ ประพฤติตน เพื่อเป็นแบบอย่าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ มีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม กรณีศึกษาตำบลทุ่งไ้้ง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 1.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
 - 1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 1.5 ปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย
 - 2.1 ประวัติผ้าพื้นเมืองในประเทศไทย
 - 2.2 ความสำคัญของการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย
 - 2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย
 - 2.4 วิธีการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย
 - 2.5 การส่งเสริมและการเผยแพร่การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งไ้้ง
 - 3.1 สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดแพร่
 - 3.2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยพวน
 - 3.3 ประวัติความเป็นมาของผ้าหม้อห้อม
 - 3.4 ขั้นตอนการผลิตผ้าหม้อห้อม
 - 3.5 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตผ้าหม้อห้อม
 - 3.6 ข้อควรระวังจากการใช้ผ้าหม้อห้อม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้มีนักวิชาการ ารหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังรวบรวมเสนอเป็นแนวคิด ดังนี้

กรรณิการ์ ชมดี (2524: 32) ให้คำจำกัดความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชน บุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามา รับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่าน กลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (ศรินทรีทิพย์ จานศิลา. 2540: 43; อ้างอิงจาก เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527: 33) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านตามที หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนจัดขึ้นและชาวบ้านเป็นผู้เสนอโดยมีการเข้าร่วมในหลายระดับ เช่น การ เข้าร่วมในการฟังเฉย ๆ ฟังและออกความคิดเห็น ตลอดจนร่วมในการวางแผน และมีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป

ปรัชญา เวสารัชช (2530: 14) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประ ชาชนในการ พัฒนาท้องถิ่นและชนบทว่า หมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชน หรือองค์กรของประชาชนได้เข้า มามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นและชนบทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนใน รูปแบบของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาหรือยกระดับขีด ความสามารถของตนในการกำหนดชีวิตของตนในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากร และปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้านของตนที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527: 21) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และ การกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่ง แสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 16) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้อง ดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำบรรลุมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบ กับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (ศรินทิพย์ จานศิลา. 2540: 33; อ้างอิงจากไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527: 30) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเกี่ยวกับนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในกา รพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้กับประชาชนใน ชุมชน ทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม และองค์กรอาสาสมัครให้เข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

อคิน ระพีพัฒน์ (2527: 41) ได้ให้ความหมายของกา มีส่วนร่วมว่า เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ทุกอย่างจะต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

เออร์วิน (พูลศรี ไม้ทอง. 2543: 44; อ้างอิงจาก Erwin. 1976: 32) ได้ให้แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

จากการให้ความหมายของกา มีส่วนร่วมของชุมชนข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและท้องถิ่น ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง โดยร่วมแสดงความคิดเห็น และกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมพิจารณา กำหนดปัญหา ความต้องการของประชาชน

1.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

แนวความคิดของ โคเฮนและอัปฮอฟ (พูลศรี ไม้ทอง. 2543: 56-57; อ้างอิงจาก Cohen; & Uphop. 1981: 23) ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในเรื่องของการตัดสินใจ (decision making) การดำเนินการ (implementation) ผลประโยชน์ (benefits) และการประเมินผล (evaluation) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เจมส์ คัดดี้ ปิ่นทอง (2527) อ้างถึงใน พูลศรี ไม้ทอง (2543) ได้เสนอจากประสบการณ์ภาคสนามในประเทศไทยเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม พบว่า

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ซึ่งแนวคิดข้างต้นดังที่ได้นำเสนอไว้ นั้นมีส่วนใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งพูลศรี ไม้ทอง (2543: 50) ได้สังเคราะห์ขั้นตอนในการมีส่วนร่วมโดยจำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจค้นหาปัญหาและกำหนดความต้องการ ในขั้นชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและกำหนดลักษณะ /แนวทางการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร ซึ่งในขั้นนี้ ชุมชนจะมีส่วนร่วมตัดสินใจและวางแผน กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ เป็นขั้นที่ชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตร ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยคำนึงถึงว่าใครจะเข้ามามีส่วนที่ จะทำประโยชน์ หรือจะเข้ามามีส่วนร่วมได้บ้าง และจะทำประโยชน์หรือมีส่วนรวมได้อย่างไร โดยวิธีการใด เช่น โดยการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลสรุปรวม (sumative evaluation)

1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

อคิน รพีพัฒน์ (2527: 31-32) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจจำแนกได้ 3 ประการ ตามลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (indirect participation) โดยผ่านองค์กร ผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือชุมชน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

กรณีการ ชมดี (2524: 41 - 43) ได้สังเคราะห์และสรุปรูปแบบในการพิจารณาการมีส่วนร่วมไว้ 10 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meeting)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committee)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (entrepreneus)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (material contribution)

กรมการพัฒนาชุมชน (2529: 34) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 18 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
4. การมีส่วนร่วมในการออกความเห็นและข้อเสนอแนะ
5. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
6. การมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ปัญหา
7. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
8. การมีส่วนร่วมในการประชุม
9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
10. การมีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
11. การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
12. การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
14. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามกิจกรรมที่วางไว้
15. การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน/ ทรัพย์สิน
16. การมีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
18. การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล

ศิริกาญจน์ โกลุมภ์ (2542: 56) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและโรงเรียน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบชายขอบ (marginal participation) เป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้การมีส่วนร่วมไม่เต็มที่คือมีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้ว่าตนเองด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้ น้อยกว่าจึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือความเข้มของการมีส่วนร่วมน้อย

การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบชายขอบเป็นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นักเรียนและประชาชนทั่วไปกับโรงเรียน ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมโดยการร่วมงานหรือให้ความร่วมมือหรือร่วมสนับสนุนโดยจะแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกิจกรรมบ้าง แต่ไม่มีการตัดสินใจและมอบภาระการตัดสินใจให้เป็นของฝ่ายโรงเรียน ลักษณะของการมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนทั่วไปมีลักษณะในการมาร่วมงาน ให้ความร่วมมือในการประชุมและให้คำแนะนำสนับสนุนโดยการบริจาคเงินหรือสิ่งของ หรือร่วมดำเนินงาน บางครั้งอาจแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการบ้าง แต่ก็ไม่มีน้ำหนัก เพราะส่วนมากมักจะคล้อยตามการตัดสินใจของกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า เช่น กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียนหรือกลุ่มผู้นำในโรงเรียนที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากที่สุด ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมน้อยโดยเฉพาะในเรื่องการออกความคิดเห็นเพื่อเสนอแนะให้โรงเรียนปรับปรุงเรื่องการเรียนการสอนในโรงเรียนเพราะถือว่าหน้าที่ในการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนและครู หากผู้ปกครองนักเรียนจะแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอะไรก็ยังไม่เกรงว่าจะไม่ถูกหลักการของครูหรือของโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบเป็นบางส่วน (partial participation) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมแบบบางส่วน เป็นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชนในชุมชน หรือกิจกรรมการศึกษาในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ กิจกรรมโดยคณะกรรมการโรงเรียนจึงมีความสำคัญ ที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย การมีส่วนร่วมแบบเป็นบางส่วนนี้จะมีลักษณะที่เป็นส่วนร่วมแบบร่วมริเริ่มงาน มาร่วมงาน ร่วมให้การสนับสนุนด้วยการบริจาคหรือการร่วมมือในการทำงาน โดยมีบทบาทมากกว่าแบบชายขอบ ได้แก่ กลุ่มของคณะกรรมการโรงเรียนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจได้บ้างซึ่งการตัดสินใจนั้นอาจจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการดำเนินการได้ทั้งหมดก็ตาม อย่างไรก็ตาม การคิดริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงเริ่มต้นจากฝ่ายโรงเรียน และในการร่วมกิจกรรมสามารถมีส่วนร่วมได้ทุกกิจกรรม ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (full participation) เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพลต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่ เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำหลักในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการโรงเรียน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทในอันที่จะชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นแบบแผนของการมีส่วนร่วมและมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีอิทธิพลเพราะมีทรัพยากรทางอำนาจ ทำให้มีบทบาทตามหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน จะเป็นผู้ดำเนินการริเริ่มงาน ผู้คิดงาน ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุน ร่วมงานและร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังทุกขั้นตอนและมีอำนาจในการตัดสินใจได้มากที่สุด

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

อัปฮอฟ (ชูเกียร์ติ ลีสุวรรณ. 2534: 34; อ้างอิงจาก Uphoff. 1981: 20) ได้แบ่ง ลักษณะการมีส่วนร่วม ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมุ่งเน้น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ และควรแย่งพิจารณาการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 นัย คือ

1. มิติการมีส่วนร่วมและบริบทหรือสภาพเงื่อนไขสถานการณ์สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในแง่บริบท ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกามีส่วนร่วม อาจจะเป็นบุคคลภายใน หรือบุคคลภายนอกหมู่บ้านก็ได้ ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ลักษณะสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้มีส่วนร่วม อีกทั้งวิธีการเข้าร่วมพิจารณาจากสาเหตุของแรงจูงใจลักษณะการร่วมขอบเขตระยะเวลาหรือลักษณะกิจกรรมที่เข้าร่วม ตลอดจนผลของการเข้าร่วม

ส่วนในแง่ของบริบท หรือเงื่อนไขสภาพแวดล้อม อัปฮอฟ ได้พิจารณาจากสภาพแวดล้อมแง่ตัวโครงการ ได้แก่ ส่วนที่นำเข้า ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ รูปแบบของโครงการ และจากสภาพแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งกระทบกิจกรรม ได้แก่ สภาพแวดล้อมในอดีต ตลอดจนประสบการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคม (วัฒนธรรม สังคม การเมือง เศรษฐกิจ) ซึ่งมีส่วนทำให้คนในชุมชนเข้าร่วมหรือไม่ ในการพิจารณาภายในชุมชนของตนเอง

จากกรอบวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ อย่างสลับซับซ้อน มิใช่ด้านใดด้านหนึ่ง จะต้องพิจารณาถึงมิติของการมีส่วนร่วม นอกจากนั้นในด้านองค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ก็เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมไทยที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม

โดยสรุปแล้ว ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้นแก่ชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล คือ ความรู้สึก ความคาดหวัง และความต้องการที่จะผลักดันและปัจจัยภายนอก คือ แรงเสริมที่ช่วยกระตุ้นให้ปัจเจกบุคคล เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น คือ รางวัลตอบแทน สภาพแวดล้อมทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ความปลอดภัย และวัฒนธรรมชนบทที่นิยมประเพณี

1.5 ปัญหาและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของชุมชน

เจมส์ คีตตี ปิ่นทอง (2527: 54) ได้เสนอความคิดเห็นไว้ว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการ เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ 2 ด้าน คือ

ปัญหาเกี่ยวกับตัวของชาวชนบทเองถึงความเป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นชาวชนบทยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ หรือพึ่งบุคคลภายนอกมากเกินไป มีการดูถูกฐานะของตนเอง โดยทำการเลือกผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของ เจ้าหน้าที่และระบบราชการต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะดังนี้
 - 1) นโยบายในระบบราชการมักจะมาจากเบื้องบน
 - 2) การจัดสรรงบประมาณมาจากส่วนกลาง คำนึงถึงเฉพาะกิจกรรมที่ส่วนกลางกำหนด
 - 3) ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ขาดการประสานงาน และรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน
 - 4) มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่น้อย มักจะเชื่อว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท
 - 5) เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน
 - 6) ระบบราชการใช้การให้ลู่ให้โทษ ทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชา มิได้ปฏิบัติงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

7) บุคคลภายนอกหรือผู้เกี่ยวข้อง ไม่ต้องการให้ชาวชนบทเข้ามาร่วมในการพัฒนา นำชัย ทนุผล (2531: 45) ได้ระบุว่า ปัญหาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการพัฒนาชุมชนของประชาชนมีสาเหตุอยู่ด้วยกันหลายประการ คือ

1. เกิดจากตัวของประชาชนเอง ข้อจำกัดในกรณีนี้ เกิดขึ้นด้วยความเคยชินของตัวประชาชนเอง ซึ่งมักจะเป็นผู้รับบริการอยู่เสมอ ทั้งในรูปของการได้รับบริการค่าตอบแทนหรือยึดเยียดให้บริการประชาชนเองเลยมีค่านิยมและทัศนคติว่า รัฐบาลจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอทำให้พวกเขาเหล่านั้นเกิดความรู้สึกแบบการพึ่งพาตลอดเวลา จะเห็นบ่อยครั้งที่เดียวที่โครงการพัฒนาของรัฐบาลซึ่งได้พยายามเข้าไปพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเน้นในปรัชญาของการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมของโครงการเหล่านั้นมักจะออกมาในรูปของการกระทำเพื่อประชาชนมิใช่กระทำร่วมกับประชาชน

2. การเกิดองค์กร เจ้าหน้าที่ และระบบราชการ ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ นับได้ว่าเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยถอยลง กล่าวคือ

2.1 นโยบายการพัฒนาในระบบราชการไทย มักมีคำสั่งมาจากเบื้องบน จึงเป็นการยากที่เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนา จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2.2 ทางด้านตัวเจ้าหน้าที่หรือบุคลากร การยึดระบบให้คุ้นให้โทษ ซึ่งถือความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชา และกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลัก

2.3 ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย ประชาชนในชนบทโดยมากแล้ว มักจะถือว่าข้าราชการหรือนักพัฒนาต่าง ๆ เป็นผู้มีความรู้ มีอำนาจ หรือหน้าที่เป็นนายของประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนามีแนวโน้มที่คิดว่าตัวเองมีคุณภาพสูงกว่าชนบท ดังนั้นนักพัฒนามักจะแสดงตนเป็นผู้นำและดำเนินการเองทุกอย่าง

กล่าวโดยสรุป ปัญหาและอุปสรรคที่เป็นตัวขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การขาดจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของโครงการการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนของตนเอง การไม่กระจายอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบให้แก่ประชาชน และโครงสร้างอำนาจทางการเมือง การปกครอง และการบริหาร รวมถึงระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย

2.1 ประวัติของผ้าทอมือในประเทศไทย

จากการศึกษาถึงเรื่องราวของผ้าทอมือในประเทศไทย ได้ค้นพบข้อมูลหลักฐานที่เป็น การแสดงถึงประวัติความเป็นมา กรรมวิธี และวัฒนธรรมการทอผ้าที่ปรากฏอยู่บนดินแดนที่เป็น ประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนี้

การทอผ้า นับได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมที่มีประวัติเก่าแก่มากที่สุดในโลกงานหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถกล่าวถึงต้นกำเนิดของการทอผ้าว่ามีการเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้ริเริ่มขึ้นก็ตาม แต่มีสิ่งหนึ่งที่ค้นพบได้ง่าย และสามารถใช้เป็นหลักฐานเชื่อมโยงได้เป็นอย่างดีคือ การนำไม้มาขัดกันเพื่อใช้ทำรั้ว หรือใช้เป็น ฝาผนังสำหรับสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น สำหรับในประเทศไทยนั้นจะพบว่า มีการนำไม้ไผ่มาสานเพื่อใช้งานในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำรั้วบ้าน การนำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังมีการนำมาทำเป็นภาชนะ และสิ่งของเครื่องใช้ นชีวิตประจำวันต่างๆ อีกมากมาย ด้วยหลักฐานเหล่านี้เองคือที่มาของการทอผ้า

ถ้าจะกล่าวถึงหลักของกรรมวิธีทอผ้าแล้ว หลักของการทอผ้านั้นก็ใช้วิธีการเดียวกันกับการสานไม้ไผ่นั้นเอง เพียงแต่การทอผ้าจะใช้เส้นใยในการทอเป็นผืนผ้า และหลักในการทอผ้าคือการนำเส้นใยสองพวกมาขัดกัน โดยทั้งสองพวกนั้นต้องตั้งฉากกัน เส้นใยกลุ่มแรกเรียกว่า “เส้นยืน” และเส้นด้ายอีกพวกเรียกว่า “เส้นพุ่ง” เป็นกรรมวิธีเดียวกันกับการสานด้วยไม้ไผ่ หรือการสานด้วยกระดาษ ลักษณะของการขัดกันของเส้นยืน และเส้นพุ่ง จะใช้วิธีขัดกันแบบธรรมดา ซึ่งเป็นกรรมวิธีของการทอขั้นพื้นฐาน หรืออาจจะมีการทอเป็นลวดลายอื่นๆ อีกก็ได้ขึ้นอยู่กับกรรมวิธีการทอผ้าที่แตกต่างกันออกไป (ยุพินศรี สายทอง 2528: 23)

ในประเทศไทยนั้นมีประวัติการทอผ้าใช้กันในชุมชนเองมาแต่โบราณกาล ไม่ว่าจะเป็น
ในหมู่บ้าน หรือในสังคมเมืองยุคสมัยต่อมา (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 21. 2539: 106)
ดั่งที่ จิราภรณ์ อรรถนะนา (2536: 151 - 156) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผ้าจากแหล่งโบราณคดีใน
ประเทศไทยและได้ค้นพบหลักฐานจากงานจิตรกรรมที่ฝาผนังถ้ำ หรือบนเพิงผาในหลายๆ แห่ง ซึ่ง
มีอายุอยู่ระหว่างประมาณ 3,000 – 4,000 ปี ก่อนคริสตกาล แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของมนุษย์
ในยุคสมัยนั้นว่าไม่ได้เปลือยกายเสียทีเดียว หากแต่มีการปกปิด หรือมีการห่อหุ้มร่างกาย ตั้งแต่ช่วง
เอวลงไปด้วยวัสดุชิ้นเล็ก ๆ โดยไม่สามารถระบุหรือทราบแน่ชัดว่าวัสดุเหล่านั้นทำมาจากสิ่งใด จึง
สันนิษฐานได้ว่ามนุษย์ ในยุคหินเก่าที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันยังคงไม่รู้จัก
กรรมวิธีในการทอผ้า เนื่องจากเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับมนุษย์ในยุคนั้นอาจทำมาจากใบไม้ เปลือก
ไม้ หรือหญ้าซึ่งเป็นพืชที่มีอยู่ในแหล่งอาศัย หรืออาจจะใช้หนังสัตว์ที่ได้จากการล่าตนเอง

จากการศึกษาในเรื่องนี้ ยังไม่มีการพบหลักฐานที่จะระบุแน่ชัด ได้ว่ามีการปั่นด้ายหรือ
มีการทอผ้าในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยใด แต่พอสันนิษฐานได้ว่าได้มีการทอผ้าเกิดขึ้นในยุค
ก่อนประวัติศาสตร์แน่นอน แต่หลักฐานที่จะเป็นที่ยืนยันได้คือเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและสิ่งทอในยุค
สมัยต้น ๆ ได้สูญสลายไปในระยะเวลาไม่นานนัก ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุที่ว่าเสื้อผ้า และสิ่งทอ
ต่าง ๆ นั้นได้ทำมาจากวัสดุธรรมชาติที่เป็นอินทรีย์วัตถุจึงเป็นวัตถุที่ไม่คงทนนัก นอกจากนี้ยัง
ประกอบกับลักษณะภูมิอากาศในดินแดนที่เป็นประเทศไทยซึ่งอยู่ในภูมิเขตภูมิอากาศแบบร้อนชื้น มี
ความร้อน และความชื้นจัด เหตุนี้จึงเป็นตัวการในการทำลายวัสดุที่ทำมาจากอินทรีย์วัตถุที่ไม่
สามารถที่จะคงสภาพให้อยู่รอดได้ในสภาพภูมิอากาศดังกล่าว เพราะฉะนั้นหลักฐานที่เป็นผ้า หรือ
สิ่งทอจึงมีหลงเหลือจนถึงปัจจุบันมีปริมาณเป็นจำนวนที่น้อยมาก และจากการขุดค้นในแหล่ง
โบราณคดีไทยนั้นได้พบวัตถุบางอย่างที่ใช้เป็นหลักฐานที่ใช้ในการศึกษา และสามารถเชื่อมโยงถึง
วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีของการทอผ้าในยุคโบราณบางส่วนตั้งแต่ยุคหินเป็นต้นมา

2.2 ความสำคัญของการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2532: 61) กล่าวว่า ผ้าพื้นเมืองนั้นเป็นศิลปหัตถกรรมไทยที่มี
เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นต่างกันไป แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผ้าทอบาง
ชนิดเปลี่ยนรูปแบบไป จึงนับเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทหนึ่ง ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้

นอกจากนี้วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2530: 45-46) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่า หัตถกรรม
ท้องถิ่น พื้นบ้านพื้นเมืองนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งผลิตพื้นฐานของชีวิตมาแต่อดีต และเป็นสิ่งของเครื่องใช้
ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีพตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มชน สิ่งเหล่านั้นจะผลิตขึ้น
เพื่อสนองประโยชน์ ใช้สอยและสนองความเชื่อของบุคคลในกลุ่ม มชนเป็นสำคัญ และเนื่องจาก
วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นมีความสำคัญในท้องถิ่นคือ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็น
วัฒนธรรมที่คนธรรมดาสามัญกลุ่มหนึ่งคิดขึ้นและปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งนี้ ก็เพื่อความจำเป็น
ในสังคม อีกทั้งสามารถแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความ เจริญรุ่งเรือง หรือความก้าวหน้าของสังคม
ในอดีตซึ่งเป็นฐานเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์งานหัตถกรรมผ้าพื้นเมืองของไทยให้คงอยู่นั้นมีความสำคัญอยู่หลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ

1. มีคุณค่าทางด้านความงาม ทำให้เกิดความรู้สึกสุนทรีย์แก่ผู้ใช้และผู้สัมผัสพบเห็น
2. เป็นสิ่งแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นของแต่ละยุคสมัย อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ วัสดุ ความเชื่อ และคตินิยมในแต่ละถิ่น ทำให้เราสามารถทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในอดีตในแต่ละท้องถิ่นได้

3. ทำให้เรารู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยในอดีต และเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ก่อให้เกิดความสามัคคีกันของคนในชาติ

4. มีประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มการสร้างงานอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ทำให้ต้องพึ่งพาสินค้าของต่างชาติ มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าวกระทรวงอุตสาหกรรมจึงได้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้ง “คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาหัตถกรรมไทย ” ขึ้นเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์หัตถกรรมแต่ละประเภท ได้แก่ ประเภทเครื่องหนัง ประเภทผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้า ประเภทไม้ หวาย ไม้ไผ่และเส้นใยพืช ประเภทเครื่องปั้นดินเผา และประเภทโลหะ (กระทรวงอุตสาหกรรม . 2538: 61) นอกจากนี้ยังมี การตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านอนุรักษ์มรดกของไทยโดยตรง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์ไทย ตลอดจนการจัดตั้งศูนย์สืบทอดผ้าพื้นเมืองขึ้นในบางท้องถิ่น เป็นต้น

2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการทอผ้าพื้นเมืองของไทย

การผลิตผ้าพื้นเมืองในปัจจุบันมีข้อจำกัด ปัญหาและอุปสรรคมากมายหลายประการ ทั้งในด้านเครื่องมือ วัตถุดิบ การขาดแคลนช่างทอ ตลอดจนการสูญเสียเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาผ้าพื้นเมืองของไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2530: 61) กล่าวถึงเป็นหาของการทอผ้าพื้นเมืองไว้ ดังนี้

1) ปัญหาในด้านเครื่องมือ

- 1.1) กี่ฟุ้งและกี่กระตุก เป็นกี่ยุคสมัยที่เหมาะสมกับการทอผ้าที่เป็นลวดลาย ต้องการความประณีต แต่ทอได้ช้ามาก เช่น ข้อจำกัดของกี่ยี่ที่จะต้องมีฝัก เป็นไม้ชิ้นเล็กๆ ขนาดยาวกว่าความกว้างของหน้าผ้าขาดปลายเสียมแหลม หรือบางที่ใช้โลหะปลายแหลมสวมปลายทั้งสองข้าง ขึงริมผ้าขณะทออยู่ตลอดเวลา เพื่อช่วยให้ผ้าทุกระยะมีความกว้างและตั้งสม่ำเสมอเท่ากันตลอดผืน เมื่อทอผ้า ได้ระยะหนึ่งผู้ทอจะต้องเลื่อนฝักอยู่เรื่อยๆ ตลอดการทอผ้าทั้งผืน ซึ่งทำให้เสียเวลา ทำให้ทอผ้าได้ช้า

1.2) ฟืม เป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นตัวกำหนดความกว้างของผ้า ความถี่ห่างของเส้นยืนขึ้นอยู่กับจำนวนซี่ของฟืม ความละเอียดของฟืมจะมีผลสัมพันธ์กับความเรียบของผ้าด้วย เพราะฟืมจะเป็นตัวกระแทกเส้นด้าย ให้เรียงประสานกันเป็นระเบียบ เนื้อแน่น ขนาดความถี่ห่างของฟืมจะต้องสัมพันธ์กับเส้นใย เพราะจะต้องสับหูกทำเส้นยืนจากช่องว่างระหว่างฟืมและฟืมซี่ ดังนั้นฟืมจึงเป็นเครื่องมือที่ต้องการประณีตในการสร้างมาก จึงทำให้ ฟืมเริ่มเป็นสิ่งที่หายากและราคาสูง แต่ปัจจุบันมีการทำฟืมเหล็กแต่มีราคาแพงมากเกินไปกำลังซื้อของชาวบ้านที่ไม่ได้มีอาชีพหลักด้วยการทอผ้า และคิดว่าอาจเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า

2) ปัญหาการขาดแคลนช่างทอ

เกิดความไม่พร้อม ทอได้ใช้ ได้ค่าตอบแทนไม่คุ้มค่าเวลา โดยเฉพาะการทอผ้าชนิดผ้ามัดหมี่และผ้าจกซึ่งต้องใช้เวลามาก เช่น การสับหูก และเดินเครื่องเพื่อทอผ้ามัดหมี่ ซึ่งต้องใช้เวลา 1 – 2 วัน แต่ถ้าเป็นผ้าที่มีลวดลายละเอียดจะต้องใช้เวลามากกว่านั้น เช่น ผ้าจก ส่วนที่ใช้ทำตีนชิ้นบางแห่งใช้เวลาเป็นเดือน และเมื่อทอเสร็จแล้วราคาที่กำหนดไว้ได้ทั่วไปจะไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไป จึงทำให้ช่างทอผ้าที่มีฝีมือหันไปประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีกว่าเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะยึดอาชีพทอผ้าด้วยความรักหรือภูมิใจในฝีมือของตน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2530: 61)

3) ปัญหาด้านวัตถุดิบ

แต่เดิมชาวบ้านสามารถผลิตวัตถุดิบได้เอง ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝ้ายหรือเลี้ยงไหม แต่ด้วยการขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่สามารถพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้ผลดี ทำให้ผลิตได้น้อย ไม่คุ้มทุน คุ้มเวลา เชื่อมโยงไปถึงกรรมวิธีการผลิตสืบเนื่อง เช่น การย้อม การปั่นฝ้าย และการสาวไหม ซึ่งเป็นกรรมวิธีพื้นบ้านที่ไม่ได้พัฒนาปรับปรุงด้วยการศึกษาวิเคราะห์วิจัยอย่างลึกซึ้ง ชาวบ้านทำไปด้วยความสามารถของตน แม้ว่าทางราชการจะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เพียงพอ ช่างทอผ้าพื้นเมืองส่วนใหญ่เลิกผลิตวัตถุดิบเอง หันไปซื้อวัตถุดิบสำเร็จรูปจากภายนอก ทำให้ผ้าพื้นเมืองเปลี่ยนรูปแบบไป ขาดเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่ทำให้ไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร และการใช้วัตถุดิบสำเร็จรูปจากผู้แทนจำหน่าย ยังนำไปสู่การลงทุนแบบกั๊กยืม ในลักษณะตักเขี้ยว เป็นการผูกมัดช่างที่มักไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็นการก่อกวนให้แก่นักทอผ้าและ กี่ยวโยงไปถึงการผูกมัดผลผลิต ช่างทอจะไม่มีโอกาสเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตและค่าแรงงานของตนเองได้ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2530: 61)

4) ปัญหาการสูญเสียเอกลักษณ์

การทอผ้าพื้นเมืองของไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมสลายของเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นค่อนข้างสูง เพราะผู้ทอผ้ามักเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผ้าไปตามความนิยมของผู้บริโภคเพื่อให้จำหน่ายได้ ขณะที่ผู้บริโภคที่นิยมผ้าพื้นเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าของผ้าพื้นเมืองมีน้อยทำให้ปริมาณการซื้อจำกัด ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมสลายของผ้าพื้นเมืองในปัจจุบัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2530: 61)

ซึ่งสอดคล้องกับที่ ธรรมนูญฯ จันทวิช (2547: 20) ได้กล่าวไว้ว่า การทอผ้าพื้นเมืองในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายและกำลังจะเติบโตขึ้นเป็นอุตสาหกรรมในอนาคต เพื่อตอบสนองความนิยมและความต้องการในการใช้ผ้าพื้นเมืองที่เพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการทอผ้าด้วยเครื่องจักรมากขึ้น รวมทั้งมีการมดลยขายส่งให้ผู้ทอซื้อไปทอได้เลย ทำให้ขาดความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอและทำให้ลายดั้งเดิมของแต่ละถิ่นลดความสำคัญลง เกิดการนำลายต่างถิ่นมาทอผสมผสานขาดความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละถิ่นที่มีมาแต่เดิม

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 21 (2540: 45) ได้กล่าวถึง ปัญหาในการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะผ้าไทยไว้ ดังนี้

1. ศิลปหัตถกรรมในหลายๆ ท้องถิ่นยังถูกละเลย การผลิตศิลปหัตถกรรมกระจายอยู่ทั่วไปไม่มีแหล่งรวมในบางท้องถิ่น
 2. ขาดการกระตุ้นหรือประกวดให้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพมากๆ ขึ้น
 3. ผู้มีฝีมือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น
 4. ไม่รักษาคุณภาพให้สม่ำเสมอ เมื่อผ้าทอขายดีจะผลิตผ้าที่ด้อยฝีมือมาขายแทน ช่างทอก็มีคุณภาพด้อยลง และมีจำนวนน้อยลงเรื่อยๆ
 5. ช่างฝีมือคุณภาพดีมักทำงานได้ช้า ขายยาก เพราะต้องการขายราคาแพงให้คุ้มกับเวลาหมดกำลังใจ ขาดการส่งเสริม
 6. ช่างทอฝีมือดีหลายคนยังไม่มีคนรู้จักและเห็นคุณค่า ช่างฝีมือขาดการแข่งขันทางความคิด
 7. การถ่ายทอดทำกันในวงจำกัด ขาดตัวผู้สืบทอดอย่างจริงจังและกว้างขวาง
- นอกจากนี้มหาวิทยาลัยศิลปากรยังได้จัดทำโครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศซึ่งเป็นโครงการที่ทำการสำรวจผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ ทำให้ทราบถึงเรื่องของสภาพของปัญหาและอุปสรรคทางด้านกระบวนการผลิตและการจำหน่ายผ้าพื้นเมืองของไทย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544: 34)
1. ผู้ทอส่วนหนึ่งขาดความตื่นตัวในอาชีพและขาดผู้สืบทอดและการอนุรักษ์เอกลักษณ์หรือศิลปะของการทอแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่ามีการมวิธีในการทอที่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาาน ทำให้ไม่คุ้มกับความพยายาม ส่วนหนึ่ง จึงได้ยกเลิกอาชีพการทอผ้าหรือหันไปทอผ้าลวดผ้าลวดลายประยุกต์ ซึ่งมีกรรมวิธีในการทอที่ง่ายกว่าทดแทน
 2. ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของผู้ทอผ้าในพื้นที่ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในด้านการผลิตหรือวางแผนการผลิตในทุกขั้นตอน อีกทั้งขาดอำนาจต่อรองหรือกำหนดทิศทางในเรื่องการจำหน่าย
 3. ขาดความคิดริเริ่มในการพัฒนา หรือ คิดค้นการทอผ้าลวดลายประยุกต์ลวดลายใหม่ รวมทั้งการทำผลิตแปรรูปที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
 4. ขาดตลาดจำหน่ายที่เพียงพอเพื่อรองรับสินค้าที่ผลิตได้ในพื้นที่ รวมทั้งถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

5. ขาดการสนับสนุน หรือ ช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างเพียงพอในเรื่องของปัญหาดังที่กล่าวมา อาทิ เงินทุนการสนับสนุนการจัดซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ในการผลิต การอบรมเทคนิคหรือวิธีการทอผ้าและประยุกต์ลาย เงินทุนสนับสนุนการรวมกลุ่ม และบริหารจัดการ อีกทั้งการช่วยเหลือในด้านการจัดหาตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้า ซึ่งมักพบว่าขาดแนวทางในการแก้ไขที่ยั่งยืนโดยมักใช้การช่วยเหลือโดยการรับซื้อสินค้าไว้เองซึ่งจะทำได้เพียงบางครั้งบางคราวเท่านั้น

ด้วยเหตุอันเป็นข้อจำกัดและปัญหาอันเป็นอุปสรรคของการทอผ้าพื้นเมืองตามท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศในปัจจุบัน จึงควรมีหน่วยงานของรัฐเข้าไปศึกษาวิจัย เพื่อหาข้อสรุปในการส่งเสริมและอนุรักษ์ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมืองไว้ก่อนที่ศิลปหัตถกรรมประเภทนี้จะเสื่อมสูญไป เนื่องจากตามศิลปะการทอตามแบบศิลปะการทอของไทยนั้นก็เช่นเดียวกับศิลปหัตถกรรมประเภทอื่นๆ คือ ต้องมีการส่งเสริมให้ช้สอยเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของสังคมที่มีการผลิตขึ้นเองให้มากขึ้น เพราะหาผู้คนในสังคมไม่นิยมใช้ผ้าทอตามแบบศิลปะของไทย หรือขาดความรู้ในศิลปะการทอแบบไทย ขาดความนิยมยกย่องในฝีมือช่างทอที่มีคุณภาพแล้ว ศิลปะการทอผ้าของไทยก็หายากที่จะสืบทอดต่อไปถึงลูกหลานของเราได้ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 21. 2540: 45)

2.4 วิธีการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย

การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะท้องถิ่นนั้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

พงศ์ศิริ นาคพงศ์ (2536: 18) กล่าวว่า การอนุรักษ์และสืบทอดหัตถศิลป์ผ้าพื้นเมืองอาจอนุรักษ์ได้โดยพิจารณาด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านบุคลากร การอนุรักษ์ด้านผู้ถ่ายทอดวิทยาการได้เห็นคุณค่าในการถ่ายทอดส่วนมากคนไทยเราจะรักลูกหลาน ใครที่มีความรู้จักกันมีความเป็นลูกเป็นหลานก็ จะถ่ายทอดศิลปวิทยาการให้ ฉะนั้นเราจึงต้องยกย่องศิลปินไม้ไผ่ฝั้นเหล่านี้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดก็ควรจะมีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีวิตนอกเหนือไปจากการผลิตศิลปะด้านนี้เพื่อการสันถนาการ

2. ด้านรูปแบบและวัสดุของงานศิลปหัตถกรรม ทำอย่างไรจะอนุรักษ์ศิลปะฝีมือดั้งเดิมให้คงอยู่ในปัจจุบันมีการใช้ด้ายโทเร และใยไหมสังเคราะห์กันมาก ผ้าแม้จะผลิตแบบดั้งเดิมแต่ก็ให้ความงามทางสุนทรียภาพแตกต่างกันถ้าใช้เส้นใยโทเรหรือใยสังเคราะห์ ถ้าอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมไว้ได้และในด้านเส้นใย ถ้าตั้งกองทุนผลิตและจำหน่ายเส้นใยแบบดั้งเดิมจะเป็น ใยฝ้ายหรือไหมไทย ก็จะทำให้ดี

3. คุณภาพของผลิตผลหรือผลงานและตลาด การผลิตศิลปหัตถกรรมควรคำนึงถึงคุณภาพเป็นต้นว่า แม้สิทธรมชาติจะมีกรรมวิธีที่ผลิตลำบากและสวยสดงดงามก็ไม่ได้ สีเคมีราคาถูกหาได้ง่าย แต่สีสนของผ้าพื้นเมืองที่เกิดจากสิทธรมชาติจะให้ความงามไปอีกแบบหนึ่งจะมีเสน่ห์ตรงที่หาได้ยากนั่นเอง ผลผลิตมีลวดลายคงเดิม มีสีสนแบบเคมี แต่หาตลาดไม่ได้เพราะราคาแพง ต้นทุนสูง ทำให้

จำหน่ายไม่ได้ ผู้ผลิตก็ต้องหยุดผลิต ฉะนั้นคุณภาพของผลผลิตหรือผลงานต้องอยู่ในความนิยมของตลาด คืออาจจะอนุรักษ์ลวดลาย สีสนัและรูปแบบแล้วต้อง ดูแลตลาดด้วย การเป็นที่นิยมจำหน่ายได้ ราคาพอที่จะให้ผู้ผลิตผลิตได้ก็เป็นแนวทางที่ทำให้การอนุรักษ์เป็นผลสำเร็จ ฉะนั้น การอนุรักษ์และสืบทอดหัตถศิลป์ผ้าพื้นเมืองนั้นจึงต้องคำนึงถึงด้านบุคลากร คือผู้ถ่ายทอดวิทยาการ ผู้ผลิต วัสดุ และรูปแบบการผลิต คุณภาพและตลาดดังกล่าวมาแล้ว

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2530: 19) กล่าวว่า สถานการณ์ของอุตสาหกรรมผ้าที่ดีนั้นต้องสร้างความมั่นคงขึ้นในวงอุตสาหกรรมประเภทนี้ในประเทศซึ่งเป็นส่วนสำคัญขึ้นก่อน ภาวะที่มั่นคงของอุตสาหกรรมผ้าในประเทศควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน คือ

1. ส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบในประเทศโดยเฉพาะฝ้ายและไหมให้มีคุณภาพดี และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตมีราคาต้นทุนต่ำอันเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันในตลาดสากลและส่งผลให้มีกำลังการบริโภคในประเทศสูงขึ้น
2. ส่งเสริมให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมผ้าให้มากขึ้นทั้งทางด้านอุตสาหกรรมผ้าพื้นเมืองและในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ต้องได้รับการพัฒนาเทคโนโลยีให้สูงขึ้นทัดเทียมกับต่างประเทศ ส่วนด้านอุตสาหกรรมผ้าพื้นเมืองนั้นควรจะมีการส่งเสริมให้มีการลงทุนและการบริหารอย่างเป็นระบบ เกิดขึ้นและเน้นให้เห็นคุณค่าของฝีมือและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งของผ้าพื้นเมืองพื้นบ้านของไทย
3. ส่งเสริมให้เกิดความนิยมและรู้คุณค่าของผ้าที่ผลิตในประเทศ เพื่อเพิ่มปริมาณการบริโภคในประเทศให้สูงขึ้น อาจจะโดยวิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือจัดนิทรรศการเผยแพร่ให้ความรู้ในแนวที่ก่อให้เกิดความชื่นชม และรู้คุณค่าในหมู่ผู้บริโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองของไทยซึ่งเป็นผ้าที่มีความปราณีตงดงามอย่างยิ่งนั้นควรจะมีการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในระดับต่างประเทศด้วย

นอกจากนี้ กรมศิลปากรยังได้กล่าวถึงวิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองได้เช่นกัน โดยกล่าวไว้ดังนี้ วิธีการอนุรักษ์ผ้าโบราณที่มีประสิทธิภาพสูงสุดคือ การเก็บรักษาผ้าโบราณไว้ในที่ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง การนำผ้าโบราณมาจัดแสดงการทำลายผ้าโบราณโดยไม่รู้ตัว ผ้าโบราณที่นำมาจัดแสดงเป็นเวลานาน จะมีสภาพทรุดโทรมอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสาเหตุต่างๆ วิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณมีผลอย่างมากต่อการ “คงสภาพ” หรือ “เสื่อมสภาพ” ของผ้าโบราณ หากเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องจะสามารถยืดอายุของผ้าโบราณออกไปได้อีกยาวนานมาก ในทางตรงกันข้ามหากเก็บรักษาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องผ้าโบราณจะเสื่อมชำรุดหมดสภาพเพิ่มขึ้นไปทุกชั่วขณะ ผู้ทำหน้าที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรปฏิบัติตามข้อแนะนำอย่างเคร่งครัด (กรมศิลปากร. 2539) โดยขอยกตัวอย่างเพียงบางส่วนที่เห็นว่าจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองได้ ดังนี้

1) ควรเก็บรักษาผ้าในที่ที่มีอากาศไหลเวียนถ่ายเทได้ดี ปราศจากฝุ่นละออง แมลงและจุลินทรีย์ ที่สำคัญคือ ความชื้นและอุณหภูมิควรคงที่ตลอด 24 ชั่วโมง ห้องเก็บรักษาผ้าควรมีแสงสว่างสลัวๆ หรือมืดสนิท

2) ควรเก็บรักษาโดยการวางราบในลิ้นชัก หรือในกล่องที่ระบุด้วยกระดาษสา หรือกระดาษบางขาวหรือผ้าฝ้ายสีขาวที่ซักสะอาด

3) หากจำเป็นต้องพับผ้า ควรหุ่ตรงรอยพับด้วยกระดาษนุ่มๆ แล้วพับผ้าให้มีรอยพับน้อยที่สุด และให้รอยพับนั้นมีมุมป้านมากที่สุด หมั่นนำมาคลี่และเปลี่ยนแนวเป็นระยะๆ ไม่ควรนำผ้าซ้อนทับกันหลายๆ ผืนในตู้หรือลิ้นชักเดียวกัน หากจำเป็นต้องทับซ้อนกัน ควรค้ำถึงน้ำหนักของผ้าด้วย ผ้าที่มีน้ำหนักมากควรอยู่ข้างล่าง และควรใช้กระดาษนุ่มๆ คั่นระหว่างผ้าแต่ละผืน

4) ตู้ ลิ้นชัก กล่องหรือหีบที่เก็บรักษาผ้าควรปิดให้แน่นสนิทไม่ให้ฝุ่น ละออง และแมลงเข้าไปได้ ในกรณีที่ต้องจำเป็นต้องใส่สารเคมีกันแมลงไว้ภายใน

5) ห้องเก็บรักษาผ้าควรมีระดับอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม และสิ่งที่ควรระวังมากเป็นพิเศษ คือ แสงสว่าง ห้องที่เก็บรักษาผ้าควรเป็นห้องที่มืดไม่มีแสงแดดสาดส่อง ช่องหน้าต่างและช่องแสงควรติดตั้งผ้าม่านหรือมู่ลี่ หลอดไฟที่เหมาะสมสำหรับห้องดังกล่าวควรเป็นหลอดทังสแตน ไม่ควรใช้หลอดฟลูออเรสเซนต์ธรรมดา

6) ห้องที่เก็บผ้าควรปลอดแมลง ควรมีมาตรการป้องกันปลวก แมลงสาบ และแมลงอื่นๆ มีการรักษาความสะอาดอย่างเคร่งครัด ห้ามนำอาหารและเครื่องดื่มมาอยู่ในห้อง และบริเวณใกล้เคียงถึงขยะควรอยู่ห่างไกลห้องเก็บรักษาผ้ามากที่สุด ควรทำการตรวจสอบหาร่องรอยของแมลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบร่องรอยของแมลงต้องรีบปรึกษานักอนุรักษ์เพื่อทำการกำจัดและหาทางป้องกัน

7) ตู้ ชั้น ลิ้นชัก หีบ กล่องที่เก็บรักษาผ้าควรทำจากวัสดุที่ทนทานต่อแมลงได้ดี ควรออกแบบให้ตู้ ลิ้นชัก ฯลฯ เหล่านี้ปิดได้แน่นสนิท ไม่มีช่องว่างที่แมลงและจิ้งจกจะเล็ดลอดเข้าไปอยู่อาศัย ควรอุดรูและช่องว่างให้หมด ในกรณีที่ต้องใส่สารเคมีกันแมลงไว้ในตู้ ลิ้นชักเหล่านั้นด้วย

และเนื่องจากในปัจจุบันนี้ ช่างพื้นบ้านขาดผู้สืบทอด สาเหตุหนึ่งมาจากค่านิยมที่ไม่อำนวยให้ช่าง ไม่ได้รับเกียรติจากสังคมเท่าที่ควร เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมช่างหัตถกรรมประจำชาติ กฎหมายจึงได้ครอบคลุมไปถึงคนเหล่านี้ด้วย โดยยกย่องส่งเสริมไว้ในฐานะเป็นคนสำคัญโดยให้ประกาศนียบัตรและความช่วยเหลือในฐานะ “ช่างศิลป์แห่งชาติ” เป็นการให้เกียรติและกำลังใจแนวหนึ่ง (วิบูลย์ ลีสุวรรณ. 2530: 61)

สำหรับในเรื่องการยกย่องเชิดชูเกียรติช่างทอผ้านั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ก็ได้เล็งเห็นคุณค่าของศิลปินผู้ทอผ้าพื้นเมือง และได้ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติช่างทอผ้าฝีมือเอก 2 คน ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ คือ นางแสงดา บัณสิทธิ์ จังหวัดเชียงใหม่ กับ นางพยอม สีนวพันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่มที่ 21. 2540)

กล่าวโดยสรุป คือ ในการแสวงหาแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมศิลปะท้องถิ่น นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสภาพวัฒนธรรมของแหล่งกำเนิดงานศิลปะท้องถิ่นและต้องศึกษา เกี่ยวโยงถึงองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งเป็นตัวกำหนดรูปแบบการสร้างสรรค์ของงานศิลปะในท้องถิ่น ต่างๆ ด้วย ตั้งแต่สภาพภูมิศาสตร์ไปจนถึงประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพราะสภาพ ภูมิศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดและเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้กลุ่มชนต่างๆ สร้างเครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งส่วนมากจะเป็นงานศิลปะท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการในการใช้สอยใน ชีวิตประจำวัน ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตตามสภาพของท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2535) และ นอกจากนี่ยังมีการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทยนั้นจึงควรคำนึงถึงสภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยรู้จักปรับปรุงและพัฒนารูปแบบดั้งเดิมของผ้าพื้นเมืองให้สอดคล้อง กับสภาพทางสังคม อีกทั้งยังต้องมีการรักษาของเดิมที่เป็นอดีตไว้ และเผยแพร่ผลงานผ้าพื้นเมือง ไปสู่ชุมชนหรือท้องถิ่น รวมทั้งมีการรับเอารูปแบบผ้าพื้นเมืองของท้องถิ่นอื่นเข้ามาประยุกต์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผ้าพื้นเมืองในแต่ละท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย

2.5 การส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศ ชาติกำลังมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจึงทำให้การทอผ้า พื้นเมืองของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตขึ้นเพื่อใช้ในครัวเรือนมาเป็นการผลิตในรูปแบบ อุตสาหกรรมโดยใช้เครื่องจักรในการทอ นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาและข้อจำกัดอื่นๆ ทำให้ รูปแบบของผ้าพื้นเมืองของไทยเปลี่ยนไปจากเดิมจนเกิดการสูญเสียดุลยภัณฑ์เฉพาะท้องถิ่น ดังนั้น จึงควรที่จะมีการส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทยไว้ให้กว้างขวางขึ้นเพื่อเป็นการ รักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ โดยจะขอยกแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ของพี นาลิน สาริยา (2542: 76) ที่สามารถมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมือง ของไทยได้ โดยกล่าวไว้อย่างกว้างๆ ดังนี้

1. กิจกรรมการอนุรักษ์ที่เกี่ยวกับตนเอง

1.1 ฝึกตนเองให้เป็นบุคคลที่สนใจเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติหรือ เรื่องที่ต้องการอนุรักษ์

1.2 นำสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ หรือเรื่องที่ต้องการอนุรักษ์ไปทำให้ มีคุณค่า และนำมาใช้ให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

1.3 ควรแนะนำให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ หรือเรื่องราวที่ต้องการอนุรักษ์

2. กิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน

2.1 จัดเผยแพร่ความรู้เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ หรือเรื่อง ที่ ต้องการอนุรักษ์

2.2 สสำรวจความสนใจของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องราวที่ต้องการอนุรักษ์

2.3 จัดตั้งศูนย์กลางเพื่อส่งเสริมเผยแพร่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ หรือ เรื่องที่ต้องการอนุรักษ์

3. กิจกรรมเกี่ยวกับหน่วยงาน

3.1 ควรจัดให้มีการเผยแพร่เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ หรือเรื่องราว ที่ต้องการอนุรักษ์ โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ

3.2 ควรจัดทำรายการโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ หรือเรื่องราวที่ต้องการอนุรักษ์ เพื่อให้ผู้ชมรายการได้รับรู้ถึงคุณค่าของเรื่องราวที่ ต้องการสื่อได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

นอกจากนี้โครงการการสำรวจผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศของ มหาวิทยาลัยศิลปากรยังได้สรุปถึงแนวทางแก้ไข ปัญหาทางด้านกระบวนการของการผลิตและการ จำหน่ายว่าจะต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม หรือ ผลักดันในเรื่องต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544: 56)

1. ให้การสนับสนุนทางด้านเงินทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์ในการผลิต สถานที่ในการ ผลิต การรวมกลุ่มในการผลิตและการจัดการต่าง ๆ

2. สนับสนุนการรวมกลุ่มโดยชี้ให้เห็นถึงผลดีที่จะได้รับในแง่ของมาตรฐานในการผลิต ปริมาณสินค้า หรือความสามารถในการกำหนดราคาและสภาวะของการจำหน่าย

3. สนับสนุนการอบรม พัฒนาความรู้ในด้านการทอและเทคนิคในการทอทั้งในด้านการ รักษาศิลปะหรือเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม หรือการประยุกต์ที่ยืดการตลาดเป็นที่ตั้ง รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในระยะยาว

4. ส่งเสริมแนวทางในการอนุรักษ์หรือรักษาวัฒนธรรมของการทอผ้า วิธีการ ได้แก่ การ จัดการอบรมหรือการเรียนการสอนในระดับนักเรียน เพื่อเป็นการวางพื้นฐานและก่อให้เกิดจิตสำนึก ที่มั่นคง รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ และสถานที่สำหรับจัดเผยแพร่ศิลปะของการทอผ้า อันได้แก่ การรณรงค์การแต่งชุดผ้าทอพื้นเมืองในโอกาสงานพิธีการที่สำคัญในพื้นที่และการจัดตั้ง ศูนย์ข้อมูลหรือห้องสมุดสำหรับศึกษาศิลปวัฒนธรรมของการทอผ้า หรือเป็นแหล่งเพื่อการค้นคว้า อ้างอิง เป็นต้น

5. สร้างระบบการตลาดหรือแหล่งจำหน่ายที่รองรับความตื่นตัวหรือปริมาณผลผลิตผ้าใน พื้นที่ที่ยั่งยืนในระยะยาว ได้แก่ จัดตลาดสำหรับจำหน่ายที่มีความแน่นอนและกว้าง ทั้งนี้อาจ อาศัยกลไก เช่น การจัดงานแสดงสินค้าผ้าทอในพื้นที่โดยให้ผู้ทอ้นำสินค้าไปแสดง รวมทั้งจัด กิจกรรมที่กระตุ้นความพยายามในการพัฒนา เช่น การจัดการประกวดผ้าทอโดยให้รางวัลเป็น ผลตอบแทน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในระดับประเทศ เป็นต้น (พินาลิน สาริยา 2542: 76)

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองของไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็น ศิลปะท้องถิ่นแขนงหนึ่งนั้นมีความสำคัญอย่างมากและเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผ้า พื้นเมืองนั้นเป็นสิ่งแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นของแต่ละยุคสมัย อันได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ วัสดุ ความเชื่อ และคตินิยมในแต่ละถิ่น ทำให้เราสามารถทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในอดีตในแต่

ละท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เราเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยในอดีตและเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ก่อให้เกิดความสามัคคีกันของคนในชาติ แต่เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดข้อจำกัดและปัญหาอันเป็นอุปสรรคของการทอผ้าพื้นเมืองตามท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศในปัจจุบัน จึงควรมีหน่วยงานของรัฐเข้าไปศึกษาวิจัย เพื่อหาข้อสรุปในการส่งเสริมและการอนุรักษ์ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมือง วก่อนที่ศิลปหัตถกรรมประเภทนี้จะเสื่อมสูญไป ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักของการอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองก็เพื่อเก็บรวบรวมผลงานให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสพบเห็นและได้สัมผัสถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อที่จะได้ทราบถึงวิถีชีวิต คตินิยมและประเพณี ความเชื่อของช่วงยุคสมัยนั้นๆ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ อันก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และส่งผลให้ร่วมกันอนุรักษ์มรดกของชาติในแขนงนี้ไว้ โดยมีแนวทางคือ การเก็บรวบรวมผลงาน จัดนิทรรศการเผยแพร่เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญ เปิดอบรม เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปที่สนใจ ตลอดจนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองขึ้นในแต่ละท้องถิ่น และสำหรับการส่งเสริมและเผยแพร่นั้นสถาบันการศึกษาถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการดังกล่าว โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นซึ่งสามารถมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ให้แก่เยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต อีกทั้งยังมีบทบาทในการจัดกิจกรรมในด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นในแต่ละแขนง จึงอาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ผ้าพื้นเมืองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษานั้นประกอบด้วย การให้การศึกษาแก่ประชาชนในท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา การจัดกิจกรรมเผยแพร่ตลอดจนการรณรงค์ในด้านต่างๆ เป็นต้น

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อมบ้านทุ่งโฮ้ง

3.1 สภาพภูมิหลังของจังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่ (จารุวรรณ ขำเพชร; และวิญา พนาพฤกษ์ไพโร . 2536: 3 - 28) เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นมาช้านานแต่โบราณกาล ประมาณในราวพุทธศตวรรษที่ 12 แต่จะได้เริ่มสร้างเมื่อใดนั้นยังไม่พบหลักฐานแน่ชัด แต่เข้าใจว่าได้สร้างขึ้นหลังจากได้สร้างเชียงใหม่เป็นราชธานีแล้ว จึงได้ส่งบุตรหลานพร้อมด้วยไพร่พลออกไปทำการสร้างบ้านแปลงเมือง เป็นการขยายอาณาเขตไปในตัว และปรากฏว่าตระกูลเจ้านายผู้ครองนครต่างๆ เป็นผู้สืบตระกูลจากเจ้าเจ็ดตนทั้งนั้น

เมื่อปีพุทธศักราช 1389 ว่ามีขุนหลวงพล เป็นเจ้าหลวงผู้ครองเมืองแพร่ ซึ่งในขณะนั้นมีชื่อว่า เมืองพล หรือพลรัฐนคร และมีท้าวพหุสิงห์ ขุนพนมสิงห์ เป็นเจ้าผู้ครองเมืองสืบๆ ต่อกันมา ประมาณปี พ.ศ. 1542 ขอมส่งกองทัพเข้ารุกรานอาณาจักรเชียงใหม่ เมืองพลคือ เมืองแพร่ก็ถูกขอมโจมตี เผาวัดวาอาราม และเข้ายึดเมืองได้ใน พ.ศ. 1559 ท้าววังสุพลเจ้าเมืองแพร่สมัยต่อมา ก็รวบรวมสมัครพรรคพวกเข้าโจมตีขับไล่ขอมออกไปได้ ตกถึง พ .ศ. 1650 ขอมกลับยึดได้เมืองแพร่ อีก ตอนนั้นก็ให้เมืองแพร่ คือ พลรัฐนคร เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองโกศัย หรือโกสียะนคร ล่วงถึง

พุทธศักราช 1728 พญาพิระไชยวงศ์เจ้าผู้ครองนคร ได้โปรดให้ทำการเฉลิมฉลอง เมือง แล้วก็ให้เปลี่ยนชื่อเมืองแพลว่า เมืองแป้ คือ ให้หมายถึง เมืองแห่งชัยชนะ (แป้คือ ชนะ) จนกระทั่งกลายมาเป็นเมืองแพร์ ตราบทุกวันนี้

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ .ศ. 2445 พวกเงี้ยวที่อาศัยทำมาหากินในจังหวัดนี้ ได้ส่งสมผู้คนที่ก่อการจลาจลขึ้นในเมืองแป้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองซึ่งปกครองบังคับบัญชาเมืองแป้ไม่สามารถปราบปรามลงได้ เนื่องจากฝ่ายปกครองได้แตกแยกกันทางความคิดเห็น บางพวกก็คิดสู้เช่นพระยาไชยบูรณ์ แต่เจ้าพิริยะเทพวงศ์บุตรเจ้าผู้ปกครองนครขณะนั้นไม่คิดสู้กลับเล็ดลอดหนีไปพำนัก ณ เมืองหลวงพระบาง จวบจนสิ้นอายุขัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เป็นแม่ทัพยกกำลังขึ้นมาปราบปรามจลาจล พวกเงี้ยวจนสงบราบคาบ และโปรดให้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากเจ้าผู้ปกครองนคร มาเป็นแบบเทศาภิบาล ปี พ .ศ. 2476 ยกเลิกการปกครองระบอบเทศาภิบาล และแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดมาปกครองจนกระทั่งทุกวันนี้ (จารุวรรณ ข้าเพชร และรวิญา พนาพฤกษ์ไพโร 2536: 3 - 28)

“หม้อห้อมไม้สัก ถิ่นรักพระล่อ พระธาตุช่อแฮศรีเมือง ลือเลื่องแพะเมืองผี คนแพร์นี้ใจงาม” คำกล่าวข้างต้นเป็นคำขวัญประจำจังหวัดแพร์ที่ชาวเมืองแพร์โดยทั่วไปรู้จักเป็นอย่างดี จังหวัดแพร์เป็นเมืองเล็กๆ อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ที่เปรียบเสมือนประตูสู่ล้านนา เนื่องจากจะเดินทางสู่ล้านนาไทยต้องผ่านจังหวัดแพร์เป็นแห่งแรก ไม่ว่าจะเดินทางไปโดยรถยนต์ รถไฟ หรือเครื่องบินก็ตาม (มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544: 31)

เมืองแพร์เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 เชื่อกันว่าสร้างขึ้นก่อนกรุงสุโขทัยและเชียงใหม่ ชื่อดั้งเดิมของเมืองแพร์ในสมัยก่อสร้างเมืองครั้งแรกเรียกว่า “พลนคร” ต่อมากสมัยขอมเรืองอำนาจในเขตล้านนาไทย ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “เวียงโกศัย” จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ได้ขยายอาณาเขตขึ้นมาทางเหนือเรียกว่า “เมืองแพล” สมัยต่อมาเมืองแพลกลายเป็นเมืองแพร์ และแพร์ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ (จารุวรรณ ข้าเพชร; และรวิญา พนาพฤกษ์ไพโร. 2536: 26)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการจัดตั้งหัวเมืองฝ่ายเหนือปกครอง และในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาล ในปี พ .ศ. 2440 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาไชยบูรณ์ (ทองอยู่ สุวรรณบาตร) มาเป็นข้าหลวงปกครองเมืองแพร์เป็นคนแรก ต่อมาเกิดเหตุการณ์เงี้ยวปล้นเมืองแพร์ เป็นผลให้ทางการต้องยกเลิกการปกครองแบบเทศาภิบาล พ .ศ. 2550 และจัดการปกครองให้จังหวัดขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย เช่นทุกวันนี้ (จารุวรรณ ข้าเพชร; และรวิญา พนาพฤกษ์ไพโร. 2536: 27)

จังหวัดแพร์ตั้งอยู่ละติจูดที่ 17 - 18 องศาเหนือ ลองติจูดที่ 99 – 100 องศาตะวันออก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600 ฟุต (150 – 300 เมตร) ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 555 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (โพธิ์ แซ่มลำเจียก. 2537: 33)

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	จังหวัดน่าน จังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดลำปาง

3.2 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยพวน

ถิ่นเดิมของเผ่าไทยพวนตามแผนที่ซึ่งฝรั่งเศสเขียนไว้ในปี 2483 อันปรากฏว่าเป็นแผนที่การปกครองแคว้นลาวนั้น ประเทศลาวแบ่งการปกครองออกเป็น 10 จังหวัดใหญ่ๆ (โพธิ์ แซ่มล่าเจียก. 2537: 30 – 31) ดังนี้

1. จำปาสัก (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองปากเซ)
2. คำม่วน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองแขก)
3. หัวพัน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองซำเหนือ)
4. สาระวัน
5. สุวรรณเขต
6. ตร์นิน (ศาลากลางตั้งอยู่ที่เมืองเชียงขวาง)
7. นครเวียงจันทน์
8. นครหลวงพระบาง
9. แม่โขงเหนือ (ศาลากลางตั้งอยู่บ้านห้วยทราย)
10. พงศาลี (จังหวัดทหารบกที่ 5)

ถิ่นไทยเดิมของเผ่าไทย หมายถึง จังหวัดตร์นิน ซึ่งใช้ชื่อนี้ตามภาษาญวน (เวียดนาม) ทว่าแต่เดิมมานั้นปรากฏเรียกว่า แขวงเมืองพวน อันมีเชียงขวางเป็นเมืองหลวงจากการดูตามแผนที่จะเห็นว่า เมืองพวน เชียงขวาง อยู่ระหว่างเมืองต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	หัวพัน (ซำเหนือ) และนครหลวงพระบาง
ทิศใต้	ติดต่อ	นครเวียงจันทน์
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	คำม่วน และญวนกลาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	นครหลวงพระบาง

จากประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 9 เกี่ยวกับเรื่องราว “แวนแคว้นสิบสองปันนา แยกกันเป็นหลายเมืองต่างมีเจ้านายปกครอง แต่อยู่ในญาติวงศ์เดียวกัน เจ้าเมืองเชียงรุ่งเป็นหัวหน้า ” มีคำอธิบายพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพมีความบางตอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของไทยพวน ตอนหนึ่งว่า

“ ... กล่าวกันมาว่า แรกที่ชนชาติไทยจะอพยพลงมายังสยามประเทศแต่ตั้งที่แคว้น
แคว้นสิบสองจุไทยนี้ก่อน คำว่าสิบสองจุไทยว่าตรงกับสิบสองเจ้าไทย เพราะแต่เดิมไทยที่ตั้งอยู่ใน
แคว้นแคว้นนั้น อยู่แยกกันเป็นสิบสองอาณาเขต แม้ทุกวันนี้พลเมืองที่อยู่ในที่นั้นก็เป็นที่ไทยโดยมาก
เรียกกันว่า “ผู้ไทย” เขตแดนท้องที่ที่พวกผู้ไทยอยู่ในแคว้นแคว้นอันนี้กว้างขวาง ข้างเหนือไปจนถึง
มณฑลฮุนหน่าแดนจีน ข้างตะวันออกถึงมณฑลตังเกี๋ยแดนญวน ข้างตะวันตกต่อแดนไทยสิบสองปันนา
ซึ่งขึ้นพม่าที่กล่าวมาแล้ว ข้างใต้ต่อแดนไทยสิบสองปันนา ซึ่งขึ้นพม่าที่กล่าวมาแล้ว ข้างใต้ต่อกับกรุง
ศรีสัตนาคณหุต ซึ่งไทยพวกนี้เองได้ลงมาตั้งขึ้น เมื่อกรุงศรีสัตนาคณหุตมีอำนาจ จึงได้รวบรวมแคว้น
แคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งเป็นพวกเดิมของตนไว้ในอาณาจักร ต่อมาเมื่ออำนาจกรุงศรีสัตนาคณหุตอ่อน
ลง ตั้งแต่เสียเมืองแก่พม่าครั้งพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองเป็นต้นมา อำนาจการปกครองหัวเมืองที่
ห่างไกลก็มีน้อยลงโดยลำดับ ที่หลังกมาเมื่อกรุงศรีสัตนาคณหุตแยกกันออกเป็น 2 อาณาเขต คือ หลวง
พระบาง และ เวียงจันทน์ หัวเมืองผู้ไทยก็แยกกันออกไป ที่อยู่ข้างฝ่ายตะวันออก เรียกว่า เมืองพวน
มีเมืองเชียงขวาง เป็นต้น ไปขึ้นแก่เจ้านครเวียงจันทน์ หัวเมืองข้างฝ่ายเหนือ รวมทั้งเมืองไล และ
เมืองแฉ่งขึ้นกับเจ้านครหลวงพระบางที่เป็นเมืองใกล้ๆ เจ้าหลวงพระบางตั้งทำพระยาไปเป็นหัวพัน
ปกครองเรียกส่วนนี้ว่า เมืองหัวพันทั้งหก เมืองที่อยู่ห่างออกไป คงเรียกว่าสิบสองจุไทย ให้ปกครอง
กันเองเป็นทำนองประเทศราช เมืองไล และเมืองแฉ่งอยู่ในพวกหลังนี้

หัวเมืองของจีนซึ่งต่อแดนสิบสองจุไทยข้างฝ่ายเหนือก็ดี หัวเมืองของญวนซึ่งต่อแดนเมือง
พวน ข้างฝ่ายตะวันออกก็ดี แต่เดิมมาการปกครองชายแดนก็หละหลวม กำหนดแต่ว่า เขตแดนถึง
เพียงนั้นๆ แต่การภายในแล้วแต่พวกที่อยู่ในนั้นจะปกครองกันอย่างไร ... หัวเมืองที่พวกผู้ไทยอยู่ใน
ทั้งในแดนจีน แดนญวน และในแคว้นสิบสองจุไทย และเมืองพวน จึงคล้ายๆ กับแผ่นดินกลางมา
ช้านาน เมืองใดที่อยู่ใกล้ข้างไหนก็ขึ้นข้างนั้น ที่อยู่ห่างก็ขึ้นทั้งสอง ฝ่าย สามฝ่าย แล้วแต่อำนาจข้าง
ไหนมาถึงตัวเมื่อใด ก็ยอมอ่อนน้อมต่ออำนาจนั้น พยายามให้เบียดเบียน ... ” (มหาวิทยาลัยศิลปากร .
2544: 65-67)

เมืองสิบสองจุไทยนั้น มีชื่อคู่กับดินแดนที่ติดต่อกับพม่า เรียกว่าสิบสองปันนา อย่างไรก็ตาม
ตาม ภาคกลางที่ต่อแดนจีนคงเรียกว่า สิบสองจุไทย ภาคตะวันออกที่ต่อแดนญวน เรียกว่า เมือง
พวน พวกไทยที่เป็นชาวเมืองในท้องที่ 3 ภาคนั้นก็ใช้ชื่อต่างๆ กัน คือ ชื่อที่เรียกเฉพาะในหมู่ของ
ตนเอง เช่น พวกชาวสิบสองปันนา ได้ชื่อว่า ลื้อ พวกชาวสิบสองจุไทย ได้ชื่อว่า ผู้ไทย ส่วนพวก
ชาวเมืองพวน ได้ชื่อ ลาวพวน แต่พูดภาษาไทยถือตัวว่าเป็นคนไทยด้วยกันทั้ง 3 พวก คำว่า ลาว
พวน พอมายู่ในแดนไทยปัจจุบัน จึงเรียกพวกตนว่า ไทยพวน สิบมา (โพธิ์ แชมลำเจียก . 2537:
33 – 36)

วิเชียร วงศ์วิเศษ (2525: 5 – 7) ได้เสนอคำว่า “พวน” เป็นชื่อของคนไทยสาขาหนึ่ง ซึ่ง
ทางภาคอีสานเรียกว่า “ไทยพวน” แต่ทางภาคกลางเรียกว่า “ลาวพวน” เหตุที่เรียกดังนั้น สันนิษฐาน
ตามเหตุผลได้ดังนี้

ชื่อของไทยสาขาต่างๆ สังเกตได้ว่าตั้งตามเครื่องแต่งกายบ้าง ตั้งตามถิ่นที่อยู่ และอื่นๆ
อีกบ้าง

ตั้งตามเครื่องแต่งกาย เช่น ไทยดำ เพราะเสื้อและกางเกงที่สวมใส่มีสีดำ ไทยโซ่ง หรือลาวโซ่ง เพราะนุ่งกางเกงผิดจากไทยสาขาอื่นที่นิยมนุ่งผ้า นุ่งตามแบบอินเดีย และเขมร

ตั้งตามปริมาณของคนบ้าง เช่น ไทยน้อย ไทยใหญ่ คือ ไทยน้อยมีจำนวนน้อยเพียง 12 เจ้าไทยเท่านั้น ส่วนไทยใหญ่มีจำนวนมาก คือ มีถึง 16 เจ้าฟ้า ซึ่งแสดงถึงจำนวนของเมือง และปริมาณของพลเมือง

ตั้งตามท้องถิ่นที่อยู่อาศัย คือ ตามธรรมชาติ คนไทยเมื่ออพยพแยกย้ายกันไปอยู่ในที่ต่างๆ นิยมเอาชื่อแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง ภูเขา ต้นไม้ ตลอดจนลักษณะภูมิประเทศ เป็นชื่อของบ้านของเมือง เช่น เชียงของ (ชื่อแม่น้ำโขง เชียง เมือง ของ โขง) เมื่อมีชื่อบ้านแล้วก็เรียกชื่อคนตามชื่อบ้าน เช่น ไทยเชียงของ ไทยเมืองหนองหาน ฯลฯ

คำว่า พวน ซึ่งเป็นสมญาของไทยสาขาหนึ่งก็คงทำนองเดียวกัน คือ เรียกชื่อตามถิ่นที่อยู่ ไทยสาขานี้ส่วนใหญ่อยู่ที่แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่เหตุใดจึงมิได้นามตามเมืองว่า “ไทยเชียงขวาง” หรือ ไทยขวางกับได้นามว่า “พวน” สันนิษฐานอีก คือ ในแขวงเชียงขวางมีภูเขาสูงหนึ่งชื่อ “ภูพวน” แรกที่ไทยสาขานี้อพยพมาอยู่เข้าใจว่าจะอยู่ใกล้กับภูพวน ซึ่งเรียกสั้นๆ ก็ว่า “บ้านพวน” หรือ “เมืองพวน” ต่อมาเมื่อย้ายเมืองใหม่จึงได้ชื่อว่า “เชียงขวาง” แต่เพราะคำว่าไทยเมืองพวน หรือไทยพวนเรียกกันมาจนชินแล้ว จึงไม่นิยมเรียกตามชื่อใหม่ คงนิยมเรียกชื่อเก่ามาตลอด (จารุวรรณ ขำเพชร; และรวีญา พนาพฤกษ์ไพโร. 2536: 25)

ชาวไทยพวนอพยพเข้ามาอยู่บนผืนแผ่นดินไทย มีลูกหลานสืบต่อกันมาตราบนานทุกวันนี้ มีอยู่จำนวนมาก ยังปรากฏว่ามีกรอพยพกวาดต้อนกันเข้ามาหลายครั้ง หลายพวก และมีอยู่กันหลายภาค หลายจังหวัด บางกลุ่มก็มีผู้นำพามา มีการบันทึกจดจำ คงจะเริ่มอพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และตอนกลางจากรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 (จารุวรรณ ขำเพชร และรวีญา พนาพฤกษ์ไพโร. 2536: 26)

กลุ่มชาวไทยพวนที่ตั้งหลักแหล่งมั่นคง มีอาชีพมั่นคง และมีลูกหลานสืบสายกันมามากมาย เท่าที่สืบค้นได้ มีหลักแหล่งที่อยู่ตามภาคต่างๆ ดังนี้

ภาคกลาง	จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี สุพรรณบุรี สระบุรี อุทัยธานี กาญจนบุรี
ภาคเหนือ	จังหวัดแพร่ พะเยาโลก อุตรดิตถ์ พิจิตร สุโขทัย นครสวรรค์
ภาคตะวันออก	จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จังหวัดอุดรธานี

ชาวไทยพวนที่อยู่จังหวัดแพร่ คือ อำเภอเมืองแพร่ ได้แก่ บ้านทุ่งโฮ้งเหนือ และบ้านทุ่งโฮ้งใต้ สำหรับชาวไทยพวนที่นี้ ลูกหลานยังคงอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม ตั้งแต่บรรพบุรุษไว้ อย่างเหนียวแน่น มีชื่อเสียงเด่นดังไปทั่วประเทศ นั่นคือ การทำเสื้อหม้อห้อม (โพธิ์ แซ่มลำเจียก . 2537: 33 – 36)

3.3 ประวัติความเป็นมาของผ้าหม้อห้อม

ผ้าหม้อห้อมในจังหวัดแพร่ได้รับการสืบทอดกันมานานกว่า 100 ปี จากหลักฐานชาวลาวพวนที่อพยพมาจากประเทศลาว และนำมาผลิตครั้งแรกที่บ้านทุ่งโฮ้ง เมื่อประมาณ 2040 – 2350

หม้อห้อมเป็นภาษาพื้นเมือง มาจากคำ 2 คำ คือ “หม้อ” และ “ห้อม” หม้อเป็นภาชนะอย่างหนึ่งที่ใช้ในการบรรจุน้ำ หรือของเหลว มีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ส่วนห้อมนั้นเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่ง โดยการนำลำต้นและใบ มาหมักในน้ำตามกรรมวิธีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ จะทำให้ได้น้ำสีกรมท่า แล้วนำไปย้อมผ้าขาวให้เป็นผ้าสีกรมท่า ที่เรียกว่า “ผ้าหม้อห้อม”

หม้อห้อม จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ .ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า (ถิ่น – พายัพ) ใช้เรียกเสื้อคอกลม แขนสั้น ผ่าอกตลอด มักย้อมสีน้ำเงินเข้ม หรือดำ ว่า เสื้อหม้อห้อม เขียนเป็น ม่อห้อม หรือ ม่อฮ่อม

เสื้อ “ม่อฮ่อม” เป็นเสื้อผ้าฝ้ายย้อมสีคราม ดำ คอกลม ผ่าอก แขนยาว หรือแขนสั้น มีทั้งแบบที่ใช้กระดุมกลัด และที่ใช้ผ้าเย็บเป็นเชือกผูก เป็นเสื้อที่ชายชาวภาคเหนือสวมใส่กันเป็นประจำในชีวิตประจำวัน (สีวลี วงศ์ไพบุลย์วัฒน์. 2543: 56)

ม่อฮ่อม เป็นคำภาษาถิ่นล้านนา โดยแท้จริงไม่ได้หมายถึงเสื้อ แต่หมายถึงสีของเสื้อที่เป็นสีครามอมดำ ปัจจุบันถ้าเอ่ยว่า ม่อฮ่อม จะหมายถึง เสื้อดังลักษณะที่กล่าวไว้ข้างต้น เสื้อชนิดนี้มีใช้เสื้อสำหรับผู้ชายชาวล้านนาสวมใส่มาแต่เดิม แต่เสื้อที่ชายชาวล้านนานิยม คือ เสื้อผ้าฝ้ายสีขาแบบที่เรียกว่า เสื้อห้าตุ๊ก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตัวก้อมแฉวลอย เสื้อม่อฮ่อมเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเริ่มที่จังหวัดแพร่ เนื่องจากพวกลาวพวนที่อพยพเข้าไปอยู่ที่อำเภอเมืองแพร่ได้เย็บเสื้อผ้าฝ้ายย้อมสีครามดำออกจำหน่ายแก่คนงาน และลูกจ้างทำป่าไม้ขึ้นก่อน จึงได้รับความนิยมซื้อสวมใส่กันแพร่หลาย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2496 นายไกรศรี นิมนานเหมินท์ ได้จัดงานเลี้ยงอาหารแบบขันโตกเพื่อเป็นเกียรติแก่ ฯพณฯ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และกงสุลอเมริกัน ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และได้กำหนดให้ผู้มาร่วมงานสวมเสื้อผ้าฝ้ายคอกลม ย้อมสีคราม คาดผ้าขาวม้า หลังจากงานนี้จึงมีผู้นิยมใช้เสื้อม่อฮ่อมกันแพร่หลายยิ่งขึ้น คนทั่วไปจึงคิดว่าเป็นเสื้อประจำถิ่นนิยมสำหรับชายชาวล้านนา (จารุวรรณ ขำเพชร และรวิญา พนาพฤกษ์ไพร. 2536: 34 - 35)

ในคราวที่ราชบัณฑิตยสถานได้ปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ .ศ. 2493 มาเป็นพจนานุกรม พ .ศ. 2525 นั้น คณะกรรมการชุดปรับปรุงพจนานุกรม ได้เห็นควรให้เก็บคำนี้เพิ่มเติมเข้าไป และเก็บในรูปที่เขียนว่า ม่อฮ่อม ตามที่นิยมใช้เขียนกันโดยทั่วไป ต่อมา มีนักภาษาที่ศึกษาทางด้านภาษาถิ่นพายัพ ได้แสดงความคิดเห็น และแสดงผลการศึกษาเทียบเสียงคำไทยภาคเหนือกับคำไทยกรุงเทพฯ แล้วเห็นว่าคำนี้ควรเขียนว่า หม้อห้อม จึงจะถูกต้อง (จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน. 2533: 45)

3.4 ขั้นตอนการผลิตผ้าหม้อห้อม

การผลิตผ้าหม้อห้อมของชาวไทยพวนบ้านทุ่งโฮ้ง ได้ทำสืบทอดกันมานานกว่า 100 ปีแล้ว สืบเนื่องจากในอดีตที่ต้องยังชีพด้วยตนเอง ผลิต และใช้ในครัวเรือน โดยมีกรรมวิธีขั้นตอน ดังนี้ (สิวล่า วงศ์ไพบุลย์วัฒน์. 2543: 56-58)

4.2.1 การเตรียมฝ้าย

ฝ้ายเป็นพืชที่ขึ้นได้ในดินเกือบทุกชนิด ยกเว้นดินที่เป็นทรายจัด เหนียวจัด หรือดินลูกรัง ฝ้ายชอบขึ้นในดินปนทราย น้ำไม่แห้งขัง ทางภาคเหนือจะปลูกฝ้ายประมาณต้นเดือน กรกฎาคม ต้นฝ้ายใช้ระยะเวลาในการเจริญเติบโตประมาณ 150 วัน จึงจะนำมาปั่นฝ้ายได้ (สิวล่า วงศ์ไพบุลย์วัฒน์. 2543: 56-58)

1) การปลูกฝ้าย การปลูกฝ้ายจะกระทำหลังจากการปลูกพืชไร่ ปลูกข้าวโพด แตง พริก มะเขือ ข้าวไร่ หลังจากเก็บเกี่ยวพืชไร่ แล้วจะตัดทิ้งให้ทับถมลงพื้นดิน จึงนำเมล็ดฝ้าย หว่านทับลงไป เมื่อฝนตกต้นพืชที่ตัดทิ้งให้ทับถมจะหล่นเลี้ยงเมล็ดฝ้ายให้งอกเติบโตเป็นลำต้น และงอกงามขึ้นตามลำดับ

2) การคัดเลือกฝ้าย หรือการทำความสะอาดฝ้าย คือ การเลือกฝ้ายที่ดี ส่วนฝ้ายที่เมล็ดลีบทิ้งไป

3) การหีบฝ้าย คือ เอาเมล็ดฝ้ายออกใช้หีบด้วยมือ มือขวาหมุนลูกหีบ มือซ้าย ป้อนฝ้ายเข้าในหีบ เรียกว่า “อ้วฝ้าย”

4) ดัดฝ้ายที่เอาเมล็ดออกแล้วให้พองตัว เรียกว่า “การยั้งฝ้าย” กงฝ้ายมีลักษณะเหมือนคันธนู คันธนูต้องใช้คันธนู และสายเป็นแรงส่งลูกธนู ส่วนกงฝ้ายไม่ต้องใช้คัน ใช้แค่เพียงสายดัดให้ไปกระทบฝ้ายเท่านั้น จึงต้องดัดคันกงฝ้ายทั้งสองข้างให้เป็นรูปโค้ง และใช้ไม้ ไม้กลมๆ ยาวประมาณ 6 – 7 นิ้ว เหนียวสายเวลาดัดใช้มือซ้ายจับคันกงฝ้ายมือขวาจับไม้ไม้กลมๆ ตั้งชันขึ้นใช้ปลายไม้ไม้ส่วนข้างล่างเหนียวสายกงเข้ามาทางตัวผู้ดัด ทำเช่นนี้เรื่อยไปฝ้ายจะพองตัว

5) ล้อมฝ้าย คือ คลึงฝ้ายเป็นรูปกลมๆ ยาวๆ คือ เอาฝ้ายที่ดัดพองตัวแล้ว วันนั้นมาทำให้มีลักษณะกลมขนาดประมาณเท่านิ้วมือยาวประมาณ 7 – 8 นิ้ว วิธีทำโดยหยิบเอาปุยุฝ้ายมาคลึงบนกระดานให้ยาวไปตามแผ่นกระดาน เมื่อยาวได้ขนาดเอาไม้กลมๆ วางลงตรงกลางของฝ้าย ใช้ฝ่ามือซ้ายคลึงฝ้ายให้ม้วนเข้าไปกับไม้ หมุนกลับไปกลับมาเบาๆ เหมือนอย่างพันเทียนและรูป มือขวาจับไม้กลมทางด้ามเพียงแต่ประคองไว้ให้หมุนไปตามที่มือซ้ายคลึง เมื่อฝ้ายกลมเรียบร้อยแล้ว ถอดไม้้ออกเก็บฝ้ายไว้ด้ายที่ทำเป็นรูปกลมๆ ยาวๆ นี้เรียกว่า “ล้อมฝ้าย”

6) การปั่นฝ้าย คือ การล้อมฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายเรียกว่า “เข็นฝ้าย” วิธีการทำให้เป็นเส้นด้ายคือ เอาฝ้ายเข้าเครื่องหมุนเรียกว่า “โน” เพื่อทำเป็นเส้นด้าย อุปกรณ์เครื่องใช้ในการปั่นฝ้ายเรียกว่า “หลา” การปั่นฝ้ายจะทำยากกว่าวิธีการทำอย่างอื่น ๆ เพราะมือทั้งสองข้างจะต้องสัมพันธ์ให้ได้ระยะพอดี คือ มือขวาหมุนหลา เพื่อให้โนหมุนเรียกว่า “ไลหลา” มือซ้ายบีบล้อมฝ้ายให้พันกับไลหลา เมื่อพันติดดีแล้วก็ดึงออกมาให้เป็นเส้นด้ายในระดับเดียวกันกับไลหลาจน สุดแขน แล้วหยุดบีบล้อมยกแขนขึ้นให้ตรงกับระดับไลหลา แล้วค้ อยหย่อนลงมาเพื่อให้ด้ายพันกับ ไลหลา

เท่ากับว่าเก็บเส้นด้ายไว้ที่ไหลลา และทำเช่นนี้ต่อไปอีกจนกว่าจะได้ด้ายเป็น กลุ่มพอแก่ความต้องการจึงหยุด แล้วถอดด้ายออกจากไหลลาเก็บไว้ ด้ายที่ถอดออกมาเก็บไว้เรียกว่า “หลอดฝ้าย” หรือ “หลอดด้าย”

7) การทำเส้นด้ายซึ่งเป็นหลอดแล้วให้เป็นใจเป็นเช็ด(เป็นกำ) เรียกว่า “เปียฝ้าย” อุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำ คือ “เปีย” ด้ายที่เปียพอแก่ ความต้องการแล้วถอดออก เรียกว่า “เช็ด” เมื่อทำเส้นด้ายเป็นเช็ด เสร็จแล้วต้องนำไปแช่ในน้ำซาวข้าวก่อนเสมอ (สิวล่า วงศ์ไพบูลย์วัฒน์ . 2543: 56-58)

4.2.2 การทอ

การทอ คือ การต่อด้ายให้ติดกับด้ายซึ่งอยู่กับฟืม คำว่า “ฟืม” คือ อุปกรณ์อย่างหนึ่งในการทอผ้า ประกอบด้วยซี่แนวตั้งวางเรียงกันอยู่ในกรอบไม้ใช้สำหรับกรอเส้นด้าย ฟุ้งให้ชิดเป็นระเบียบ หากไม่มีฟืมแล้วไม่สามารถทอผ้าให้เป็นผืนได้เลย โดยเฉพาะผ้าที่มีความกว้าง และมีเส้นด้ายที่เล็กละเอียด (สิวล่า วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 59)

4.2.3 การผลิตผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิม

1) การหมักสีย้อม

นำใบ หรือกิ่งก้านของต้นห้อม หรือต้นครามที่มีอายุประมาณ 3 เดือน มามัดรวมกันแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน หรือพอให้ต้นครามเน่า ระวังอย่าให้กิ่งก้านที่มัดรวมโผล่พ้นน้ำ เมื่อครบกำหนดนำมาขย่ำรวมกัน แล้วจึงนำไปกรอง จะได้น้ำสีน้ำเงิน น้ำนี้จะนำไปย้อมยังไม่ได้นำไปผสมกับปูนขาว หรือปูนแดงในอัตราส่วน 1/1 นำน้ำที่ผสมให้เข้ากันได้ก็นำไปกรองอีกครั้งหนึ่ง จะได้หัวน้ำครามสีเข้มและเหนียว ส่วนน้ำที่เหลือจากการกรองจะนำไปย้อมก็ได้ แต่คุณสมบัติของสีไม่ดีเท่าที่ควร สีที่ได้จากการกรองซึ่งมีส่วนผสมของปูนขาวมี ลักษณะเหนียวนี้เรียกว่า “น้ำคราม” หรือ “น้ำหัวคราม” (สิวล่า วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 60)

2) การเตรียมน้ำต่าง หรือน้ำขี้เถ้า

ขี้เถ้าที่นำมาเตรียมน้ำต่างมีหลายชนิด ได้แก่ ขี้เถ้าที่ได้จากกลบฟืน ใบไม้ และถ่าน นำขี้เถ้าใส่บีกที่เจาะรูโดยทั่ว ใส่ขี้เถ้าประมาณ 3/4 ของบีก เทน้ำใส่ลงไปในบีกจะค่อยไหลรินลงสู่ภาชนะที่เตรียมไว้รองรับ โดยมากจะใช้ภาชนะดินเผา เพราะต่างจะได้ไม่กัดภาชนะ น้ำต่างที่ได้จะมีสีน้ำตาลแดง ขี้เถ้าที่ใช้ทำน้ำต่างจะเปลี่ยนทุกวัน เพราะในแต่ละวันความเข้มข้นของขี้เถ้าจะหมดไป คุณสมบัติของขี้เถ้า ถ้าจะช่วยให้สีเข้ม เมื่อใช้มือสัมผัสแล้วล้างออกมือจะลื่น น้ำที่เติมในบีกต้องเติมตลอดเวลา เมื่อเติมในภาชนะที่รองรับแล้ว จึงตักใส่โอ่งใบใหญ่เพื่อทำเป็นโอ่งสำหรับย้อมต่อไป (สิวล่า วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 60)

3) การเตรียมน้ำก่อนการย้อมสี

แต่เดิมการย้อมฝ้ายยังไม่พัฒนา ผ้าที่ย้อมโดยมากเป็นผ้าฝ้าย หรือผ้าดิบ เมื่อย้อมออกมามักจะสีตก และเกิดรอยต่าง มีกลิ่นเหม็น และแข็งจากแป้งที่เคลือบเส้นใย ฉะนั้นก่อนย้อมผ้าต้องนำไปแช่ในโอ่งมังกรนานประมาณ 1 - 2 วัน เพื่อให้ฝ้านิ่ม และแป้งที่เคลือบอยู่หลุดออกไป เมื่อแช่ครบกำหนดแล้วจึงไปซักในน้ำสะอาดอีกครั้งนำไปผึ่งแดดให้แห้ง (สิวล่า วงศ์ไพบูลย์วัฒน์ 2543: 60)

4) การเตรียมสีย้อม

เมื่อได้น้ำต่างในปริมาณที่เพียงพอ คือ ประมาณเกือบเต็มโถง ขึ้นต่อไปนำภาชนะเช่นถัง หรือโถงขนาดเล็ก นำปูนขาว หรือปูนแดง 1 ถ้วย น้ำต่างประมาณ 5 ถ้วย สีคราม (หัวน้ำคราม) 100 กรัม ผสมให้เข้ากัน พักไว้นานประมาณ 4 ชั่วโมง เพื่อให้ส่วนผสมของทั้งสามอย่างทำปฏิกิริยา จากนั้นจึงเทลงในโถงที่มีน้ำต่างเกือบเต็ม ใช้ไม้คนให้เข้ากันจะเกิดฟองสีเหลืองปนเขียว ส่วนน้ำจะเป็นสีน้ำเงิน แสดงว่าสีครามที่ผสมใช้ได้ พักไว้ 1 คืน หรือประมาณ 12 ชั่วโมงพร้อมที่จะย้อมในวันรุ่งขึ้น ถ้าหากจะแยกหม้อน้ำหอมใหม่สามารถกระทำได้ แต่มีกรรมนิยมโบราณปฏิบัติสืบมากระทั่งปัจจุบัน คือ หาหม้อ หรือโถงตามต้องการนำหมาก และพลูมาบูชาเพื่อขึ้นครุต่อไปจึงนำน้ำต่างใส่เกือบเต็มโถง แล้วนำหัวเชื้อ หรือตะกอนที่ตกอยู่ก้นโถงน้ำย้อมอยู่เดิม มาใส่ในโถงที่เตรียมไว้ โดยมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแยกหม้อน้ำหอมใหม่ คือ โถง 1 ใบ ต่อหัวเชื้อ 1 ถังเล็ก (ประมาณ 5 ลิตร) น้ำต่าง หรือน้ำขี้เถ้า 5 ถ้วย ปูนขาว หรือปูนแดง 1 ถ้วย สีคราม 100 กรัม ผสมทั้ง 3 อย่างเข้าด้วยกัน พักไว้นาน 4 ชั่วโมง นำเทลงในโถงคนให้เข้ากันทิ้งไว้ 1 คืน พร้อมจะนำไปเป็นหม้อน้ำย้อมต่อไป (สิวลลา วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 61)

5) กรรมวิธีการย้อมผ้าแบบดั้งเดิม

ผ้าที่จะนำไปย้อมได้นั้นต้องแช่น้ำทิ้งไว้ 2 คืน นำผึ่งแดดให้แห้งแล้วนำไปซุบน้ำอีกครั้ง หากไม่ซุบน้ำเมื่อย้อมเสร็จ ผ้าอาจจะสีไม่สม่ำเสมอต่างได้ เพราะน้ำเป็นตัวนำสี ก่อนนำผ้าลงย้อมต้องคนสีที่หมักไว้ 1 คืนนั้น ให้เกิดฟองทิ้งระยะไว้สักครู่ให้ฟองหาย นำตะกร้าสานห่างๆ ที่มีขนาดเท่ากับปากโถงวางตะกร้าลงไปในโถงให้ลึกประมาณ 2/4 ของโถง ต้องนำผ้าใส่ตะกร้าเพื่อมิให้ผ้าตกลึกลงโถง เพราะมิฉะนั้นถ้าจากการกรองน้ำต่างจะปนเปื้อนติดผ้าได้ ขณะที่ย้อมให้ย้อมทีละตัวโดยการขยำผ้าให้สีกระจายทั่วทั้งผืน ผ้าที่ถูกลีจะมีสีเขียวขย่ำต่อไป แล้วบิดให้หมาดนำออกผึ่งแดด เมื่อผ้าทำปฏิกิริยากับออกซิเจนที่อยู่ในอากาศสีเขียวจะ กลายเป็นสีฟ้าอ่อน และสีน้ำเงินในที่สุดปล่อยให้แห้งสนิท นำไปย้อมอีก 3 - 4 ครั้ง หรือคาดว่าผ้านั้นได้สีเข้มตามต้องการ (สิวลลา วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 61)

ผ้าที่นำลงย้อมในโถงนี้จะย้อมเสียได้ประมาณ 4 - 5 ตัว หากจะย้อมใหม่ในวันรุ่งขึ้นต้องเติมน้ำต่าง ปูนขาว สีคราม เท่ากับอัตราส่วนครั้งแรก คือ น้ำต่าง 5 ถ้วย ปูนขาว 1 ถ้วย สีคราม 100 กรัม ผสมให้เข้ากันพักไว้ 4 ชั่วโมง แล้วนำไปเทลงในโถงน้ำย้อมที่ย้อมในครั้งแรกทำอย่างนี้ติดต่อกันทุกครั้งที่จะมีการย้อม

เมื่อย้อมสีแล้วแต่จากการย้อมครั้งแรกยังมีรอยต่างสีไม่สม่ำเสมอ ถ้าต้องการให้สีเรียบเสมอกันและสวยต้องนำไปต้มย้อมทับอีกครั้งหนึ่งด้วยสีกรมท่า โดยการตั้งกระทะใส่น้ำประมาณท่วมผ้ายกขึ้นตั้งไฟ พอน้ำเดือดนำสีที่ละลายไว้แล้วเทลงในกระทะคนให้สีละลาย (สีที่ใช้เป็นสีชนิดผง) นำเปลือกมะขามขนาดเท่าฝ่ามือใส่ลงไป เพราะจะทำให้สีไม่ตก เกลือ 1 ช้อนโต๊ะ เมื่อน้ำเดือดนำผ้าที่ย้อมครั้งแรกใส่ลง และพลิกกลับไปมาบ่อยๆ มิให้ผ้าต่าง ต้มนานประมาณ 30 นาที เมื่อครบ 30 นาที นำขึ้นพาดราวผึ่งแดดให้แห้ง (สิวลลา วงศ์ไพบูลย์วัฒน์. 2543: 61)

6) การลงแป้ง

เพื่อเป็นการตกแต่งให้ผ้ามีความคงรูป เนื้อเรียบไม่มีรอยย่น เวลาติดเป็นมันเงางาม นิยมใช้วิธีการลงแป้ง โดยใช้แป้งมันสำมะหลัง หากจะลงแป้งเสื้อประมาณ 5 ตัว ใช้แป้งมันสำปะหลังประมาณ 3 ช้อนโต๊ะ ผสมในน้ำเย็นประมาณ 1 ลิตร คนให้เข้ากัน นำขึ้นตั้งไฟหมั่นคนพอแป้งสุก มีลักษณะใสคล้ายกาว ยกกลงผสมน้ำเย็นประมาณ 10 ลิตร หรือพอท่วมผ้าคนให้ทั่วอย่าให้มีเม็ดแป้ง นำผ้าที่ย้อมเสร็จลงขยำให้ทั่วบิดให้หมาดนำขึ้นผึ่งแดด(สีเวลา วงศ์ไพบุลย์วัฒน์ 2543: 62)

7) การรีดผ้าหม้อห้อม

การรีดผ้าหม้อห้อมทั้งอดีต และปัจจุบันนิยมใช้เตารีดถ่าน เพราะความร้อนสูง และหนักทำให้ผ้าเรียบ ก่อนรีด ตมมน้ำให้ทั่วผืนผ้าทิ้งไว้ประมาณ 5 นาที เพื่อให้ผ้าชื้นจะได้รีดง่าย ปัจจุบันการรีดผ้าเพื่อการพาณิชย์ให้เรียบง่าย และรวดเร็ว ผู้รีดมักจะใช้สบู่อัลตราซาวนด์ละลายน้ำ นำเศษผ้าชุบน้ำสบู่อัลตราซาวนด์ทั้งผืน เมื่อนำไปรีดผ้าจะเรียบ และเป็นมันรีดง่าย แต่วิธีนี้ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน เพราะหากอากาศชื้น ผ้าจะมีลักษณะเป็นสีขาวขุ่นคล้ายขึ้นรา (สีเวลา วงศ์ไพบุลย์วัฒน์ 2543: 62)

3.5 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตผ้าหม้อห้อม

การผลิตผ้าหม้อห้อมต้องเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ให้พร้อมก่อน เพื่อจะทำงานได้สะดวก ไม่เสียเวลา เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตผ้าหม้อห้อม 2) วัสดุในการผลิต (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2535: 34 – 37)

เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตผ้าหม้อห้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2535: 34)

1. เต่า

เต่าสำหรับต้มผ้า ในสมัยก่อนต้องเป็นเต่าขนาดใหญ่ที่กระทะใบบัวสามารถตั้งได้ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 24 – 30 นิ้ว โดยการขุดดินเป็นหลุมลึกประมาณ 12 นิ้ว กว้าง 24 นิ้ว นำหินวางที่ขอบเต่า เพื่อตั้งกระทะ และใส่ฟืนเป็นเชื้อเพลิง

2. ราวตากผ้า

ราวตากผ้าเป็นอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นอย่างหนึ่งในการผลิตผ้าหม้อห้อม หลังจากการย้อมสีผ้าเรียบร้อยแล้ว สีอาจจะไม่เสมอกันทั้งผืนจึงต้องมีการคลี่ผ้าตาก เพื่อความสม่ำเสมอของสี ทั้งในอดีต และปัจจุบัน นิยมราวตากผ้าที่ทำด้วยไม้ไผ่ เพราะราวตากผ้าที่ทำจากลวดอาจทำให้เกิดเนื้อสนิมติดเนื้อผ้าได้ สถานที่ทำราวตากผ้าอาจจะแยกกันตามลักษณะใช้สอย เช่น หลังจากการย้อมสีครั้งแรกผ้า ควรตากในที่ร่ม หรือบริเวณที่มีหลังคากรองแสง เพื่อป้องกันผ้าสีซีด หลังจากการย้อมทับสีครั้งต่อไปราวตากผ้าควรอยู่ในที่ร่ม

3. โองดินและโองเคลือบ

โองดินธรรมดาใช้สำหรับย้อมผ้าหม้อห้อมเหตุผลที่ต้องใช้โองดินธรรมดา เนื่องจากหากใช้โองเคลือบแล้วสารที่เคลือบในโอง อาจปนเข้าไปในสีย้อมผ้า ทำให้สีเน่าเสียได้ โองเคลือบ ใช้สำหรับแช่ผ้าดิบก่อนการย้อม เนื่องจากผ้าที่จะนำมาย้อมได้นั้น ต้องผ่านการแช่น้ำนานถึง 2 – 3 วัน เพื่อให้ผ้ามีความอ่อนล้า และสามารถดูดซับสีได้ง่ายขึ้น หลังจากแช่ไว้ 2 – 3 วัน แล้วจึงนำมาซัก และย้อมได้ เกรงว่าหากใช้โองดินธรรมดาอาจไม่ทนทาน หรือผุกร่อนได้ง่าย

4. ไม้สำหรับคนผ้าและสี เพื่อให้สี และเนื้อผ้าผสมกันได้ง่ายขึ้น ไม้นี้มีความยาวประมาณ 1 เมตร อาจทำจากไม้เนื้อแข็ง หรือไม้ไผ่ก็ได้

5. ปีบเจาะรู สำหรับเตรียมน้ำต่าง โดยใส่ขี้เถ้าลงไปเทน้ำผ่าน ขี้เถ้าจะกลายสภาพเป็นน้ำต่างไหลผ่านลงไป

6. รวงสังกะสี เพื่อให้ น้ำต่างสามารถไหลลงสู่โองดิน เพื่อเตรียมย้อมผ้าได้สะดวก จึงต้องมีรางรองรับน้ำต่างเพื่อให้ไหลสะดวกขึ้น

7. กระทะใบบัวขนาดใหญ่สำหรับต้มผ้า ขนาดความกว้างประมาณ 24 – 30 นิ้ว

8. ภาชนะสำหรับผสมสี ต้องมีการผสมสีจากภาชนะที่ไม่ใช่โลหะ หรือเคลือบสี เนื่องจากเกลือ หรือน้ำขี้เถ้าอาจกัดภาชนะนั้นให้ผุกร่อน หรือสีเปลี่ยนสภาพได้ ฉะนั้นภาชนะผสมสี จึงควรทำจากดินเผาธรรมดา หรือโองขนาดเล็กก็ได้

9. ตะกร้าสานปากกว้างกันแคบ สานด้วยไม้ไผ่เพื่อนำมารองรับผ้าจากปากโองขณะที่กำลังย้อมผ้าหม้อห้อม

10. ถุงมือยาง แต่เดิมชาวบ้านจะใช้มือเปล่าย้อมผ้า มือจึงมีสีดำทั้ง 2 ข้าง แต่ปัจจุบันนิยมใช้ถุงมือยาง มีความยาวประมาณ 1 ศอก

11. เตารีด เครื่องมือที่จะใช้ประกอบให้ผ้าหม้อห้อมที่ย้อมสำเร็จออกมาแล้วมีความสวยงามมากขึ้นได้คือ เตารีด เพื่อให้ผ้าเรียบ สมัยก่อนเตารีดที่ใช้รีดผ้าหม้อห้อมจะใช้เตาถ่าน เพราะมีความร้อนสูง และน้ำหนักมาก

วัสดุที่ใช้ในการย้อมผ้าหม้อห้อม

วัสดุที่ใช้ในการผลิตผ้าหม้อห้อมมีหลายชนิด การใช้วัสดุที่ถูกต้อง และเหมาะสมจะทำให้ผลงานสำเร็จออกมาอย่างมีคุณภาพ และลดต้นทุนในการผลิตได้อีกด้วย ฉะนั้นผู้ผลิตจึงต้องเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกับงานด้วย(กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม2526: 35-38)

ต้นคราม

ต้นครามหรือต้นหอม คือ พืชล้มลุกชนิดหนึ่งขึ้นได้ทุกฤดูกาล ชอบอากาศชื้น และดินร่วนปนทราย (ต้นครามมี 2 ชนิด คือ ต้นครามบ้าน และต้นครามป่า แต่ครามที่นำมาทำน้ำย้อมคือ ต้นครามบ้าน ลำต้นสูงประมาณ 1 เมตรครึ่ง ใบมีลักษณะคล้ายใบมะขาม สีเขียวสด ลำต้นมีลักษณะเป็นพุ่มใช้เวลาปลูกนานประมาณ 3 เดือน เมื่อแก่ใบจะมีสีเขียวแก่ค่อนข้างดำ หรือเมื่อครบ 3 เดือนจะออกดอกแสดงว่าแก่จัดพร้อมที่จะขยายพันธุ์ได้

ผ้าดิบ หรือผ้าฝ้าย

แต่เดิมผ้าที่นำมาย้อมต้องผลิตเองเริ่มต้นแต่การปลูกต้นฝ้ายจนกระทั่งนำฝ้ายไปทอสีสำหรับย้อม

แต่เดิมสีที่ใช้ในการย้อมผ้าจะได้จากธรรมชาติ อาทิเช่น สีแดง ได้จากครั่งตัวเมีย สำหรับย้อมผ้าไหม หรือขนสัตว์จะได้สีสวย และสีไม่ตก สีดำได้จากผลมะเกลือ ใช้ย้อมผ้าฝ้าย สีเหลือง ได้จากไพหรือขมิ้น ต้นครามหรือต้นหอมที่แก่จัด นำส่วนต้น และใบมามัดรวมกัน นำไปหมักนานประมาณ 7 วัน เพื่อให้ต้นครามเน่า นำมากรองเอาน้ำย้อมผ้าผสมปูนขาว หรือ ปูนแดง จะได้น้ำย้อมผ้าสีน้ำเงิน นอกจากนั้นคนสมัยโบราณยังรู้จักเอาเหล็กมาแช่น้ำส้มจนเป็นสนิม แล้วกรองจะได้สีน้ำตาลแดง เป็นต้น

สำหรับสีคราม หรือสีย้อมที่ได้จากต้นหอม มี 2 ชนิดได้แก่ สีหอมชนิดผง และสีหอมชนิดเหลว สีที่นิยมใช้ย้อมผ้าหม้อ ห้อม คือ สีชนิดเหลว เพราะมีความเข้มข้นสูงเวลาย้อมจะยาก เนื่องจากสีฟ้าอาจต่างได้ง่าย เวลาย้อมต้องไม่ให้ผ้าไหลล้นน้ำ มิฉะนั้นผ้าที่พ่นน้ำขึ้นมาถูกอากาศสีจะเปลี่ยนได้ เช่น ในขณะที่กำลังย้อมน้ำย้อมจะเป็นสีน้ำเงิน แต่ผ้าในขณะที่กำลังย้อมจะเป็นสีเขียวปนเหลือง เมื่อนำขึ้นผึ่งแดดที่เห็นเขียวปนเหลืองจะกลายเป็นสีน้ำเงินทันที

ส่วนประกอบอื่นที่นำมาผสมกับสีครามย้อมผ้า คือ เกลือแกง มีคุณสมบัติช่วยให้สีติดทน และมีสีเข้ม ปูนขาว และปูนแดง มีคุณสมบัติช่วยให้สีเข้ม ขี้เถ้า มีคุณสมบัติช่วยให้สีเข้ม และติดทน ขี้เถ้ามีหลายชนิด อาทิ เช่น ขี้เถ้าจากแกลบ ฟืน ถ่าน ใบไม้ แต่ที่ช่วยให้สีติดทนได้ดี คือ ขี้เถ้าที่ได้จากถ่าน เปลือกมะขาม ที่ได้จากลำต้นมีรสฝาด มีคุณสมบัติช่วยไม่ให้สีตก (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2526: 35-38)

3.6 ข้อควรระวังจากการใช้ผ้าหม้อห้อม

ผ้าที่ย้อมจากสีคราม หรือห้อม มักจะอยู่ในสภาพที่ทนต่อการใช้งาน ฉะนั้นเพื่อให้การดูแลรักษาผ้าอยู่ในสภาพคงทน และสวยงามควรปฏิบัติดังนี้ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. 2526: 42)

1. ก่อนที่จะนำเสื้อผ้าที่ย้อมจากสีครามไปสวมใส่จะต้องนำเสื้อนั้นไปแช่ในน้ำเกลือหรือน้ำซาวข้าวก่อนประมาณ 1 คืน นำไปซักในน้ำธรรมดาประมาณ 2 ครั้ง ผึ่งในที่ร่ม เพื่อมิให้สีซีดจากแสงแดด เพราะการย้อมสีธรรมชาติสีมักจะซีดเร็ว

2. เมื่อใช้งานไปได้สักระยะเวลาพอสมควร สีหม้อห้อมนั้นจะซีดขาว หรือ สีตก หากต้องการให้สีอยู่ในสภาพเช่นเดิม สามารถนำไปย้อมทับอีกครั้งหนึ่ง และสามารถนำไปใช้ได้ อีก ทำเช่นนี้กระทั่งเสื้อผ้าหมดสภาพไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อม

สิวลดา วงศ์ไพบุลย์วัฒน์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมืองแพร่ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมืองแพร่ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมืองแพร่ จำนวนทั้งสิ้น 33 ราย

ผลการวิจัย พบว่า ธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมทุกรายดำเนินงานในลักษณะกิจการเจ้าของคนเดียวและได้ดำเนินธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมมาเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 1 - 5 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและต่ำกว่ามัธยมศึกษา และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์หม้อห้อมทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่

บุญส่ง เอื้ออรุณ (2548: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่อง หม้อห้อมภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงเม่น น โรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์ เขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินคุณภาพหน่วยการเรียนรู้เรื่องหม้อห้อมภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงเม่น สำหรับใช้ประกอบการสอนกลุ่มสาระหน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ในช่วงชั้นที่ 4 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้ประเมินด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้และคู่มือการใช้ หน่วยการเรียนรู้เรื่องหม้อห้อมภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงเม่น โดยผู้ประเมินอยู่ในระดับมีคุณภาพมาก

สุมิตรา วีรณรงค์กร (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตเสื้อหม้อห้อมในตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตเสื้อหม้อห้อมในตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ผลิตเสื้อหม้อห้อมแบบดั้งเดิม ในปี พ.ศ. 2550 จำนวนทั้งหมด 15 ราย แบ่งกลุ่มผู้ผลิตเป็น 4 กลุ่ม ตามปริมาณการผลิตในแต่ละเดือน

ผลการศึกษาพบว่า ในการผลิตเสื้อหม้อห้อมนั้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มที่ 4 มีต้นทุนต่อตัวของขนาด S M L XL และ XXL ต่ำที่สุด คือ 82.91 บาท 84.61 บาท 89.88 บาท 94.53 บาท และ 97.89 บาท ตามลำดับ ในขณะที่ต้นทุนต่อตัวในการผลิตของขนาด S M L และ XXL ของกลุ่มที่ 2 มีต้นทุนสูงสุด คือ 96.15 บาท 97.41 บาท 106.64 บาท และ 115.34 บาท ตามลำดับ ส่วนต้นทุนต่อตัวใน

การผลิตของขนาด XL ของกลุ่ม 3 มีต้นทุนสูงสุด คือ 110.38 บาท อัตรากำไรต่อต้นทุนของขนาด S และ M ของกลุ่มที่ 1 มีอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 27.71 และ ร้อยละ 32.13 ตามลำดับ อัตราของกลุ่มที่ 2 มีอัตราต่ำสุด คือ ร้อยละ 14.10 และร้อยละ 20.62 ตามลำดับ ส่วนอัตรากำไรต่อต้นทุนของขนาด L XL และ XXL ของกลุ่มที่ 4 มีอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 33.51 ร้อยละ 37.52 และร้อยละ 53.23 ตามลำดับ ในขณะที่ของกลุ่มที่ 3 มีอัตราต่ำสุด คือ ร้อยละ 25.80 ร้อยละ 26.80 และร้อยละ 30.65 ตามลำดับ อัตรากำไรต่อค่าขายของขนาด S และ M ของกลุ่มที่ 1 มีอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 21.70 และร้อยละ 24.32 ตามลำดับ ในขณะที่ของกลุ่มที่ 2 มีอัตราต่ำสุด คือ ร้อยละ 12.59 และร้อยละ 17.10 ตามลำดับ ส่วนอัตรากำไรต่อค่าขายของขนาด L XL และ XXL ของกลุ่มที่ 4 มีอัตราสูงสุด คือ ร้อยละ 25.10 ร้อยละ 27.28 และร้อยละ 34.74 ตามลำดับ ในขณะที่ของกลุ่มที่ 3 คือ มีอัตราต่ำสุด คือ ร้อยละ 20.51 ร้อยละ 21.16 และร้อยละ 23.46 ตามลำดับ

สุรางรัตน์ ช้างคำ (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประกอบอาชีพอิสระผ้าหม้อห่อมเมืองแพร่” จากการศึกษาพบว่า อาชีพการผลิต และจำหน่ายผ้าหม้อห่อม เป็นอาชีพที่ประสบความสำเร็จอาชีพหนึ่งของจังหวัดแพร่ โดยได้รับการจัดให้เป็นอาชีพ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ที่นำออกเผยแพร่ และจำหน่ายในงานต่างๆ และในต่างจังหวัดที่หน่วยงานราชการจังหวัดแพร่ คือ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแพร่ นำผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห่อมไปเผยแพร่ในทุกๆ แห่ง รวม 20 จังหวัด มีประชาชนให้ความสนใจเข้าชมสินค้ากว่า 10,000 คน มีรายได้เป็นจำนวนเงินถึง 455,700 บาท ส่วนการจำหน่ายของสมาชิกสหกรณ์ตามโครงการผู้ผลิตพบผู้บริโภคปีรณรงค์การสหกรณ์จังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 25434 – 2544 มีแนวโน้มการจำหน่ายสูงขึ้น อาชีพการผลิต และจำหน่ายผ้าหม้อห่อมที่มีการเปลี่ยนแปลงกว่า 30 ปี ที่ผ่านมากการผลิต และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตัดเย็บ ผ้าหม้อห่อมจังหวัดแพร่ จากเดิมมีแต่ตัดย้อมผ้าด้วยน้ำคราม ตันครามโดยมีการคงสภาพเดิม มีร่องรอยไว้สีบ ทอดอนุชนรุ่นหลัง แต่มีการดัดแปลง พัฒนารูปแบบตามสมัยนิยม ในยุคโลกาภิวัตน์ มีการปัก การเพ้นท์ผ้า การสกรีนผ้า และมีการเขียนเทียนลงบนผ้าหม้อห่อม ทำให้ผ้าหม้อห่อมแต่เดิมได้พัฒนารูปแบบการเสนอจำหน่ายในหลากหลายรูปแบบ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลทุ่งไธสง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 6,293 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนหมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งไธสง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน 307 คน โดยมีวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เลือกหมู่บ้านที่มีความโดดเด่น และมีการปฏิบัติในด้านของการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ที่ดีที่สุด (best practice) โดยพิจารณาจากปริมาณการผลิต ความมีชื่อเสียง และการยอมรับจากประชาชนโดยทั่วไป และหมู่บ้านที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือก คือ หมู่ที่ 6 ซึ่งมีประชากรที่อายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปทั้งสิ้น 885 คน
2. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1967)

$$\text{สูตรคำนวณ } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ	n	=	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	=	ขนาดของประชากร
	e	=	ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ระดับ .05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 275 คน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จะมีอัตราการตอบกลับประมาณร้อยละ 70 (สุวิมล ว่องวาณิช 2548: 67; อ้างอิงจาก Wiersma. 1991) เพื่อเพิ่มความมั่นใจในเรื่องของอัตราการตอบกลับและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 393 คน

3. เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบโควตา (quota sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีลักษณะและจำนวนตามที่กำหนด และได้ครบทุกลักษณะของประชากรอีกทั้งเลือกหน่วยตัวอย่างได้ง่ายและสะดวก (วรรณิ แกมเกตุ. 2549: 154)

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม พบว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 307 ชุด คิดเป็นร้อยละ 78.11

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) และแนวทางการสนทนากลุ่ม (focused group) โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าตำรา แนวคิด ทฤษฎี วิทยานิพนธ์ เอกสารอื่นๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและแนวทางในการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยนำไปเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในพื้นที่ตำบลทุ่งไต้้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบเติมคำ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

1 หมายความว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในด้านนั้นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2 หมายความว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมในด้านนั้นอยู่ในระดับน้อย

3 หมายความว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ในด้านนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

4 หมายความว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในด้านนั้นอยู่ในระดับมาก

5 หมายความว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อมในด้านนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด

โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โครงสร้างเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

1.2 แนวทางการสนทนากลุ่ม (focused group)

มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดกว้างๆ ใช้สำหรับเป็น คำถามในการเปิดประเด็นในการสนทนากลุ่ม ของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้าน ผ้าหม้อห้อม โดยข้อคำถามในการสนทนากลุ่มนั้นจะได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดประเด็นต่างๆ ที่ค้นพบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 คือ การเสนอแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ อําเภอเมือง จังหวัดแพร่

ผู้วิจัยเลือกวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับการวิจัยในครั้งนี้เนื่องจาก การจัดกลุ่มสนทนา (focus group technique) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการวิจัยทางด้านพฤติกรรม ศาสตร์และสังคมศาสตร์ ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มในการเก็บข้อมูล โดยการฟังและเรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าประชุม วิธีเก็บข้อมูลแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเผชิญหน้ากัน ทำให้เกิดพลวัต ของกลุ่ม เพื่อไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ลุ่มลึก และมีแง่มุมต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว และประหยัดเวลา การสนทนากลุ่มเริ่มด้วยการแนะนำตัว

ของผู้ดำเนินการสนทนาและผู้ เข้าร่วมการสนทนา หลังจากนั้นผู้ดำเนินการสนทนาทำการชี้แจง จุดมุ่งหมาย การเตรียมคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มจากคำถามทั่วไปจนถึงคำถามเจาะลึก ใช้ คำถามง่าย ไม่ลำเอียง ไม่เจาะจง การกำหนดและเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการที่มีภูมิหลังคล้ายกัน การเตรียมสถานที่ที่ประชุมที่มีความเงียบ บทบาทของผู้ดำเนินการ คือ ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่เข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นกับสมาชิกอื่น หลังจากได้ข้อมูลแล้วก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย กำหนดความสำคัญ จัดกลุ่มข้อความที่เป็นประเด็นหลัก จัดกลุ่มคำตอบที่เป็นกลาง คำตอบทางลบ ทางบวก และข้อเสนอแนะ แปลความหมาย ประเด็นสำคัญ คือ ต้องระวังการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ ข้อมูล ไม่ควรระบุความคิดเห็นที่นำเสนอเป็นความเห็นหรือคำพูดของใครสักคน (Kvale, 1996: 43; สวีมล ว่องวานิช 2548: 145)

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 แบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือแบบสอบถามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาแบบสอบถาม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์

การสร้างแบบสอบถามมี วัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม สภาพปัญหา และอุปสรรค ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเก็บข้อมูลที่ตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ขั้นที่ 2 การนิยามปฏิบัติการสำหรับตัวแปรหลัก

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอันเป็นหัตถศิลป์อันทรงคุณค่าให้คงอยู่สืบชั่วลูกชั่วหลานต่อไป โดยศึกษาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย เช่น การเข้าร่วมประชุม หรือวางแผนงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม วัตถุประสงค์โดยนัยคือการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ

1.2 การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาผ้าหม้อห้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สร้างสรรค์เพื่อให้คงสืบต่อไปยังรุ่นลูกหลานโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือรับเอากรรมวิธีแบบใหม่มาดัดแปลงจนทำลายแบบดั้งเดิม ตลอดจน การสอดส่องดูแลผู้ที่ปฏิบัติตนในทางลบต่อการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนา วัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ

1.3 การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความรู้หรือถ่ายทอดกรรมวิธีในการผลิตเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการปฏิบัติ ประพฤติตนเพื่อเป็นแบบอย่าง วัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ

2. สภาพปัญหาในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมของชุมชนตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ หรือสิ่งที่ยกขัดขวาง หรือภาวะคุกคามใดๆ อันส่งผลให้การอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมไม่เป็นตามสภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งวัดเป็นคะแนนโดยการให้รายงานสภาพ

3. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม หมายถึง แนวทางในการที่ชุมชนจะใช้เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้เกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ วัดเป็นคะแนนโดยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ขั้นที่ 3 การกำหนดโครงสร้างของเนื้อหาที่ต้องการวัด

โครงสร้างหลักของเนื้อหาที่ต้องการวัด ประกอบด้วย ๓ ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) โดยมีรายละเอียดแสดงค่าน้ำหนักของโครงสร้างเนื้อหาดังตารางที่ 1

ตาราง 1 โครงสร้างเนื้อหา น้ำหนัก และจำนวนข้อของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

เนื้อหา	น้ำหนักโดยประมาณ (%)	จำนวนข้อ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)	33.33	10
การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative)	33.33	10
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)	33.33	10
รวม	100.00	30

สำหรับ โครงสร้างหลักของเนื้อหา ในส่วนของสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) โดยมีรายละเอียดแสดงค่าน้ำหนักของโครงสร้างเนื้อหาดังตาราง

ตาราง 2 โครงสร้างเนื้อหา น้ำหนัก และจำนวนข้อของระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

เนื้อหา	น้ำหนักโดยประมาณ (%)	จำนวนข้อ
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)	33.33	10
การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative)	33.33	10
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)	33.33	10
รวม	100.00	30

ขั้นที่ 4 การกำหนดรูปแบบของเครื่องมือ

ผู้วิจัยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบเติมคำ

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยโครงสร้างเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 3 สภาพปัญหาในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยโครงสร้างเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative) และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination) จำนวน 30 ข้อ

ตอนที่ 4 แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

สร้างข้อคำถามในแต่ละตอน แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่อไปนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดประเมินผล หรือวิจัยการศึกษา จำนวน 1 ท่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1.1) สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไปทางการวัดและประเมินผล หรือการวิจัยทางการศึกษา

1.2) มีประสบการณ์ในการออกแบบการวิจัยหรือพัฒนาเครื่องมือวิจัยอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป

1.3) มีผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ และบุคคลทั่วไป

1.4) มีความยินดีในการให้ความรู้ในการเป็นเชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย จากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้พิจารณาผู้ที่มีความเหมาะสมตรงตามเกณฑ์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริยุภา พูลสุวรรณ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 2 ท่าน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้

2.1) สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไปทางด้านศิลปะ

2.2) มีผลงานการวิจัยเกี่ยวกับทางด้านศิลปะ การศึกษา หรือการอนุรักษ์เชิงสร้างสรรค์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการและบุคคลทั่วไป

2.3) มีความยินดีในการให้ความรู้ในการเป็นเชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย จากเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พิจารณาผู้ที่มีความเหมาะสมตรงตามเกณฑ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์วรรณารัตน์ ตั้งเจริญ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขั้นที่ 6 การนำเครื่องมือไปทดลองใช้

หลังจากผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และปรับเปลี่ยนภาษาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ จำนวนอย่างน้อย 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่วัดตัวแปร โดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นแบบความสอดคล้องภายในของเครื่องมือที่วัดตัวแปร (internal consistency reliability) โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ดังนี้

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	K	แทน	จำนวนข้อความของแบบสอบถาม
	$\sum s_i^2$	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ
	s_t^2	แทน	ความแปรปรวนคะแนนรวมทั้งฉบับ

โดยผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.811 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้

2.2 แนวทางในการสนทนากลุ่ม

ข้อคำถามในการสนทนากลุ่มนั้นจะได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวม ข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดประเด็นต่างๆ ที่ค้นพบจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 คือ การเสนอแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้
ตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (จากแบบสอบถาม)

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้วกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือ ไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่เพื่อขออนุญาตทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชากรในหมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
2. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองจาก กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนใน หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งไหล้ง อายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป
3. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ เพื่อเตรียมพร้อมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows ต่อไป

ตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ซึ่งจะทำให้ทราบสารสนเทศเกี่ยวกับระดับ การมีส่วนร่วมของชุมชน และสภาพ ปัญหาและอุปสรรคของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนใน การอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ของชุมชนตำบลทุ่งไธ้ง หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพกับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผ้าหม้อห้อม เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ทำหนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านผ้าหม้อห้อม จำนวน 8 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทำสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ประธานกลุ่มผลิตผ้าหม้อห้อม (จำนวน 1 ท่าน)
 - 1.2 ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายก อบต.ตำบลทุ่งไธ้ง และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 (จำนวน 2 ท่าน)
 - 1.3 ประธานกลุ่มอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม (จำนวน 1 ท่าน)
 - 1.4 ข้าราชการระดับสูงที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 30 ปี (จำนวน 1 ท่าน)
 - 1.5 ประชาชนชุมชนที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านผ้าหม้อห้อม (จำนวน 3 ท่าน)
2. ดำเนินการสนทนากลุ่มตามวัน เวลา ที่ผู้วิจัยกำหนด โดย ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (moderator) และมีผู้ช่วยผู้วิจัยเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม 1 คน และผู้อำนวยการความสะอาดในขณะที่ทำการสนทนากลุ่ม เช่น บันทึกภาพ และเสียงอีคน
3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสรุปให้ได้แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดกระทำข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ ก่อนลงรหัส แล้ววิเคราะห์ผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows version 11.5 โดยมีขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง นำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X})
2. ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เมื่อได้ค่าเฉลี่ย เลขคณิต แล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบที (t – test for independent) และจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ โดยใช้สถิติทดสอบเอฟ (F-test) ด้วยเทคนิควิเคราะห์ One-way ANOVA

4. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง สภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับสูงที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง สภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง สภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง สภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง สภาพปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 การจัดกระทำข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จากการสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษา ตำบลทุ่งไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนและกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อ ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

n	แทน	กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนเฉลี่ย
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean of Squares)
SS	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Sum of Squares)
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา t- Distribution
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (probability) สำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
**	แทน	ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบายโดยเรียงตามลำดับ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่

	ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	144	46.91
	หญิง	163	53.09
	รวม	307	100.00
อายุ	18 – 30 ปี	65	21.17
	31 – 40 ปี	68	22.15
	41 – 50 ปี	60	19.54
	51 – 60 ปี	63	20.52
	มากกว่า 60 ปี	51	16.61
	รวม	307	100.00
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	45	14.66
	มัธยมต้น หรือเทียบเท่า	76	24.76
	มัธยมปลายหรือเทียบเท่า	79	25.73
	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	74	24.10
	สูงกว่าปริญญาตรี	33	10.75
	รวม	307	100.00
อาชีพ	เกษตรกรกรรม	41	13.36
	รับจ้าง	95	30.94
	ค้าขาย	92	29.97

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ	47	15.31
รัฐวิสาหกิจ	32	10.42
รวม	307	100.00
ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่		
น้อยกว่า 5 ปี	40	13.03
6 – 10 ปี	72	23.45
11 – 20 ปี	105	34.20
มากกว่า 20 ปี	90	29.32
รวม	307	100.00

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงและเพศชายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยเป็นเพศหญิง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 53.09 และเป็นเพศชาย จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 46.91

เมื่อพิจารณาด้านอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 22.15 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 18 – 30 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 21.17 และช่วงอายุ 51 – 60 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 20.52 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 25.73 รองลงมา คือ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 24.76 และปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 24.10 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาด้านอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 30.94 รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 29.97 และรับราชการ จำนวน 47 คิดเป็นร้อยละ 15.31 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ ตำบลทุ่งไธ้ง ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลา 11 – 20 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 รองลงมา อาศัยนานกว่า 20 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 29.32 และ 6 -10 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 23.45 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง โดยภาพรวม

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.43	0.21	น้อย
2. การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้	3.11	0.25	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	3.08	0.26	ปานกลาง
รวม	2.88	0.24	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.88$)

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ มากที่สุด ($\bar{X} = 3.11$) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ($\bar{X} = 3.08$) และ การมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{X} = 2.43$) ตามลำดับ

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง ด้านการวางแผน

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	2.28	0.64	น้อย
2. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	2.18	0.56	น้อย
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ	2.16	0.58	น้อย
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผน / วางกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	2.10	0.50	น้อย
5. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นพบปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	2.57	0.60	ปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	2.71	0.53	น้อย

ตาราง 5 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ หรือสมาชิก ของกลุ่มที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	1.98	0.42	น้อย
8. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือประเมินผลงาน เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม	2.29	0.56	น้อย
9. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายผ้าหม้อห้อม	2.68	0.59	ปานกลาง
10. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้วัตถุดิบแบบ ดั้งเดิมในการผลิตงานศิลปะต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม	3.35	0.60	ปานกลาง
รวม	2.43	0.21	น้อย

จากตาราง 5 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง
ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.43$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับปาน
กลาง จำนวน 3 ข้อรายการ ได้แก่ มีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้วัตถุดิบแบบดั้งเดิมใน การผลิต
งานศิลปะต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 3.35$) มากที่สุด รองลงมาได้ แก่ มีส่วนร่วมในการสร้าง
เครือข่ายผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 2.68$) และมีส่วนร่วมในการค้นพบปัญหาและสาเหตุ ของปัญหาเกี่ยวกับ
การอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 2.57$) ตามลำดับ ส่วนข้อรายการที่เหลือมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์
ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการรักษาธำรงไว้

การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
11. ท่านมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลผู้ใช้ผ้าหม้อห้อม ในทางที่ไม่เหมาะสม	3.18	0.47	ปานกลาง
12. ท่านมีส่วนร่วมในการออกแบบลวดลายผ้าหม้อ ห้อมชนิดต่างๆ	3.22	0.56	ปานกลาง
13. ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาประวัติความเป็นมา ของผ้าหม้อห้อมอย่างลึกซึ้ง	2.72	0.56	ปานกลาง
14. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่ม สมาคม หรือ ชมรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม	3.05	0.46	ปานกลาง
15. ท่านเคยร่วมประกวดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม	2.51	0.65	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการรักษาอารังไว้	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
16. ท่านมีส่วนร่วมในการบริจาคเงิน /สถานที่/วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	3.33	0.58	ปานกลาง
17. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	3.34	0.59	ปานกลาง
18. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผ้าหม้อห้อมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม	3.31	0.63	ปานกลาง
19. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุคคลใกล้เคียงใช้ผ้าหม้อห้อม	3.43	0.64	ปานกลาง
20. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	3.44	0.65	ปานกลาง
รวม	3.11	0.25	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไผ่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาอารังไว้ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาอารังไว้ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ มีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 3.44$) มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุคคลใกล้เคียงใช้ผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 3.43$) และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ($\bar{X} = 3.34$) ตามลำดับ

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไผ่ ด้านการเผยแพร่

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
21. ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ	2.86	0.73	ปานกลาง
22. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมแก่บุคคลอื่นๆ	2.97	0.60	ปานกลาง
23. ท่านมีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นแบบอย่าง	3.42	0.63	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	\bar{X}	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
24. ท่านมีส่วนร่วมในการใช้ผ้าหม้อห้อมเป็นของฝากหรือของที่ระลึกแก่บุคคลอื่นตามโอกาสต่างๆ	3.46	0.67	ปานกลาง
25. ท่านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดกรรมวิธีในการผลิตสินค้าต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม	2.83	0.81	ปานกลาง
26. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรทั้งในและนอกสถานศึกษา	2.80	0.72	ปานกลาง
27. ท่านมีส่วนร่วมในการนำผ้าหม้อห้อมออกแสดงโชว์ในโอกาสต่างๆ	3.43	0.65	ปานกลาง
28. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม	2.72	0.67	ปานกลาง
29. ท่านมีส่วนร่วมในการบริจาคผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นวิทยาทาน	3.37	0.64	ปานกลาง
30. ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนต่างถิ่นใช้ผ้าหม้อห้อม	2.94	0.75	ปานกลาง
รวม	3.08	0.26	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมต่ำลงทุกข้อ ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ มีส่วนร่วมในการใช้ผ้าหม้อห้อมเป็นของฝากหรือของที่ระลึกแก่บุคคลอื่นตามโอกาสต่างๆ ($\bar{X} = 3.46$) มีส่วนร่วมในการนำผ้าหม้อห้อมออกแสดงโชว์ในโอกาสต่างๆ ($\bar{X} = 3.43$) และมีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นแบบอย่าง ($\bar{X} = 3.42$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม	n	\bar{X}	SD	t
ชาย	144	2.86	0.13	-1.265
หญิง	163	2.87	0.18	

จากตาราง 8 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามเพศ พบว่า ค่า sig น้อยกว่า 0.05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้้ง จำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วมของชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. การวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	4	0.318	0.080	1.91	0.10
	ภายในกลุ่ม	302	12.566	0.042		
	รวม	306	12.884			
2. การรักษาชำระไว้	ระหว่างกลุ่ม	4	0.264	0.066	1.03	0.38
	ภายในกลุ่ม	302	19.227	0.064		
	รวม	306	19.491			
3. การเผยแพร่	ระหว่างกลุ่ม	4	0.285	0.071	1.06	0.37
	ภายในกลุ่ม	302	20.238	0.067		
	รวม	306	20.523			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	0.075	0.019	0.71	0.58
	ภายในกลุ่ม	302	7.916	0.026		
	รวม	306	7.991			

จากตาราง 9 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง จำแนกตามอายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า โดยภาพรวม ค่า p เท่ากับ 0.581 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ไม่แตกต่างกันตามอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกด้านไม่แตกต่างกันตามอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง จำแนกตามระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. การวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	4	0.526	0.132	3.216	0.063
	ภายในกลุ่ม	302	12.358	0.041		
	รวม	306	12.884			
2. การรักษาชำระไว้	ระหว่างกลุ่ม	4	0.745	0.186	2.999	0.059
	ภายในกลุ่ม	302	18.746	0.062		
	รวม	306	19.491			
3. การเผยแพร่	ระหว่างกลุ่ม	4	0.141	0.035	0.524	0.718
	ภายในกลุ่ม	302	20.381	0.067		
	รวม	306	20.523			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	0.275	0.069	2.695	0.061
	ภายในกลุ่ม	302	7.716	0.026		
	รวม	306	7.991			

จากตาราง 10 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า โดยภาพรวม ค่า p เท่ากับ 0.061 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ไม่แตกต่างกันตาม ระดับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกด้านไม่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง
จำแนกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วมของชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
1. การวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	4	0.529	0.132	3.234	0.063
	ภายในกลุ่ม	302	12.355	0.041		
	รวม	306	12.884			
2. การรักษาธำรงไว้	ระหว่างกลุ่ม	4	0.394	0.098	1.557	0.186
	ภายในกลุ่ม	302	19.097	0.063		
	รวม	306	19.491			
3. การเผยแพร่	ระหว่างกลุ่ม	4	0.357	0.089	1.338	0.256
	ภายในกลุ่ม	302	20.165	0.067		
	รวม	306	20.523			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	0.224	0.056	2.174	0.072
	ภายในกลุ่ม	302	7.768	0.026		
	รวม	306	7.991			

จากตาราง 11 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง จำแนกตามอาชีพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า โดยภาพรวม ค่า p เท่ากับ 0.072 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง ไม่แตกต่างกันตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกด้านไม่แตกต่างกันตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง
จำแนกตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่

การมีส่วนร่วมของชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. การวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.032	0.011	0.249	0.862
	ภายในกลุ่ม	303	12.853	0.042		
	รวม	306	12.884			
2. การรักษาธำรงไว้	ระหว่างกลุ่ม	3	0.256	0.085	1.343	0.261
	ภายในกลุ่ม	303	19.235	0.063		
	รวม	306	19.491			
3. การเผยแพร่	ระหว่างกลุ่ม	3	0.168	0.056	0.835	0.476
	ภายในกลุ่ม	303	20.355	0.067		
	รวม	306	20.523			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.047	0.016	0.601	0.615
	ภายในกลุ่ม	303	7.944	0.026		
	รวม	306	7.991			

จากตาราง 12 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง จำแนกตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า โดยภาพรวม ค่า p เท่ากับ 0.615 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้ง ไม่แตกต่างกันตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนทุกด้านไม่แตกต่างกันตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคใหญ่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง โดยภาพรวม

รายการ	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน	3.86	0.48	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้	3.69	0.43	มาก
3. การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	3.73	0.39	มาก
รวม	3.76	0.35	มาก

จากตาราง 13 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$)

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับปัญหาและอุปสรรคจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ ($\bar{X} = 3.73$) และการมีส่วนร่วมในการรักษาและธำรงไว้ ($\bar{X} = 3.69$) ตามลำดับ

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง ด้านการวางแผน

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค
1. ขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงอนุรักษ์	3.95	0.78	มาก
2. ขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น	3.99	0.85	มาก
3. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	3.94	0.74	มาก
4. กลุ่มหรือองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในท้องถิ่นไม่มีความเข้มแข็งพอ	3.83	0.85	มาก
5. ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์	4.15	0.86	มาก
6. ขาดเวทีในการแสดงความคิดเห็น หรือ ข้อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์	3.53	0.69	มาก

ตาราง 14 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการวางแผน	\bar{X}	SD	ระดับปัญหา และอุปสรรค
7. ไม่มีเวลาในการรวมกลุ่มในการประชุมหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ	4.08	0.73	มาก
8. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวให้เกิดการรวมกลุ่ม	3.93	0.76	มาก
9. ชุมชนคิดว่าเรื่องการวางแผนการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของหน่วยงานระดับภาครัฐและเอกชน	3.50	0.68	มาก
10. ขาดงบประมาณในการดำเนินการจัดประชุมเพื่อวางแผน	3.51	0.66	มาก
รวม	3.86	0.48	มาก

จากตาราง 14 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการวางแผน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้า หม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการวางแผน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์ ($\bar{X} = 4.15$) ไม่มีเวลาในการรวมกลุ่มในการประชุมหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ ($\bar{X} = 4.08$) และขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.99$) ตามลำดับ

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการรักษาธำรงไว้

การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้	\bar{X}	SD	ระดับปัญหา และอุปสรรค
11. ขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาให้คงอยู่สืบทอดต่อไป	3.92	0.77	มาก
12. ขาดความตระหนักในความสำคัญของผ้าหม้อห้อม	3.58	0.72	มาก
13. ไม่เห็นคุณค่าของมรดกอันล้ำค่าที่คง ความเป็นเอกลักษณ์	3.83	0.85	มาก
14. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	3.84	0.71	มาก
15. ชุมชนคิดว่าการเก็บรักษาเป็นการเสียโอกาสในการสร้างรายได้	3.56	0.87	มาก

ตาราง 15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้	\bar{X}	SD	ระดับปัญหา และอุปสรรค
16. ชุมชนเห็นว่าผ้าหม้อห้อมไม่มีความทันสมัยและความนิยมเท่ากับผ้าอื่นๆ	3.51	0.7	มาก
17. มีการดัดแปลงลวดลายจนไม่เหลือความเป็นดั้งเดิม	3.78	0.85	มาก
18. มีการเลียนแบบวัตถุดิบและกรรมวิธีอื่นที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม	3.88	0.7	มาก
19. ขาดแรงบันดาลใจในการเก็บรักษาผ้าหม้อห้อม	3.55	0.7	มาก
20. ขาดแหล่งเก็บรักษาที่เหมาะสมเพื่อรักษาสภาพ	3.51	0.85	มาก
รวม	3.69	0.43	มาก

จากตาราง 15 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้งค์ด้านการรักษาธำรงไว้ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้งค์ ด้านการรักษาธำรงไว้ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาให้คงอยู่สืบทอดต่อไป ($\bar{X} = 3.92$) มีการเลียนแบบวัตถุดิบและกรรมวิธีอื่นที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม ($\bar{X} = 3.88$) และไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ($\bar{X} = 3.84$) ตามลำดับ

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้งค์ ด้านการเผยแพร่

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	\bar{X}	SD	ระดับปัญหา และอุปสรรค
21. ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	4.12	0.67	มาก
22. ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหรือความเป็นมาเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมอย่างลึกซึ้ง	3.54	0.67	มาก
23. ขาดความตระหนักในคุณค่าของผ้าหม้อห้อม	3.86	0.74	มาก
24. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	3.59	0.74	มาก
25. ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	4.17	0.70	มาก
26. ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนในท้องถิ่น	3.54	0.70	มาก
27. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการรณรงค์ให้เกิดการเผยแพร่	3.45	0.66	มาก

ตาราง 16 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่	\bar{X}	SD	ระดับปัญหา และอุปสรรค
28. ไม่มีเวทีในการจัดแสดงโชว์ผ้าหม้อห้อมให้คนทั่วไปได้ รู้จัก	3.54	0.75	มาก
29. ขาดแรงบันดาลใจในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์	3.50	0.73	มาก
30. ขาดทักษะและเทคนิคในการสื่อสาร เช่น ด้านภาษา ความกล้าแสดงออก เป็นต้น	3.94	0.82	มาก
รวม	3.73	0.39	มาก

จากตาราง 16 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ฮ้าง
ด้านการเผยแพร่ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม
ตำบลทุ่งไ้ฮ้าง ด้านการเผยแพร่ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
($\bar{X} = 4.17$) ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.12$) และขาด
ทักษะและเทคนิคในการสื่อสารเช่น ด้านภาษา ความกล้าแสดงออก เป็นต้น ($\bar{X} = 3.94$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม
จากการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ฮ้าง
จากการสนทนากลุ่ม ในการวิจัยนี้นำเสนอจำแนกประเด็นตามกรอบของการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การอนุรักษ์ 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ และ การมี
ส่วนร่วมในการเผยแพร่ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน จากการสนทนากลุ่ม

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคใน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการวางแผน จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรง คุณวุฒิในชุมชน พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่ออนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น ดังนี้

1) หน่วยงานระดับกระทรวงหรือภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ควรปลุกกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม คือ ปัจจุบันนี้ชาวตำบลทุ่งไธ้ง ไม่ค่อยตระหนักในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากนัก อาจเนื่องมาจากเยาวชนรุ่นใหม่ เมื่อ สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานจากสถานศึกษาในชุมชนแล้ว ส่วนใหญ่ก็ไปศึกษาต่อในกรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีสถานศึกษาเฉพาะด้านรองรับ เมื่อจบแล้วก็หางานทำในตัวเมืองหลวง หรือจังหวัดอื่นๆ ที่มีหน่วยงานรองรับ ซึ่งพบว่า มีจำนวนน้อยมากที่จะกลับมาพัฒนาท้องถิ่น ดังนั้นการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมโดยตรง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเข้าใจและวางแผนการอนุรักษ์ได้ดี โดยเฉพาะหน่วยงานระดับกระทรวง ได้แก่ กระทรวงศิลปวัฒนธรรม หรือหน่วยงานที่ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมระดับภูมิภาค ควรเข้ามาดูแลให้มากขึ้น และจัดระบบการอนุรักษ์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนให้ได้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้คงอยู่สืบไป ซึ่งตัวแทนชุมชนได้ เสนอแนวทางการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมโดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม ต้องเข้ามาดูแล ต้องมีมาตรการในการให้ชุมชนสร้างความตระหนักเป็นอันดับแรก เพราะถ้าหากชุมชนไม่มีความตระหนัก ซึ่งเป็นสามมัญานีที่อยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนแล้ว การอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการกระทำได้อันเกี่ยวกับกับการอนุรักษ์ไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

(ผู้แทนชุมชน 2)

“ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องร่วมมือกันสร้างความตระหนักให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความอยากในการที่จะอนุรักษ์ให้ได้ ซึ่งเรียกว่าความตระหนัก หากมีความตระหนักแล้วการดำเนินการด้านอื่นๆ ก็จะง่ายขึ้น เช่น การเจรจา การขอความร่วมมือ หรืออื่นๆ ก็จะง่ายขึ้นตามๆ กัน

(ผู้แทนชุมชน 3)

“ปัจจุบันนี้จะสังเกตเห็นว่าชุมชนทุ่งโฮ้งของเรายังไม่เกิดความตระหนักที่จะช่วยกันวางแผนการอนุรักษ์ร่วมกันเลย เวลาที่มีประชุมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมก็จะมีเฉพาะกรรมการชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตำแหน่งเท่านั้น น้อยครั้งนักที่จะมีชาวบ้านคนอื่น ๆ ที่จะมาร่วมประชุมด้วย ทั้งๆ ที่ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบล่วงหน้าแล้ว ดังนั้นคิดว่าเราต้องสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นก่อนให้ได้ ใช้อื่นก็จะตามมาเอง”

(ผู้แทนชุมชน 7)

2) คัดเลือกตัวแทนชุมชนจากหลากหลายอาชีพเพื่อเป็นตัวแทนในการประชุมวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมและพยายามเปิดโอกาสให้กับคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการรับรู้ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันมากขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่ง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอีกประการ คือ ประชาชนในชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือในการร่วมประชุมวางแผนเท่าที่ควร ทำให้การระดมสมองเป็นไปได้ยาก ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนานและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น แนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ คือ ต้องเปิดโอกาสให้กับคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการรับรู้ปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันให้ได้มากที่สุด อาจจัดเป็นระบบรูปแบบของสหกรณ์ผ้าหม้อห้อมที่ เข้มแข็งและสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกเพื่อให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการ เพื่อจะได้แนวทางแก้ไขที่หลากหลายและเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันดังนี้

“การประชุมวางแผนแต่ละครั้งมีแต่หน้าเดิมๆ ไม่ก็คน เราควรกระจายคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมมากขึ้น โดยจัดตั้งเป็นระบบสหกรณ์ผ้าหม้อห้อมแล้วเปิดรับสมัครสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของกิจการ และจะร่วมประชุมวางแผนเพื่อรับรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันได้มากขึ้น

(ผู้แทนชุมชน 2)

“น่าจะให้คนอื่น ๆ ที่เขาไม่เคยร่วมประชุมเข้ามาประชุมบ้าง เมื่อเขาจะมีแนวคิดดีๆ และเวลาที่มีการประชุมแต่ละครั้งควรให้คนอื่น ๆ ร่วมรับฟังปัญหาด้วย จะทำให้เขาเกิดความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญของการวางแผนอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากขึ้น ซึ่งเห็นด้วยกับการจัดให้อยู่ในรูปแบบสหกรณ์ผ้าหม้อห้อม แต่ต้องมีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน อันจะทำให้ชุมชนได้มีบทบาทและร่วมเป็นเจ้าของมากขึ้น ในที่สุดก็จะทำให้การมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนมีสมาชิกที่หลากหลายมากขึ้นแน่นอน เพราะทุกคนก็อยากรับทราบถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของกิจการที่ตนเองเป็นภาคีหุ้นส่วนอยู่

(ผู้แทนชุมชน 5)

3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอีกประเด็น คือ ชาวตำบลทุ่งโฮ้งส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ทักษะ หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวางแผนอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการวางแผนแก้ปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่า เช่น เมื่อเกิดปัญหาแล้วก็จะนัดกันประชุมแก้ปัญหาเป็นครั้ง ๆ ไป โดยการประชุมดังกล่าวไม่ได้เป็นการวางแผนแก้ปัญหาระยะยาว หรือแบบยั่งยืน ดังนั้นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ คือ อาจจะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวางแผนและนโยบายเข้ามาช่วยถ่ายทอดความรู้ โดยอาจจัดในรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับตัวแทนชุมชนเพื่อให้เกิดทักษะก่อน แล้วหลังจากนั้นตัวแทนชุมชนกลุ่มแรกก็ถ่ายทอดให้กับชุมชนที่เหลื้ต่อไปเรื่อย ๆ โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“จุดอ่อน คือทั้งผู้นำและชุมชนยังขาดทักษะในการจัดทำแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมของเรา ถ้าให้ดีควรขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในการทำแผนอนุรักษ์ เพื่อนำสู่การปฏิบัติจริงได้ หลังจากนั้นเมื่อชุมชนเกิดความรู้ และทักษะในการวางแผนแล้ว จะทำให้ชุมชนเราสามารถวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมได้ดีขึ้น ไม่เพียงแต่เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุดังที่ผ่านๆ มาเท่านั้น แต่จะเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืนได้อีกด้วย”

(ผู้แทนชุมชน 2)

“น่าจะจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ชุมชนได้ทำแผนได้จริงๆ เพราะตอนนี้เราไม่รู้เลยว่าทำอะไรกัน เป็นการประชุมแบบชาวบ้านๆ จริงๆ ประชุมแต่ละครั้งไม่ได้เกิดแนวคิดอะไรที่หลากหลายหรือแตกต่างจากไปจากเดิมเลย อยากให้ผู้เชี่ยวชาญที่เชี่ยวชาญจริงๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการจัดทำแผนอนุรักษ์ให้กับชุมชนของเรา อาจจัดเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ชาวบ้านได้เข้ามาฝึกทักษะการวางแผนจริง

(ผู้แทนชุมชน 6)

4) ควรจัดหาเวลาว่างที่ตรงกันเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอีกประเด็น คือ ชุมชนไม่มีเวลาว่างในการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผน เนื่องจากแต่ละครอบครัวต้องมีภาระหน้าที่ในการหาเงินเพื่อจุนเจือครอบครัวของตน ทำให้การร่วมประชุมเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในระดับรองๆ ลงมา อีกทั้งการประชุมส่วนใหญ่มักจะประชุมในวันปกติ หรือวันราชการ ดังนั้นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ คือ ควรจะนัดเวลาประชุมเป็นวันหยุดราชการ หรือวันนักขัตฤกษ์แทน เนื่องจากชุมชนบางส่วนประกอบอาชีพรับราชการ จะได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมได้ด้วย อีกทั้งการประชุมในแต่ละครั้งควรใช้เวลาประชุมไม่มากนัก เพราะที่ผ่านมการประชุมจะเกิดความล่าช้า และไม่

ระบบทำให้ชุมชนบางส่วนเพื่อการประชุมและไม่มาร่วมประชุมในครั้งต่อไปอีก นอกจากนี้ควรจัดทำเป็นปฏิทินการประชุมให้มีความชัดเจน เพื่อให้ชุมชนได้ทราบวันประชุมล่วงหน้าเพื่อจะได้เตรียมตัวก่อนการประชุมได้ โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันดังนี้

“ปัญหาที่สำคัญของคนในชุมชนในเรื่องของการประชุมวางแผนก็คือ ไม่มีเวลามาร่วมประชุมกัน เราน่าจะหาวันนัดที่ตรงกับวันหยุดราชการ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ต่างๆ สักชั่วโมง สองชั่วโมง สำหรับการประชุมวางแผนแต่ละครั้ง เพื่อให้คนที่รับราชการ หรือคนที่หยุดทำงานตรงกับวันหยุดราชการได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมได้ด้วย”

(ผู้แทนชุมชน 1)

“เวลานัดไม่มีใครมา เพราะชาวบ้านทำงานกันหมด น่าจะหาโอกาสโดยคำนึงถึงวันที่ชาวบ้านว่างกันเยอะๆ และควรนัดประชุมในวันตรงกับวันหยุด ขอเวลาชาวบ้านสักสองชั่วโมง ไม่เกินนี้ เพราะเขาจะได้ไม่เบื่อและไม่เสียเวลามากนัก หลายคนเคยเล่าให้ฟังว่า การประชุมนานเกินไป ไม่เป็นระบบ น่าเบื่อ ทำให้ครั้งต่อไปไม่อยากมาร่วมประชุมด้วย เพราะบรรยากาศไม่น่าเข้าร่วม นอกจากนี้ควรจัดทำเป็นปฏิทินและแจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าก่อน เพราะเขาจะได้เตรียมตัวเคลียร์ทุกอย่างก่อนเข้าร่วมประชุมได้”

(ผู้แทนชุมชน 5)

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาธารงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อม จากการสนทนากลุ่ม

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง ด้านการรักษาธารงไว้ จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนพบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาธารงไว้ ที่สอดคล้องกัน 3 ประเด็น ดังนี้

1) ควรสร้างความตระหนักและปลูกฝังค่านิยมในเรื่องของการรักษาธารงผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการรักษาทัศนศิลป์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการรักษาธารงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อม คือ ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาธารงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อม จะมีเพียงกลุ่มผู้สูงอายุที่ผูกพันกับผ้าหม้อห้อมเท่านั้น จะเห็นว่าคนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นยังขาดความตระหนักในการรักษาและธารงไว้ อาจเป็นเพราะขาดการปลูกฝังจากชุมชนรุ่นก่อนๆ เนื่องจากส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาชั้นพื้นฐานก็ไปศึกษาต่อในตัวเมืองหลวง หรือจังหวัดใกล้เคียง จึงส่งผลทำให้ความตระหนักเหล่านี้ขาดหายไปด้วย นอกจากนี้จะเห็นว่าการรักษาและธารงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมจะพบในกลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อม โดยตรง เช่น กลุ่มผู้ทำการค้าผ้าหม้อห้อม หรือผู้ที่สะสมและอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม เท่านั้น โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางการรักษาและธารงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“อันดับแรกก็ควรสร้างความตระหนักให้ชุมชนมีแรงขับในการมีส่วนร่วมในการรักษาหม้อห้อมให้คงอยู่สืบไป โดยอาจจะจัดเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อให้เกิดขึ้นในชุมชนให้มากขึ้น และให้เกิดความเคลื่อนไหวของการอนุรักษ์บ่อยครั้งมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้คนในชุมชนค่อยๆ เกิดการซึมซับ และเกิดความตระหนักในที่สุด”

(ผู้แทนชุมชน 1)

“สำคัญที่สุดก็ต้องสร้างความเข้าใจ สร้างความตระหนักก่อน เพราะส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญ จึงทำให้ไม่ค่อยมีใครสนใจผ้าหม้อห้อมนอกจากกลุ่มที่ทำการค้า ดังนั้นควรช่วยกันเชิญชวนให้ชุมชนหันมาองความสำคัญ of ผ้าหม้อห้อมให้มากขึ้น โดยเริ่มจากคนในครอบครัวช่วยกันปลูกฝังสมาชิกก่อน แล้วค่อยๆ แผ่วงกระจายไปยังบุคคลใกล้เคียงต่อไป

(ผู้แทนชุมชน 3)

2) ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาผ้าหม้อห้อมอย่างถูกวิธี และรักษาสภาพได้นานขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการรักษาผ้าไหมซึ่งผ้าหม้อห้อมอีกประเด็น คือ ชุมชนยังขาดความรู้ในการเก็บรักษาผ้าหม้อห้อมที่ถูกวิธี ยังเก็บตามสภาพความเคยชิน จึงส่งผลทำให้ผ้าหม้อห้อมเกิดความเสียหาย และเก็บรักษาได้ไม่นาน เช่น เกิดเชื้อราบนผ้า ผ้าถูกสัตว์จำพวก ปลวก และแมลงกัดทำลาย หรือโดนแสงแดดทำให้ผ้าสีจางลง เป็นต้น นอกจากนี้ การนำผ้า หม้อห้อม โบราณมาจัดแสดง โชว์เป็น การทำลายผ้าโดยไม่รู้ตัว ผ้าโบราณที่นำมาจัดแสดงเป็นเวลานาน จะมีสภาพทรุดโทรมอย่างเห็นได้ ชัดเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น แสงที่ส่องมีปริมาณมากเกินไป อุณหภูมิสูงเกินไป วิธีการเก็บ รักษาผ้าโบราณมีผลอย่างมากต่อการเสื่อมสภาพของผ้าโบราณ หากเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องจะสามารถยืดอายุของผ้าโบราณออกไปได้อีกยาวนานมาก ในทางตรงกันข้ามหากเก็บรักษาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ผ้าโบราณจะเสื่อมชำรุดหมดสภาพเพิ่มขึ้นไปทุกชั่วขณะ ผู้ทำหน้าที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรปฏิบัติตามข้อแนะนำอย่างเคร่งครัด โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางการรักษาและธำรงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมให้ความรู้กับชุมชนเกี่ยวกับการรักษาผ้าหม้อห้อมที่ถูกต้องควรเก็บรักษาผ้าในที่ที่มีอากาศไหลเวียนถ่ายเทได้ดี ปราศจากฝุ่นละออง แสงและจุลินทรีย์ ที่สำคัญคือ ความชื้นและอุณหภูมิควรคงที่ตลอด 24 ชั่วโมง ห้องเก็บรักษาผ้าควรมีแสงสว่างสลัวๆ หรือมืดสนิทและควรเก็บรักษาโดยการวางราบในลิ้นชัก หรือในกล่องที่ระบุด้วยกระดาษหรือกระดาษบางขาวหรือผ้าฝ้ายสีขาวที่ซักสะอาด หากจำเป็นต้องพับผ้า ควรหนุนตรงรอยพับด้วยกระดาษนุ่มๆ แล้วพับผ้าให้มีรอยพับน้อยที่สุด และให้รอยพับนั้นมีมุมป้านมากที่สุดเพื่อป้องกันการหักของเส้นใยผ้าและควรมีหมอนหนุนมาค้ำและเปลี่ยนแนวเป็นระยะๆ ไม่ควรนำผ้าซ้อนทับกันหลายๆ ผืนในตู้หรือลิ้นชักเดียวกัน หากจำเป็นต้องทับซ้อนกัน ควรค้ำถึงถึงน้ำหนักของผ้าด้วย ผ้าที่มีน้ำหนักมากควรอยู่ข้างล่าง และควรใช้กระดาษนุ่มๆ คั่นระหว่างผืนผืนเป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่าบางครั้งความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเก็บรักษาผ้าเหล่านี้ชาวบ้านไม่ค่อยมีเลย

(ผู้แทนชุมชน 3)

“เนื่องจากผ้าหม้อห้อมทำจากธรรมชาติ ให้สีธรรมชาติ ดังนั้นการรักษาค่อนข้างยาก ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ดังนั้นน่าจะให้ผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับผ้าโดยตรงเข้ามาเป็นวิทยากรแนะนำจัดอบรมให้ความรู้กับชาวบ้าน ว่าควรเก็บรักษาอย่างไรให้คงอยู่นานที่สุด หรืออาจจะจัดสถานที่ที่มีความพร้อมและเหมาะสมในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม เพื่อรวบรวมตัวอย่างผ้าหม้อห้อมเก็บไว้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและของประเทศโดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการที่เชี่ยวชาญด้านผ้าดูแลเป็นพิเศษ

(ผู้แทนชุมชน 8)

3) ควรรณรงค์ให้ชุมชนใช้กรรมวิธีในการผลิตผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมเพื่อเป็นการรักษาธำรงไว้ให้คงอยู่แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการรักษาธำรงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมอีกประเด็น คือ ผ้าหม้อห้อมในปัจจุบันมักใช้กรรมวิธีสมัยใหม่ เช่น ใช้เส้นใยสังเคราะห์และสีสังเคราะห์ แต่เดิมชาวบ้านสามารถผลิตวัตถุดิบได้เอง ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝ้าย หรือขั้นตอนการทำสีจากต้นห้อม แต่ด้วยการขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่สามารถพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้ผลดี ทำให้ผลิตได้ น้อยไม่คุ้มทุน คุ้มเวลา เชื่อมโยงไปถึงกรรมวิธีการผลิตสีบเนื่อง เช่น การปั่นฝ้าย และการเตรียมการย้อมสีจากต้นห้อม ซึ่งเป็นกรรมวิธีพื้นบ้านที่ไม่ได้พัฒนาปรับปรุงด้วยการศึกษาวิเคราะห์วิจัยอย่างลึกซึ้ง ชาวบ้านทำไปด้วยความสามารถของตน แม้ว่าทางราชการจะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เพียงพอ ช่างทอผ้าพื้นเมืองส่วนใหญ่เลิกผลิตวัตถุดิบเอง หันไปซื้อวัตถุดิบสำเร็จรูปจากภายนอก ทำให้ผ้าพื้นเมืองเปลี่ยนรูปแบบไปขาดเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่ทำให้ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร และการใช้วัตถุดิบสำเร็จรูปจากผู้แทนจำหน่าย ยังนำไปสู่การลงทุนแบบกึ่งยืม ในลักษณะตกเขียว เป็นการผูกมัดช่างที่มักไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็นการก่อกวนสินให้แก่ช่าง ทำผ้าและเกี่ยวโยงไปถึงการผูกมัดผลผลิต ด้วยโดยชุมชน จะไม่มีโอกาสเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตและค่าแรงงานของตนเองได้ ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูญหายไป โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางการรักษาและธำรงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกัน ดังนี้

“ถึงแม้ว่ากระบวนการผลิตผ้าหม้อห้อมจะมีความซับซ้อน ใช้ระยะเวลาในการผลิตค่อนข้างนาน ไม่ว่าจะเป็น การหมักสีย้อม การเตรียมน้ำต่างหรือน้ำขี้เถ้า การเตรียมผ้าก่อนการย้อมสี การเตรียมสีย้อม การย้อมแบบดั้งเดิม การลงแป้ง การรีดผ้าหม้อห้อม เป็นต้น ทุกขั้นตอนล้วนแต่มีกรรมวิธีและเทคนิคเฉพาะตัว หากใครไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่สั่งสมมานานพอก็เชื่อว่าผลผลิตออกมาให้มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้ ดังนั้น ชุมชนควรมีความภูมิใจในค วามแตกต่างตรงนี้ที่ไม่พบในชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ และควรสืบทอดกรรมวิธีเหล่านี้ให้คงสืบทอดต่อไป นอกจากนี้ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไหล่มีชื่อเสียงติดตลาดอยู่แล้ว ใครๆ ก็รู้จักดี เพราะฉะนั้นหากคุณภาพของเรายังคงมีอยู่ เชื่อว่าคนที่เขานิยมและต้องการผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมจริงๆ ก็ยังคงมีความต้องการอยู่แน่นอน

(ผู้แทนชุมชน 1)

“เราต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้ใช้ผ้าหม้อห้อมให้รับทราบโดยทั่วไปก่อนว่า ผ้าหม้อห้อมของแท้ที่ผลิตจากธรรมชาติจริงๆ นั้นย่อมไม่มีอันตรายต่อผู้สวมใส่ เพราะทุกอย่างคือมาจากธรรมชาติ ไม่มีสารเคมีเข้ามาเกี่ยวข้อง ผ้าหม้อห้อมแท้สีจะตกในการซักครั้งแรก เนื่องจากใช้สีธรรมชาติ หลังจากนั้นสีจะคงที่เองโดยไม่ตกอีก และสีจะมีความสวยงามขึ้นกว่าตอนแรกๆ และมีความทนทานต่อการนำไปใช้งาน ดังนั้นอยากให้เลือกใช้จากต้นห้อมเหมือนเดิม ถึงแม้กรรมวิธีจะยุ่งยากหลายขั้นตอน แต่นั่นมันคือภูมิปัญญาของชาวบ้านเราแท้ๆ”

(ผู้แทนชุมชน 4)

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ผ้าหม้อห้อมจากการสนทนากลุ่ม

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการเผยแพร่ จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น ดังนี้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้เป็นที่รู้จักระดับชาติและระดับสากล

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการเผยแพร่ผ้าหม้อห้อม คือ ขาดการสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างเพียงพอในเรื่องของเงินทุนสนับสนุนการรวมกลุ่ม และบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านการจัดหาตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ซึ่งมักพบว่าขาดแนวทางในการแก้ไขที่ยั่งยืนโดยไม่มี การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนทั่วไปไม่สามารถทราบได้เลยว่ามีมือการผลิตและคุณภาพของผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้งได้พัฒนาไปถึงระดับใดแล้ว โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางการรักษาและธำรงไว้ซึ่งผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“ควรให้หน่วยงานภาครัฐจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนได้ดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านให้มากขึ้น อาจจะเป็นในรูปแบบของงานจัดแสดงโชว์สื่อวิทยุ โทรทัศน์ รายการสารคดีต่างๆ หรือทางเว็บไซต์ ที่คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพราะตอนนี้เราแทบจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือด้านนี้เลย ถึงแม้ว่าชื่อเสียงด้านการผลิตผ้าหม้อห้อมของตำบลทุ่งไธ้งจะมีชื่อเสียงมานานแล้ว แต่ถ้าหากขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้คนทั่วไปไม่ทราบว่าปัจจุบันนี้ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมได้พัฒนาฝีมือที่มีคุณภาพไปถึงไหนแล้ว หรือมีผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อะไรเกิดขึ้นแล้วบ้าง”

(ผู้แทนชุมชน 3)

“ผ้าหม้อห้อมถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นภูมิปัญญาของชาติเลยก็ว่าได้ ไม่มีที่ใดโดดเด่นเท่าชุมชนตำบลทุ่งโฮ้ง เพราะฉะนั้นรัฐควรกำหนดเป็นวาระแห่งชาติหรือนโยบายเฉพาะกิจ เพื่อให้การส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น สิ่งที่ผมคิดว่าจำเป็นที่สุดในการดำเนินการ PR ก็คือ เงินทุนสนับสนุน หากเงินทุนน้อยการประชาสัมพันธ์ไม่ได้ผลแน่นอน ถ้าจะเผยแพร่แล้วต้องทำให้จริงจังทั้งออกสื่อทีวี หรือทำสารคดีเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น

(ผู้แทนชุมชน 5)

2) ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมแก่ชุมชนเพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นมา และความสำคัญ ของผ้าหม้อห้อมอย่างแท้จริง ก่อนที่จะดำเนินการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณชนต่อไป

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการเผยแพร่ผ้าหม้อห้อมอีกประการ คือ ชุมชนที่ยังเป็นเยาวชน หรือคนรุ่นใหม่ไม่สามารถที่จะเผยแพร่หรือให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือบุคคล ต่างพื้นที่ได้ เนื่องจากไม่รู้ประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของผ้าหม้อห้อม และกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการบางคนก็ไม่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมได้ หรืออาจจะให้ข้อมูลที่ผิดพลาดได้เนื่องจากผู้ประกอบการบางส่วนไม่ได้ทำการผลิตเองเพื่ ยงแต่รับมาอีกทอดหนึ่ง ดังนั้น ควร ส่งเสริมให้เกิดความนิยมและรู้คุณค่าของผ้า หม้อห้อมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อเพิ่มปริมาณการบริโภคในประเทศให้สูงขึ้น อาจจะโดยวิธีการโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือจัดนิทรรศการเผยแพร่ให้ความรู้ในแนวที่ก่อให้เกิดความชื่นชม และรู้คุณค่าในหมู่ผู้บริโภคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และควรจะมีการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในระดับต่างประเทศด้วย โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“บางคนเป็นชาวบ้านทุ่งโฮ้งโดยแท้ แต่ยังไม่รู้ที่มาที่ไปของผ้าหม้อห้อมเลย ใครถามก็ตอบไม่ได้ ดังนั้น น่าจะปูความรู้ให้ชาวบ้านก่อน อย่างน้อยก็สามารถบอกประวัติความเป็นมาได้ เรามีปราชญ์ชาวบ้าน เยอะ น่าจะให้นักศึกษาเหล่านี้เป็นวิทยากรบรรยายความเป็นมาที่ถูกต้องให้กับชาวบ้านหรือนักเรียนที่เป็นคนรุ่นใหม่ได้รับทราบกันทุกคนก่อนที่จะทำการประชาสัมพันธ์ เพราะเกรงว่าประชาสัมพันธ์ไปอย่างผิดๆ ซึ่งจะทำให้ความเป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียวของผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งโฮ้งหายไปนี่ที่สุด

(ผู้แทนชุมชน 2)

“ควรให้ปราชญ์ท้องถิ่นของเราเป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม รวมถึงเทคนิควิธีต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กับลูกหลาน เพราะชุมชนเรายังมีผู้เชี่ยวชาญอีกจำนวนมาก แต่ส่วนมากจะสูงอายุกันหมดแล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงควรเร่งรับการถ่ายทอดความรู้ให้เร็วที่สุด โดยเริ่มจากให้ความสำคัญกับปราชญ์ชุมชนเหล่านี้เพื่อให้ท่านมีความภาคภูมิใจก่อนโดยอาจพิจารณามอบรางวัลเชิดชูเกียรติเพื่อ เป็นขวัญและกำลังใจก่อน หลังจากนั้นก็จัดเวทีให้ท่านเหล่านี้ได้มีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานในชุมชนต่อไป ซึ่งที่ผ่านมาเราไม่ได้เปิดโอกาสให้ปราชญ์ชุมชนได้มีบทบาทอย่างเต็มที่ รูปแบบการถ่ายทอดจะเกิดขึ้นเฉพาะภายในครอบครัว และเป็นบางคนเท่านั้น

(ผู้แทนชุมชน 8)

3) **นำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหัตถศิลป์พื้นบ้าน (ผ้าหม้อห้อม) มาบรรจุเป็น** หลักหลักสูตรสถานศึกษาที่นอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทาง กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นหลังได้ตระหนักและเข้าใจ ตลอดจน ทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ที่ดีต่อไป

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการเผยแพร่ผ้าหม้อห้อมอีกประการ คือ เยาวชนรุ่นใหม่ ไม่ค่อยตระหนักและให้ความสำคัญกับมรดกอันล้ำค่าผ้าหม้อห้อมที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน อาจเนื่องมาจากไม่ได้รับการ ปลูกฝังและถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ ให้กับลูกหลาน เพราะวิถีชีวิตและการเลี้ยงดูค่อนข้างมีความ แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในปัจจุบันเยาวชนเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษาตั้งแต่อายุ 3 ขวบ แล้ว ทำให้การศึกษาในรูปแบบตามอัธยาศัย (informal education) ที่เคยเกิดขึ้นในสมัยก่อนนั้นค่อยๆ หายไป ตลอดจนการปลูกฝังเรื่องค่านิยมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมก็ค่อยๆ หายไปด้วย โดย การศึกษาในระบบ (formal education) นั้นจะเน้นการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีหลักสูตรการศึกษา แกนกลางที่เป็นมาตรฐานร่วมกันทั่วทั้งประเทศ ทำให้การศึกษาที่เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มี เอกลักษณะเฉพาะก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่เท่าที่ควร อีกทั้งความจำเป็นในการที่จะต้อง ประกอบอาชีพในการผลิตผ้าหม้อห้อมก็มีความสำคัญน้อยลงด้วย เนื่องจากการศึกษาทำให้ คนมี โอกาสในการเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ ได้อย่างหลากหลายขึ้น ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยให้เยาวชนรุ่นใหม่ ไม่ลืมและไม่ทอดทิ้งภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ ถิ่นได้ก็คือ การบรรจุเรื่องราวและองค์ ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไหล้ง ไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สถานศึกษา อาจจะจัดอยู่ใน โครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นที่ทางสถานศึกษา แต่ละแห่งสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและ ความเหมาะสมของแต่ละบริบท ซึ่งในส่วนหลักสูตรสถานศึกษานั้นทางกระทรวงศึกษาธิการได้เปิด กว้างเอาไว้แล้ว โดยอาจเชิญผู้ทรงวุฒิในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ผลัดเปลี่ยนกันไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในให้ กับบุคคลในท้องถิ่นอีกด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ หลักการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ว่า “ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ” โดยตัวแทน ชุมชนได้เสนอแนวทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“โรงเรียนหรือสถานศึกษาในตำบลควรนำความรู้เกี่ ยวกับผ้าหม้อห้อม มาเป็นหลักสูตรหนึ่งของทาง โรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้ศึกษาและนำสู่การเผยแพร่ต่อไปได้ เพราะบุคคลกลุ่มนี้เป็นคนรุ่น ใหม่ และเป็นกำลังในการเผยแพร่ที่ดีต่อไป

(ผู้แทนชุมชน 1)

“ควรเป็นหน้าที่ของทางโรงเรียนในการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรีย นวิถีชีวิตของคนในชุมชนตลอดจน กรรมวิธีการผลิต และแนวทางการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ให้คงสืบทอดต่อไป เพราะเด็กจะใช้ชีวิตใน สถานศึกษามากกว่าที่บ้าน ดังนั้นทางโรงเรียนควรจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมโดยให้ชุมชนเข้ามามี บทบาทในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานบ้าง เช่น จัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา บรรจุองค์ความรู้ ต่างๆ ที่เกี่ยวกับหม้อห้อม เพื่อถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ต่อไป”

(ผู้แทนชุมชน 5)

4) ควรฝึกอบรมทักษะพื้นฐานและเทคนิคในการสื่อสารกับคนต่างถิ่นหรือคนต่างชาติให้กับชุมชนเพื่อจะได้เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมไต้หวันขึ้น

จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนชุมชน ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัญหาที่สำคัญในการเผยแพร่ผ้าหม้อห้อมอีกประการ คือ การใช้ภาษาในการสื่อสาร เนื่องจากชาวตำบลทุ่งไฉ้ง จะใช้ภาษาถิ่นล้านนาในการสื่อสาร ทำให้บางครั้งไม่สามารถสื่อสารให้กับคนต่างถิ่นหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวได้ จึงเป็นการเสียโอกาสในการที่จะเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม ดังนั้น ควรฝึกอบรมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีส่วนสำคัญในการเผยแพร่ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการในการผลิตและจำหน่ายผ้าหม้อห้อมเป็นของที่ระลึก ตลอดจนลูกจ้าง และชาวบ้านทั่วไป ได้มีโอกาสฝึกทักษะพื้นฐานและเทคนิคในการสื่อสารกับคนต่างถิ่นหรือคนต่างชาติ โดยมีการฝึกพูดภาษาไทยกลาง และภาษาอังกฤษพื้นฐานที่เป็นการแนะนำผ้าหม้อห้อมให้กับชาวต่างประเทศ ซึ่งถ้าหากชุมชนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมให้กับคนต่างถิ่นและคนต่างชาติได้แล้วจะเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไฉ้งได้ดีอีกทางหนึ่ง โดยวิธีปากต่อปาก อีกทั้งเป็นการกระตุ้นทำให้เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของผ้าหม้อห้อมมากขึ้นด้วย โดยตัวแทนชุมชนได้เสนอแนวทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมที่สอดคล้องกันดังนี้

“เสนอแนะว่าควรฝึกอบรมเกี่ยวกับการพูดนำเสนอเผยแพร่ผ้าหม้อห้อมให้กับคนในชุมชน อาจจะเป็นการพูดแนะนำข้อมูลที่สำคัญที่จำเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม อย่างน้อยทำให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้เข้าใจเพื่อจะได้ต่อยอดความรู้ต่อไปได้”

(ผู้แทนชุมชน 3)

“เห็นด้วยว่า น่าจะให้คนในชุมชน อย่างน้อยก็กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมได้เผยแพร่ไปในตัว อาจจะอบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานง่ายๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อมเพื่อให้เขาสามารถสื่อสารให้กับต่างชาติได้ด้วย เพราะปัจจุบันนี้จะเห็นผ้านที่มามีความรู้ที่พอจะสื่อสารได้ก็ไปทำงานอื่นกันหมด แต่คนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผ้าหม้อห้อมกลับไม่สามารถสื่อสารได้ เพราะส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาไม่สูงมากนัก”

(ผู้แทนชุมชน 5)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไ้ อัง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบ ผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีผลสรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ สำหรับการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ อัง

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้ อังโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ มากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และการมีส่วนร่วมในการวางแผน ตามลำดับ

ด้านการวางแผน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ อัง ด้านการวางแผนอยู่ในระดับน้อย

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อรายการ ได้แก่ มีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้วัตถุดิบแบบดั้งเดิมในการผลิตงานศิลปะต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม มากที่สุด รองลงมาได้แก่ มีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายผ้าหม้อห้อม และมีส่วนร่วมในการค้นพบปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้า หม้อห้อม ตามลำดับ

ด้านการรักษาธำรงไว้ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้ อัง ด้านการรักษาธำรงไว้ อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ มีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลานหรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุคคลใกล้ ตัวใช้ผ้าหม้อห้อม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตามลำดับ

ด้านการเผยแพร่ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไ้ อัง ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 รายการแรก ได้แก่ มีส่วนร่วมในการใช้ผ้าหม้อห้อม เป็นของฝากหรือของที่ระลึกแก่บุคคลอื่นตามโอกาสต่างๆ การมีส่วนร่วมในการนำผ้าหม้อห้อมออก แสดงโชว์ในโอกาสต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นแบบอย่าง ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกันตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันตามอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันตามอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกันตามระยะเวลาในการอาศัยในพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับปัญหาและอุปสรรคจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาและชำระไว้ ตามลำดับ

ด้านการวางแผน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการวางแผน มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์ ไม่มีเวลาในการรวมกลุ่มในการประชุมหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ และขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ตามลำดับ

ด้านการรักษาชำระไว้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการรักษาชำระไว้ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาให้คงอยู่สืบต่อไป มีการเลียนแบบวัตถุดิบและกรรมวิธีอื่นที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม และไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ตามลำดับ

ด้านการเผยแพร่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการเผยแพร่ มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกข้อรายการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และขาดทักษะและเทคนิคในการสื่อสารเช่น ด้านภาษา ความกล้าแสดงออกเป็นต้น ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์แนวทางที่ เหมาะสมในการส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม จาก การสนทนากลุ่ม (Focus group)

ด้านการวางแผน จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่ออนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) หน่วยงานระดับกระทรวงหรือภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมควรปลุกกระตุ้นให้ชุมชนมีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากขึ้น
- 2) คัดเลือกตัวแทนชุมชนจากหลายหลายอาชีพเพื่อเป็นตัวแทนในการประชุมวางแผนการอนุรักษ์ผ้า หม้อห้อมและพยายามเปิดโอกาสให้กับคนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการรับรู้ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันมากขึ้น
- 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนโดยผู้เชี่ยวชาญ
- 4) ควรจัดหาเวลาว่างที่ตรงกันเพื่อ ให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมวางแผนการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมมากขึ้น

ด้านการรักษาธำรงไว้ จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ผ้าหม้อห้อม ที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) ควรสร้างความตระหนักและปลุกฝังค่านิยมในเรื่องของการรักษาธำ รงผ้าหม้อห้อมให้กับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการรักษาหัตถศิลป์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
- 2) ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาผ้าหม้อห้อมอย่างถูกวิธี และรักษาสภาพไว้ได้นานขึ้น
- 3) ควรจัดให้มีสถานที่ เก็บรักษาผ้าหม้อห้อมโดยเฉพาะ และมีนักวิชาการทำหน้าที่ดูแล โดยเฉพาะ เช่น สร้างเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและของประเทศ หรือควรรณรงค์ให้ชุมชนใช้กรรมวิธีในการผลิตผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมเพื่อเป็นการรักษาธำรงไว้ให้คงอยู่แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

ด้านการเผยแพร่ จากการสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน พบว่า มีแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น ดังนี้

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้เป็นที่รู้จักระดับชาติและระดับสากล
- 2) ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ท้องถิ่นควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมแก่ชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นมาและความสำคัญของผ้าหม้อห้อมอย่างแท้จริง ก่อนที่จะดำเนินการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณชนต่อไป
- 3) นำองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหัตถศิลป์พื้นบ้าน (ผ้าหม้อห้อม) มาบรรจุเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่นอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นหลังได้ตระหนักและเข้าใจ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ที่ดีต่อไป
- 4) ควรฝึกอบรมทักษะพื้นฐานและเทคนิคในการสื่อสารกับคนต่างถิ่นหรือคนต่างชาติให้กับชุมชนเพื่อจะได้เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายหลายประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จากการศึกษาวิจัย พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมต่ำลงยิ่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาข้าวไร่ไว้มากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนตามลำดับ โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับน้อย เพียงด้านเดียว ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเชิงนโยบาย ชุมชนอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ยากและจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนให้ บางครั้งการใช้ภาษาเฉพาะที่เป็นทางการ ในการเขียนแผนหรือสรุปเป็นแผนการปฏิบัติงานอาจ กลายเป็นอุปสรรคทำให้ชุมชนไม่กล้าพูด หรือแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุม เพราะชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นล้านนา (คำเมือง) ในการสื่อสารระหว่างกัน และจากการประชุมแต่ละครั้งก็จะพบว่าเป็น ผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองต่าง ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านซึ่งล้วนแต่อายุมากแล้ว จึงทำให้ไม่สามารถแปลงภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาเขียนทางราชการได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ระดับการศึกษาของชุมชนโดยภาพรวมไม่สูงมากนัก จึงไม่มีความมั่นใจในการร่วมประชุมวางแผน หรือเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 56) ที่ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชนแบบชายขอบ (marginal participation) ซึ่งเป็นลักษณะการร่วมมือหรือการทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชนที่มีข้อจำกัดอันทำให้การมีส่วนร่วมไม่

เต็มก็คือมีน้อยนั่นเอง ข้อจำกัดนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งรู้ว่าตนเองด้อยอำนาจกว่า หรือมีทรัพยากรเชิงอำนาจ เช่น เป็นผู้มีความรู้น้อยกว่า จึงทำให้ไม่ปรารถนาเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ นั่นคือความเข้มของการมีส่วนร่วมน้อย

2. จากการศึกษาวิจัย พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยปัญหาที่ชุมชนมองว่าเป็น ปัญหาหลักๆ คือ การขาดความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนความตระหนักในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอย่างแท้จริง ซึ่งหากวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า เยาวชนรุ่นหลัง เช่น กลุ่มวัยรุ่น หรือ นักเรียน นักศึกษา มักจะละเลยไม่สนใจและเริ่มจะมองข้ามศิลปวัฒนธรรม และ ศิลปะพื้นบ้านอันงดงามของตนไป แต่ในทางกลับกันมักจะ ไปนิยมชมชอบวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาตามยุคตามสมัยแทน อีกทั้งการรณรงค์ก็เกิดขึ้นหรือมีให้เห็นน้อยมาก หากมีบ้างก็จะเป็นกิจกรรมที่ทาง จังหวัด หรือทางราชการจัดขึ้น ปีละไม่กี่ครั้ง และก็ไม่ได้สร้างความตระหนักให้กับเยาวชนรุ่นใหม่มากนัก หากจะวิเคราะห์ในอีกแง่มุมหนึ่งคือ ครอบครัวซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันหลักทางสังคมที่มีส่วนในการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม และความตระหนักในเรื่องต่างๆ ได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่ได้ปลูกฝังในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะผ้าหม้อห้อมศิลปปะพื้นบ้านที่อาจ กล่าวได้ว่า เป็นเอกลักษณ์อันล้ำค่าหนึ่งเดียวและแห่งเดียวในโลกได้ดีเท่าที่ควร บางครอบครัวละเลยโดยสิ้นเชิง บางครอบครัวก็ปลูกฝังบ้างแต่ก็ในลักษณะที่ผิวเผิน จึงส่งผลทำให้การดำเนินการในการอนุรักษ์ไม่สามารถบรรลุผลเท่าที่ควร และเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากปัจจัยภายในตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม หากไม่มีแรงขับหรือแรงกระตุ้นจากภายในตัวบุคคลแล้ว การกระทำจึงไม่ปรากฏผลเท่าที่ควร เพราะผ้าพื้นเมืองนั้น ถือเป็นศิลปหัตถกรรมไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ดังที่วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2532: 61) ได้กล่าวไว้ว่า ผ้าพื้นเมืองนั้นเป็นศิลปหัตถกรรมไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นต่างกันไป แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผ้าทอบางชนิดเปลี่ยนรูปแบบไป จึงนับเป็นงานศิลปหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่ได้รับ การอนุรักษ์ไว้ หัตถกรรมท้องถิ่นพื้นบ้านพื้นเมืองนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งผลิตพื้นฐานของชีวิตมาแต่อดีต และเป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีพตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละกลุ่มชน สิ่งเหล่านั้นจะผลิตขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยและสนองความเชื่อของบุคคลในกลุ่มชนเป็นสำคัญ และเนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นมีความสำคัญในท้องถิ่นคือ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมที่คนธรรมดาสามัญกลุ่มหนึ่งคิดขึ้นและปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นระเบียบในสังคม อีกทั้งสามารถแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมความเจริญรุ่งเรือง หรือความก้าวหน้าของสังคมในอดีตซึ่งเป็นฐานเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน

3. จากการศึกษาวิจัย พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งโฮ้ง ด้านการรักษาธำรงไว้ ที่สำคัญประเด็นหนึ่ง คือ มีการเลียนแบบวัตถุดิบและกรรมวิธีอื่นที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม ทำให้อัตลักษณ์ถูกทำลายไป เช่น จากการสนทนากลุ่มสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ในสภาพปัจจุบันนี้ชุมชนตำบลทุ่งโฮ้งที่มีส่วนในการผลิตผ้าหม้อห้อม บางครัวเรือน

ไม่ได้ผลิตตามขั้นตอนแบบดั้งเดิม ทำให้คุณภาพของผ้าหม้อห้อมเปลี่ยนไปจากเดิม เช่น การย้อมด้วยต้นห้อมที่เป็นพืชธรรมชาติและเป็นที่มาของชื่อผ้าหม้อห้อมก็ลดน้อยลง เพราะมีขั้นตอนและกรรมวิธีตลอดจนเทคนิคเฉพาะที่ค่อนข้างซับซ้อนและละเอียดอ่อน อีกทั้งยังต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมสีย้อมจากต้นห้อมนานพอสมควร จึงส่งผลทำให้หลายครัวเรือนใช้สีสังเคราะห์แทนซึ่งมีความรวดเร็วและสามารถผลิตได้ทันตามความต้องการของลูกค้า แต่สิ่งที่ตามมาและมีความสำคัญยิ่งก็คือ เป็นการทำลายอัตลักษณ์ของผ้าหม้อห้อมแบบดั้งเดิมไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งสอดคล้องกับที่ ญัตติกร จันทวิษ (2547: 20) ได้กล่าวไว้ว่า การทอผ้าพื้นเมืองในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายและกำลังจะเติบโตขึ้นเป็นอุตสาหกรรมในอนาคตเพื่อตอบสนองความนิยมและความต้องการในการใช้ผ้าพื้นเมืองที่เพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการทอผ้าด้วยเครื่องจักรมากขึ้น รวมทั้งมีการมดลขายส่งให้ผู้ทอซื้อไปทอได้เลย ทำให้ ขาดความคิดสร้างสรรค์ของช่างทอและทำให้ลายดั้งเดิมของแต่ละถิ่นลดความสำคัญลง เกิดการนำลายต่างถิ่นมาทอผสมผสานขาดความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละถิ่นที่มีมาแต่เดิม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิบูลย์ สีสวรรณ (2530: 61) ที่กล่าวถึง ปัญหาของการทอผ้าพื้นเมืองไว้ ส่วนหนึ่งว่า แต่เดิมชาวบ้านสามารถผลิตวัตถุดิบได้เอง ไม่ว่าจะเป็นการปลูกฝ้ายหรือเลี้ยงไหม แต่ด้วยการขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่สามารถพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้ผลดี ทำให้ผลิตได้น้อยไม่คุ้มทุน คุ้มเวลา เชื่อมโยงไปถึงกรรมวิธีการผลิต ตีสืบเนื่อง เช่น การย้อม การปั่นฝ้าย ซึ่งเป็นกรรมวิธีพื้นบ้านที่ไม่ได้พัฒนาปรับปรุงด้วยการศึกษาวิเคราะห์วิจัยอย่างลึกซึ้ง ชาวบ้านทำไปด้วยความสามารถของตน แม้ว่าทางราชการจะเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมอยู่บ้างแต่ก็ยังไม่เพียงพอ ช่างทอผ้าพื้นเมืองส่วนใหญ่เลิกผลิตวัตถุดิบเอง หันไปซื้อวัตถุดิบสำเร็จรูปจากภายนอก ทำให้ผ้าพื้นเมืองเปลี่ยนรูปแบบไปขาดเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่ทำให้ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร และการใช้วัตถุดิบสำเร็จรูปจากผู้แทนจำหน่าย ยังนำไปสู่การลงทุนแบบกู้ยืม ในลักษณะตักเขี้ยว เป็นการผูกมัดช่างที่มักไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็นการก่อกวนสิน ใ้แก่ช่างทอผ้าและเกี่ยวโยงไปถึงการผูกมัดผลิต ช่างทอจะไม่มีโอกาสเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตและค่าแรงงานของตนเองได้

4. จากการสนทนากลุ่มตัวแทนของชุมชน พบว่า แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไหล้ง ที่ควรจะทำให้ทำให้เกิดขึ้นเป็นลำดับแรก ๆ คือ การจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมเพื่อให้ชุมชนได้เกิดความรู้ความตระหนักก่อน โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของการส่งเสริมแนวทางในการอนุรักษ์ หรือหรือรักษาวัฒนธรรมของการทอผ้าและวิธีการ ได้แก่ การจัดการอบรมหรือการเรียนการสอนในระดับนักเรียน โดยร่วมมือกับทางโรงเรียน เพราะเป็นศูนย์รวมของเยาวชนและสามารถจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดีที่สุด เพื่อเป็นการวางพื้นฐานและก่อให้เกิดจิตสำนึกที่มั่นคง รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ และสถานที่สำหรับจัดเผยแพร่ศิลปะของการผลิตผ้าหม้อห้อม อันได้แก่ การถนอมการแต่งชุดผ้า หม้อห้อม หรือผลิตภัณฑ์จากผ้าหม้อห้อม ในโอกาสงานพิธีการที่สำคัญในพื้นที่และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือห้องสมุดสำหรับศึกษาศิลปวัฒนธรรมของการ ทำผ้าหม้อห้อม โดยเป็นแหล่งเพื่อการค้นคว้าอ้างอิงของชาติต่อไป และที่สำคัญบุคคลที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ

เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมอย่างลึกซึ้ง อาทิเช่น ประชาชนชาวบ้าน เพราะบุคคลเหล่านี้มีความรู้ที่สั่งสมมา ยาวนานอีกทั้งเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ค่อนข้างถูกต้องชัดเจน และเชื่อถือได้ ดังที่พงศศิริ นาคพงศ์ (2536: 18) กล่าวว่า การอนุรักษ์และสืบทอดหัตถศิลป์ผ้าพื้นเมือง ส่วนหนึ่งคือควรมีผู้ถ่ายทอด วิทยาการเพื่อให้ชุมชน ได้เห็นคุณค่า ซึ่งส่วนมากคนไทยเราจะรักลูกหลาน ใครที่มีความรู้จักคุณมี ความเป็นลูกเป็นหลานก็จะถ่ายทอดศิลปวิทยาการให้ ฉะนั้นเราจึงต้องยกย่องศิลปินไม่ไถลฝั่งเหล่านี้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดก็ควรมีรายได้เพียงพอแก่การดำรงชีวิตนอกเหนือไปจากการผลิตศิลปะด้าน นี้เพื่อการสนทนากการ นอกจากนี้ยังได้แนวทางในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมที่สำคัญอีกประการ คือ ควร ผลักดันให้เข้าสู่หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Epstein และ Jansorn (2004) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรสร้างความ ตระหนักให้ให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการร่วมมือรวมพลังของชุมชนในการจัดการศึกษา และ งานวิจัยของ Baker (2000) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาควรมีการจัดอบรมครูและบุคลากรในโรงเรียน เกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมได้อีกช่องทางหนึ่งและ เป็นการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

5. จากการสนทนากลุ่มตัวแทนของชุมชน พบว่า แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตำบลทุ่งไธ้ง ด้านการธำรงรักษาไว้ ที่สำคัญคือ ควรจัดให้มีสถานที่เก็บรักษาผ้า หม้อห้อมโดยเฉพาะ และมีนักวิชาการทำหน้าที่ดูแลโดยเฉพาะ เช่น สร้างเป็นพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับผ้า หม้อห้อม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและของประเทศ เนื่องจากปัจจุบันชาวบ้านมีการเก็บ รักษาตนเองและมักจะเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น อุณหภูมิและแสง สว่างจะต้องคงที่ และปราศจากแมลงและสัตว์ต่างๆ เป็นต้น เหตุผลสำคัญที่ให้ชาวบ้านนิยมเก็บผ้าไว้ เอง คือ ต้องการเก็บไว้ให้ลูกหลานของตนโดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น และ ล้วนแต่มีมูลค่า ตามกาลเวลาที่ผ่านไป ดังนั้น จึงมักจะเก็บรักษาไว้เอง โดยน้อยคนที่จะบริจาคหรือ มอบให้ทางราชการ หรือหน่วยงาน เช่น พิพิธภัณฑ์เก็บรักษาไว้แทน ซึ่งการเก็บรักษาของแต่ละ คราวเรือนก็ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพหรือหลักการที่ถูกต้องเท่าที่ควร ส่วนมากเก็บไว้ในตู้ที่คิดว่า ปลอดภัยจากการถูกลักขโมยเท่านั้นเอง ซึ่งจริงๆ แล้ว การเก็บรักษาผ้าหม้อห้อม มีรายละเอียดที่ต้อง คำนึงถึงอีกมากมาย เช่น ระดับความเข้มข้นของแสง ความชื้น การถ่ายเทของอากาศ หรือแม้กระทั่ง การพับเก็บ เป็นต้น ล้วนแต่ส่งผลต่อคุณภาพ ของผ้าหม้อห้อมในระยะยาวทั้งสิ้น ดังที่ มหาวิทยาลัย ศิลปากร (2544) ได้เสนอวิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณไว้ว่า วิธีการอนุรักษ์ผ้าโบราณที่มีประสิทธิภาพ สูงที่สุดคือ การเก็บรักษาผ้าโบราณไว้ในที่ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง การนำผ้าโบราณมาจัด แสดงการทำลายผ้าโบราณโดยไม่รู้ตัว ผ้าโบราณที่นำมาจัดแสดงเป็นเวลานาน จะมีสภาพทรุดโทรม อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสาเหตุต่างๆ วิธีการเก็บรักษาผ้าโบราณมีผลอย่างมากต่อการ “คงสภาพ” หรือ “เสื่อมสภาพ” ของผ้าโบราณ หากเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องจะสามารถยืดอายุของผ้าโบราณ ออกไปได้อีกยาวนานมาก ในทางตรงกันข้ามหากเก็บรักษาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องผ้าโบราณจะเสื่อม ชำรุดหมดสภาพเพิ่มขึ้นไปทุกชั่วขณะ ผู้ทำหน้าที่เก็บรักษาผ้าโบราณควรปฏิบัติตามข้อแนะนำอย่าง เกร่งกรัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นชุมชนซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะด้าน นั่นคือ ผ้าหม้อห้อม ดังนั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จะสะท้อนสภาพปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม สภาพปัญหาและอุปสรรค และแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ของชุมชนตำบลทุ่งไธ้งเท่านั้น ดังนั้นในการนำผลการวิจัยไปใช้โดยเฉพาะการนำผลการจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำผลไปแก้ปัญหาควรที่จะนำผลการวิเคราะห์ในระดับมากที่สุดไปดำเนินการก่อนเพื่อสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน

2. จากการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนน้อยที่สุด ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการประชุมหารือ ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้มากขึ้น อาจจะเป็นลักษณะของการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมหรือเปิดเวทีในการร่วมวางแผนต่างๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้แสดงศักยภาพและ เป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนต่างๆ

3. สำหรับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม นั้นมีหลายแนวทาง ซึ่งได้เสนอไว้เป็นภาพรวมและเป็นแนวทางที่ได้กลั่นกรองพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมในระดับหนึ่งแล้ว แต่สำหรับการนำไปปฏิบัติ ดิจจริงนั้นควรพิจารณาถึงบริบทของชุมชน โอกาส และความเป็นไป ด้วย โดยสามารถเลือกแนวทางที่คิดว่าดีที่สุดไปปฏิบัติก่อนเพราะไม่มีแนวทางใดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม แต่การสร้างตระหนักรู้ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นถึงความสำคัญของการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมตลอดจนการให้ความรู้เป็นสิ่งสมควรทำเป็นลำดับแรก เพราะจะเป็นหนทางไปสู่แนวทางการปฏิบัติอื่นๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม กรณีศึกษาตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาหลากหลายพื้นที่ (พหุกรณี) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะได้ข้อมูล และสารสนเทศที่หลากหลายขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมที่เหมาะสมต่อไป

2. เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม เป็นข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มเท่านั้น ดังนั้นหากมีการวิจัยต่อไป ควรจะนำแนวทางที่ได้ไปทดลอง ปฏิบัติ และทำการทดสอบเพื่อเปรียบเทียบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ต่อไป เพื่อให้ทราบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของแนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมอย่างแน่ชัด

3. งานวิจัยนี้ ก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มเก็บข้อมูลเพื่อหาแนวทางใน อนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมเฉพาะกลุ่มผู้ทรงวุฒิเท่านั้น การวิจัยต่อไปควรเก็บข้อมูล จากหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มผู้ค้าผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม เป็นต้น แล้ว ทำการศึกษาเปรียบเทียบ ียบความคิดเห็น เนื่องจากปัจจัยด้านอาชีพ หรือวัยวุฒิ อาจมีความ คิดเห็น หรือมุมมองที่แตกต่างกัน อันจะทำให้ค้นพบข้อมูลที่ลึกซึ้งมากขึ้น

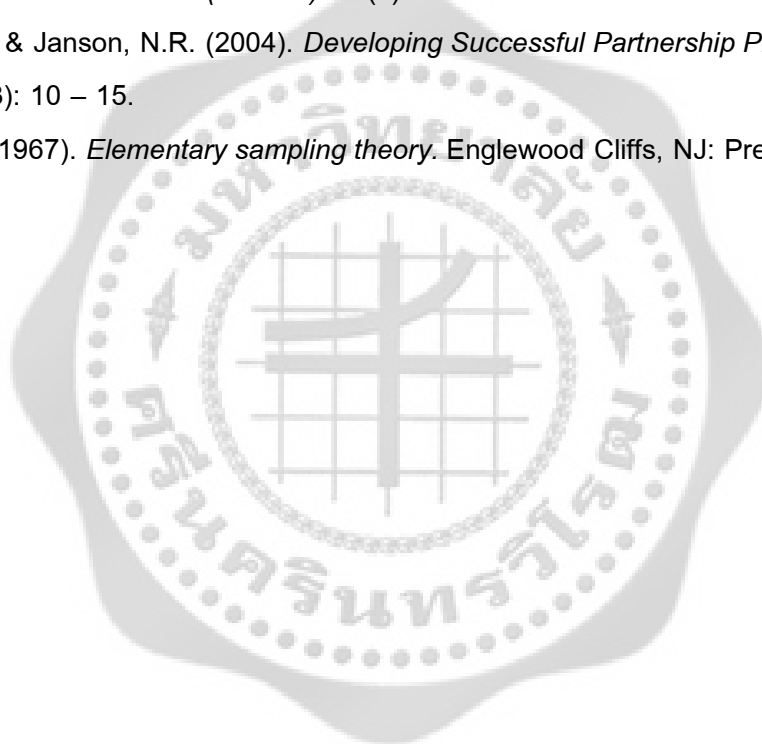
บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ชูชีพ (2543). กรณีศึกษาคุณลักษณะของผู้ดำเนินการสนทนาในการวิจัยแบบสนทนากลุ่ม
วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กรรณิการ์ ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะ
กรณี โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก
องค์กรสตรีในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะ กพสม. กรุงเทพฯ: กองการวิจัยและ
ประเมินผล.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2535). “เทอดหัตถา” สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
กับงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- จารุวรรณ ขำเพชร; และรวิญา พนาพฤกษ์ไพโร. (2536). พัฒนาการผ้าหม้อห้อม เมืองแพร่.
กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.
- จิราภรณ์ อรรถนะนาถ. (2536). การศึกษาผ้าจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2541). แนวคิดและแนวทางเตรียมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรม
ศาสตร์ สำหรับคนรุ่นใหม่. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐภัทร จันทวิช. (2547). ผ้าทอพื้นเมืองภาคเหนือ (ล้านนา). กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ กรมศิลปากร.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์สภาคการพิมพ์.
ทรงศักดิ์ ปรารค์วัฒนากุล; และแพทรีเซีย ซีสมแมน แนนหนา. (2536). นิทรรศการผ้าเอเซีย :
มรดกร่วมทางวัฒนธรรม. ในผ้าเอเซียมรดกร่วมทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). แนวนโยบายวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ: ศักดิ์สภาคการพิมพ์.
- นำชัย ทนุผล. (2531). วิธีการเตรียมโครงการวิจัย. เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้
- นิภาพรรณ หงส์ชูเกียรติ. (2544). สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงาน
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาล วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บุญส่ง เอื้ออรุณ. (2548). การสร้างหน่วยการเรียนรู้เรื่องผ้าหม้อห้อมภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงเม่น
โรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์ เขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 2. วิทยานิพนธ์. เชียงใหม่: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

- ปริญญา เวสารัชช. (2530). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฏิรูปการศึกษา, สำนักงาน. (2543). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กรุงเทพฯ: ศูนย์สภาลาดพร้าว.
- พงศ์ศิริ นาคพงศ์. (2536). อันเนื่องมาจากลวดลายและสีสันทนผ้าไทยพื้นเมืองในภาคกลาง ในผ้าไทย: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต: สัมมนาวิชาการ.
- พียาลิน สารिया. (2542). การศึกษาความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้านของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา. รายงานการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- พูลศรี ไม้ทอง. (2543). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- โพธิ์ แซ่มลำเจียก. (2537). ตำนานไทยพวน. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ พรินติ้ง.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2544). โครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัดของประเทศ ผ้าทอพื้นเมือง: การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุพินศรี สายทอง. (2528). งานทอ. กรุงเทพฯ: โอ เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2525). ไทยพวน. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางละมัย วงศ์วิเศษ.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2530). ผ้าไทย: พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคมกรุงเทพฯ อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป ----- (2532). ศิลปหัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ศรินทร์ทิพย์ จานศิลา. (2540). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคธุรกิจเอกชนและสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนในการพัฒนาทักษะอาชีพในโครงการธุรกิจเพื่อสังคม จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ. (2534, กรกฎาคม – กันยายน). รายงานผ้าไทย: ลีกลงไปในลวดลาย และสีสันทน. เมืองโบราณ. 17: 132 – 135.
- สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน เล่ม 21. (2540). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สุมิตรา วีรณรงค์กร. (2550). ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตเสื้อหม้อห้อมในตำบลทุ่งไหล้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุราษฎร์ณ์ ช่างคำ. (2545). อาชีพอิสระที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัดแพร่ “ผ้าหม้อห้อมเมืองแพร่”. กรุงเทพฯ: กรมการจัดหางาน.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สีวลาวงศ์ไพบุลย์วัฒน์. (2543). *การดำเนินงานในธุรกิจผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถ่ายเอกสาร. ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม. (2526). *ผ้ามัดหมี่*. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.
- อคิน ระพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- Baker, P. A. (2000). *Measurement of Community Participation and Use of Leisure by Service Users with Intellectual Disabilities: the Guernsey Community Participation and Leisure Assessment (GCPLA)*. 13(3): 169–185.
- Epstein, J.L.; & Janson, N.R. (2004). *Developing Successful Partnership Programs Principal*. 83(3): 10 – 15.
- Yamane, T. (1967). *Elementary sampling theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ
การแนะนำ / ตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือสำหรับการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ	อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า	อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริยุภา พูลสุวรรณ	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวอย่างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษาดำบลทุ่งไผ่ อำเภอมือง จังหวัดแพร่
2. แนวทางในการสนทนากลุ่ม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม: กรณีศึกษา
ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน สภาพปัญหา และแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม : กรณีศึกษาตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะประสบความสำเร็จและลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้นอันเนื่องมาจากความอนุเคราะห์ของท่านในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยถึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และครบทุกข้อ ทุกตอน ซึ่งจะส่งผลต่อความสมบูรณ์ของการวิจัย

ขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งในความร่วมมือ

ผู้วิจัย: นางสาวภาวินี อินทวิวัฒน์

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์: รศ.พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งข้อคำถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2. อายุ (1) 18 - 30 ปี (2) 31 - 40 ปี
 (3) 41 - 50 ปี (4) 51 - 60 ปี (5) มากกว่า 60 ปี
3. ระดับการศึกษา (1) ไม่ได้รับการศึกษา (2) ประถมศึกษา
 (3) ม.ต้น หรือเทียบเท่า (4) ม.ปลาย หรือเทียบเท่า
 (5) ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (6) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพปัจจุบัน (1) เกษตรกรรม (2) รับจ้าง
 (3) ค้าขาย (4) รับราชการ
 (5) รัฐวิสาหกิจ (6) อื่นๆ ระบุ
5. ระยะเวลาของการอาศัยในพื้นที่ ตำบลทุ่งไผ่
 (1) ต่ำกว่า 5 ปี (2) 6 - 10 ปี
 (3) 11 - 20 ปี (4) มากกว่า 20 ปี
6. รายได้ต่อเดือน บาท

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งด้านการวางแผน การรักษาธำรงไว้ และการเผยแพร่ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท่าน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ มากที่สุด
- 4 หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ มาก
- 3 หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ ปานกลาง
- 2 หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ในประเด็นนั้นอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมให้กับกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผน/วางกลยุทธ์ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
5. ท่านมีส่วนร่วมในการค้นพบปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
6. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ หรือสมาชิกของกลุ่มที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
8. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินหรือประเมินผลงานเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม					
9. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายผ้าหม้อห้อม					
10. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์การใช้วัสดุดิบแบบดั้งเดิมในการผลิตงานศิลปะต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม					
การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative)					
11. ท่านมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลผู้ใช้ผ้าหม้อห้อมในทางที่ไม่เหมาะสมไม่สม					
12. ท่านมีส่วนร่วมในการออกแบบลวดลายผ้าหม้อห้อมชนิดต่างๆ					
13. ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าหม้อห้อมอย่างลึกซึ้ง					
14. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่ม/ สมาคม หรือ ชมรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม					
15. ท่านเคยร่วมประกวดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม					
16. ท่านมีส่วนร่วมในการบริจาค เงิน/สถานที่/วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
17. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
18. ท่านมีส่วนร่วมในการเลือกใช้ผ้าหม้อห้อมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม					
19. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุคคลใกล้เคียงใช้ผ้าหม้อห้อม					
20. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับลูกหลาน หรือญาติพี่น้องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม					
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)					
21. ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ้าหม้อห้อมให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ					
22. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมแก่บุคคลอื่นๆ					
23. ท่านมีส่วนร่วมในการแต่งกายด้วยผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นแบบอย่าง					
24. ท่านมีส่วนร่วมในการใช้ผ้าหม้อห้อมเป็นของฝากหรือของที่ระลึกแก่บุคคลอื่นตามโอกาสต่างๆ					
25. ท่านมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดกรรมวิธีในการผลิตสินค้าต่างๆ จากผ้าหม้อห้อม					
26. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรทั้งในและนอกสถานศึกษา					
27. ท่านมีส่วนร่วมในการนำผ้าหม้อห้อมออกแสดงโชว์ในโอกาสต่างๆ					
28. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับผ้าหม้อห้อม					
29. ท่านมีส่วนร่วมในการบริจาคผ้าหม้อห้อมเพื่อเป็นวิทยาทาน					
30. ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนต่างถิ่นใช้ผ้าหม้อห้อม					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง แสดงระดับของสภาพปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ทั้งด้านการวางแผน การรักษาช้างไว้ และการเผยแพร่ โดยมีเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ประเด็นนั้นมีปัญหา หรืออุปสรรคอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อความ	ระดับของปัญหาและอุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)					
1. ขาดความรู้ความเข้าใจในเชิงอนุรักษ์					
2. ขาดความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น					
3. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน					
4. กลุ่มหรือองค์กรเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อมในท้องถิ่นไม่มีความเข้มแข็งพอ					
5. ประชาชนในท้องถิ่นขาดความตระหนักในการอนุรักษ์					
6. ขาดเวทีในการแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์					
7. ไม่มีเวลาในการรวมกลุ่มในการประชุมหรือแสดงความคิดเห็นต่างๆ					
8. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการโน้มน้าวให้เกิดการรวมกลุ่ม					
9. ชุมชนคิดว่าเรื่องการวางแผนการอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของหน่วยงานระดับภาครัฐและเอกชน					
10. ขาดงบประมาณในการดำเนินการจัดประชุมเพื่อวางแผน					

ข้อความ	ระดับของปัญหาและอุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
การมีส่วนร่วมในการรักษาอ่าวไว้ (Preservative)					
11. ขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาให้คงอยู่สืบทอดต่อไป					
12. ขาดความตระหนักในความสำคัญของผ้าหม้อห้อม					
13. ไม่เห็นคุณค่าของมรดกอันล้ำค่าที่คงความเป็นเอกลักษณ์					
14. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน					
15. ชุมชนคิดว่าการเก็บรักษาเป็นการเสียโอกาสในการสร้างรายได้					
16. ชุมชนเห็นว่าผ้าหม้อห้อมไม่มีความทันสมัยและความนิยมเท่ากับผ้าอื่นๆ					
17. มีการดัดแปลงลวดลายจนไม่เหลือความเป็นดั้งเดิม					
18. มีการเลียนแบบชนิดของวัตถุดิบและกรรมวิธีอื่นที่ไม่ใช่แบบดั้งเดิม					
19. ขาดแรงบันดาลใจในการเก็บรักษาผ้าหม้อห้อม					
20. ขาดแหล่งเก็บรักษาที่เหมาะสมเพื่อรักษาสภาพ					
การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)					
21. ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์					
22. ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหรือความเป็นมาเกี่ยวกับผ้าหม้อห้อมอย่างลึกซึ้ง					
23. ขาดความตระหนักในคุณค่าของผ้าหม้อห้อม					
24. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน					
25. ขาดงบประมาณในการดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์					
26. ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนในท้องถิ่น					
27. ขาดผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถในการรณรงค์ให้เกิดการเผยแพร่					
28. ไม่มีเวทีในการจัดแสดงโชว์ผ้าหม้อห้อมให้คนทั่วไปได้รู้จัก					
29. ขาดแรงบันดาลใจในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์					
30. ขาดทักษะและเทคนิคในการสื่อสาร เช่น ด้านภาษา ความกล้าแสดงออก เป็นต้น					

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม

ท่านมีข้อเสนอแนะ หรือแนวทางใดในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ้าหม้อห้อม ในด้านต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning)

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

การมีส่วนร่วมในการรักษาธำรงไว้ (Preservative)

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ (Dissemination)

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

ขอขอบพระคุณอย่างสูงในความร่วมมือของท่านครั้งนี้
นางสาวภาวิณี อินทวิวัฒน์ (ผู้วิจัย)

แนวทางการสหทนาการกลุ่ม
หัวข้อ
แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม
ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

สถานที่จัดสหทนาการกลุ่ม

ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

แนวทางในการสหทนาการกลุ่ม

1. ท่านคิดว่ามีแนวทางใดบ้างในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ต่อไป
2. ท่านคิดว่ามีแนวทางใดบ้างในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการรักษาธำรงไว้ซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง
3. ท่านคิดว่ามีแนวทางใดบ้างในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง
4. ท่านคิดว่าจุดแข็งของผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไธ้ง มีประเด็นใดบ้าง และควรจะนำจุดแข็งมาใช้ในการดำเนินงานในการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมอย่างไร
5. ท่านคิดว่าจุดที่ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อมมีอะไรบ้าง และควรพัฒนาต่อไปอย่างไร

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวภาวิณี อินทวิวัฒน์
วันเดือนปีเกิด	29 สิงหาคม 2527
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	76 หมู่บ้านมณีวรรณ ตำบลป่าเมต อำเภอ เมืองจังหวัดแพร่ 54000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนนารัตน์จังหวัดแพร่ จังหวัดแพร่
พ.ศ. 2545	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนนารัตน์จังหวัดแพร่ จังหวัดแพร่
พ.ศ. 2549	ศิลปกรรมศาสตร์ การออกแบบทัศนศิลป์ การออกแบบแฟชั่น (ศป.บ.) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2555	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (กศ.ม.) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ